

Majorna Ekologisk Stadsdel

RAPPORT AV FÖRSTUDIE

Genomförd- och sammanställd av:
Kim Weinehammar
Oktober 2007
Rev.vers.02

Innehåll

1	Förstudie; Majorna Ekologisk Stadsdel	8
1.1.1	Förstudiens syfte	8
1.1.2	Förstudierapporten skall innehålla följande:	8
1.1.3	Målgrupper	8
1.1.4	Geografiskt område - Majorna	8
1.1.5	Tidsplan	8
1.1.6	Projektägare	8
1.1.7	Projektledare	9
1.1.8	Begrepp	10
1.2	Förkortningar	12
1.3	Hur du kan läsa rapporten	13
1.4	Bakgrund	14
1.4.1	Projektidé; Majorna Ekologisk stadsdel	14
1.4.2	Vad är en ekologisk stadsdel?	14
1.4.3	Majorna	14
1.4.4	Hyresgästföreningen	14
1.4.5	Projektets syfte	15
1.5	Vision	16
1.6	Metod	18
1.6.1	Upplägg förstudiearbetet	18
2	Resultat	20
2.1	Genomförda aktiviteter under förstudien	20
2.1.1	Referensgruppsmöten	20
2.1.2	Konferenser och seminarier	20
2.2	Dialog	22
2.2.1	Dialogformer	22
2.2.2	Andra sätt för dialog	23
2.3	Andra projekt och ekostäder	24
2.3.1	Andra projekt	24
2.3.2	Andra ekostäder	29
2.4	Beskrivning av befintliga nyckeltal/indikatorer	33
2.5	Finansiering	35
2.6	Källor för finansiering	35
2.6.1	Tid och kostnader för att söka finansiering	37
2.6.2	Särskilda krav i ansökningarna	37

2.7	Ämnesområden.....	40
2.7.1	Kärnområde Trafik.....	40
2.7.2	Kärnområde Energi.....	43
2.7.3	Kärnområde Utemiljö.....	46
2.7.4	Kärnområde boende.....	49
2.7.5	Kärnområde Konsumtion.....	51
2.7.6	Kärnområde Socialt.....	52
2.7.7	Kärnområde Avfall.....	54
2.7.8	Kärnområde Företagande.....	57
2.7.9	Kärnområde Skola/utbildning.....	59
2.8	Beroenden.....	60
2.9	Intressentanalys; Sammanfattning.....	63
2.9.1	Kopplingar mellan intressenter.....	65
2.10	Omvärldsanalys.....	67
2.10.1	Påverkande faktorer.....	67
3	Analys.....	72
4	Slutsatser och rekommendationer.....	75
4.1	Dialog.....	75
4.1.1	Ämnesområden.....	75
4.2	Informationsinsamling och analys.....	82
4.2.1	Externt inriktade aktiviteter.....	82
4.2.2	Internt riktade aktiviteter.....	82
4.2.3	Mobilisering.....	83
4.2.4	SWOT.....	83
4.2.5	Namn och logotyp.....	83
4.2.6	Metodförslag.....	84
4.3	Hur gå vidare?.....	85
4.3.1	Regelbundet uppdaterad information att hålla ögonen på:.....	85

Förord

Visst kände även jag till den omtalade "Majornaandan" innan starten för den här förstudien. Som boende med familj i Majorna i nära 15 år och medlem i styrelsen i den lokala Hyresgästföreningen i många år är det svårt att gå miste om det. Aldrig hade jag kunnat drömma om det fantastiskt positiva mottagandet av initiativet att göra Majorna till en ekologisk stadsdel! Arbetet med förstudien har därför varit ett sant nöje. Allting började den dagen jag sökte upp Magdalena Herrnsdorf, för lite råd om den gröna miljön hemma på gården. Hon fick veta om mitt intresse för miljön, invigde mig i planerna och presenterade mig för Ronny Bengtsson, ordföranden på Hyresgästföreningen Västra Göteborg, som representerar Majorna. Sedan dess har jag träffat mängder av engagerade och inspirerande människor. Det är alltså många själar som har bidragit till förstudien. Eldsjälar. Vad vore världen utan dem?

Kim Weinehammar
Ekologisk Stadsdel Majorna
Hyresgästföreningen Västra Göteborg
Oktober 2007

Sammanfattning och slutsatser

Förstudie Majorna Ekologisk Stadsdel är en rapport som gjorts på initiativ av Hyresgästföreningen Västra Göteborg. Hyresgästföreningen i Västra Göteborg är en lokal förening med 30 lokala kvartersföreningar och närmare 7000 medlemmar. Det har länge diskuterats i föreningen om möjligheterna att göra Majorna till en ekologisk stadsdel. Rapporten är resultatet av intervjuer och samtal med olika aktörer i och utanför stadsdelen Majorna, samt en analys av material kring andra projekt och sådant som kan bidra till att ge en uppfattning om i vilken omfattning ett projekt som skall göra Majorna till en ekologisk stadsdel är genomförbart.

Som målgrupp räknas Majornas invånare. Projektet som sådant är beräknat på en tioårsperiod, med möjlig start januari 2008. Det har hela tiden poängterats vikten av att låta invånarna själva komma till tals i frågan, och därför har förstudien haft den utgångspunkten.

Projektets syfte är att genom kraftfull mobilisering av lokala resurser, och i riktning mot ett hållbart samhälle ta vara på den omvittnade andan som finns i stadsdelen och visa på att det går att genomföra genom att agera som ett gott exempel. På så sätt kan stadsdelen fungera som ett kunskapscentrum för övriga regionen. Som en industrität hamnstad i en av de klimat kallaste länderna och höga utsläpp per capita lämpar sig Göteborg särskilt bra som en föregångare av den här typen av engagemang, och i synnerhet Majorna som central stadsdel och med den blandning av gammal och nyare bebyggelse samt blandade befolkning som området utgör.

Hela projektet syftar till att arbeta för att förverkliga visionen om ett grönare, ekologiskt och mer hållbart samhälle - Lokalt, nationellt och internationellt.

Utifrån den vision som låg till grund för förstudien samt de diskussioner som jag har fört med de olika organisationerna har jag specificerat ett övergripande projektmål. Önskvärt hade varit att utforma projektmålet efter att först ha genomfört dialoger med Majornas invånare. Det har dock inte funnits utrymme att åstadkomma något så omfattande inom ramen för förstudien, som kan anses representativt nog.

Utifrån intressentanalysen i kombination med de identifierade ämnesområdena finns ett antal lösningsalternativ, som baserar sig på en uppsamling av idéer från engagerade människor som har tänkt och diskuterat kring ämnet under en längre tid.

Dialog

Enligt tidigare erfarenheter är det i de flesta fall mycket svårt att locka majborna till informationsmöten och dialog. Det finns många olika sätt att prova dialog, men det som ger bäst effekt är intervjuer, gärna i kombination med enkäter, samt att komma till den plats där den som är föremål för dialogen ändå befinner sig. Denne skall inte behöva ta sig någon annanstans för att bryta sin vardag.

Andra projekt och ekostäder

Det är många stadsdelar som profilerar sig som ekologiska idag, inte minst inom Göteborg, men även i övriga Sverige och utomlands. Flera av dessa har redan hunnit att aktivt driva sina ekologiska frågor länge nu, d.v.s., de har gått från tanke till handling och genomfört en rad

ekologiskt hållbara åtgärder. Dessa stadsdelar framhåller naturligtvis dessa åtgärder och i en jämförelse förlorar då Majorna sin "medfödda" profil av en stadsdel där invånarna är medvetna, progressiva och miljötänkande. Om Majorna vill behålla den profilen utåt, men inte heller tappa förtroendet inom stadsdelen är det bråttom, inte minst som hållbart tänkande är i "ropet" nu. Ekologisk profilering poppar upp som svampar ur jorden i alla områden, såväl stadsdelar som företag, webbsidor och individuella insatser. Det arbete som har gjorts inom Majorna har dock lagt en bra grund för ett fortsatt arbete i ekologisk riktning, både inom den kommunala förvaltningen och ideella intressen samt insatser från universitet. Det har gjorts både omfattande utvärderingar av byggnader, livsstil inom Majorna, trafik och utomhusmiljöer. Det finns omfattande ritningar för ett grönare Majorna, förbättrade trafiklösningar och aktivitetscentrum. Inte minst finns det expertkunskaper och erfarenheter väl värda att ta vara på.

Det finns många ideella insatser även på den sociala nivån, med hållbar utveckling som ambition. Dessa insatser är dock väldigt spridda, når inte alltid målgruppen i tillräcklig omfattning och är inte kända bland allmänheten. Det finns också många små centrum, men det saknas ett riktigt centrum och det saknas en riktig idrottshall. Effekten av Majornas ungdomsprojekt visade i sin aktivitet att det finns ett stort tryck på bra ställen att idrotta på, inte minst för Majornas alla fotbollsungdomar.

Nyckeltal och indikatorer

För att kunna göra en bra uppföljning och effektmätning är det viktigt att ha indikatorer, då dessa även under projektets gång kan visa om man är på väg åt rätt håll. Det saknas idag bra nyckeltal och indikatorer för en enskild stadsdel, som inte är inom kommunal förvaltning. HGF i Gävle har tagit fram en lista på 60 indikatorer som skall fungera som underlag för vilken stadsdel som helst. Även om dessa fungerar, finns inte processerna för mätningarna. Miljöförvaltningen är på gång att starta ett liknande arbete, och är intresserade av samarbete med andra aktörer.

Finansiering

Det finns många källor att söka finansiering ifrån. Dessa är dock tidskrävande både i ansökningsfasen och under projektets gång i form av redovisning. Ansökningskraven är många och högt ställda. Många av anslagen förnyas varje år, varav de flesta är sökbara fram till september. Då ansökningarna är så pass omfattande bör alltså ordentligt med tid beredas, med start gärna före semestrarna. Den övergripande tanken är dock, att de så kallade hårda delprojekten som genomförs i den egentliga *Genomförandefasen*, skall i huvudsak bekostas av respektive ansvarig organisation.

Kärnämnen

Det är alltid klokt att göra skarpa avgränsningar i ett projekt. En ekologisk stadsdel omfattar en oerhörd komplexitet. Därför gjordes en ämnesanalys, där begreppet delades upp i ett antal kärnämnen, vilka är följande: boende, energi, utemiljö, trafik, avfall, skola/utbildning, sociala förhållanden, företagande och konsumtionsvanor. Flera av dessa ämnesområden korrelerar med varandra, vilket innebär att det är svårt att ge sig på enstaka områden och lämna andra utanför. Det är just denna slutsats som visas i the triple bottom line i begreppet hållbar utveckling. Om man skall kunna göra stadsdelen ekologisk, med begreppets rätta innebörd, måste man ge sig på alla kärnområdena. Denna insikt fanns redan i viss mån innan förstudien, varför visionen var ett långsiktigt projekt på tio år.

I stort sett allt som tillverkas i industrin, passerar på något sätt hushållen, vilket gör hushållens konsumtionsvanor till den viktigaste faktorn i avfallsfrågan.

Energi är ett område som inte är helt enkelt, då debatten går hög om vilka lösningar som är de bästa, och vilka effekter dessa ger. Jämte att bygga in de bästa energialternativen är det därför också av stor vikt att bygga in effektivisering och öka incitamenten för minskad förbrukning. All energiförbrukning hänger samman med vårt konsumtions- och livsstilsmonster, både vad vi förbrukar i våra hushåll, men också för produktionsindustrin, dess transporter, våra egna transporter av varor och transporter och omhändertagande av avfall.

Trafiken omfattas av väldigt många olika delområden och aktörer. Allting bottnar dock i våra färdvanor. Vad som går att rikta fokus på är hur mycket vi reser, var, hur och varför. Vi vet att vi måste minska resandet, vi vet att vi måste minska transporterna genom att minska vår konsumtion och vi vet att vi måste använda alternativ med minsta möjliga miljöpåverkan. För att kunna ändra våra vanor och livsstil, måste de yttre förutsättningarna finnas. De yttre förutsättningarna är i det här fallet framkomlighet med valda färdmedel, tid för resan, bekvämlighet och kostnad.

Fortfarande så finns det en värld utanför Majorna. Det går inte att bortse ifrån att behovet av bil inte kommer att försvinna helt, även om det finns mycket man kan göra på området för att minska behovet.

Intressenter

I Majorna finns det en mycket positiv inställning bland både kommunförvaltningar och bostadsföretag, till både avsikterna att miljöanpassa Majorna, men också det faktum att initiativet kommer underifrån, från medborgarhåll. Det är en stor fördel jämfört med t ex Gävle, där motsvarande projekt länge drog i motvind innan det fick acceptans. Två av de viktigaste förvaltningarna att ha med i samarbetet är Trafikkontoret och Stadsbyggnadskontoret, som visat tveksamhet pga. att deras planer inte ligger i fas med detta.

Omvärld

Alla kärnområden påverkas i sin tur av olika omvärldsfaktorer, som man bör ta hänsyn till i varje tänkt delprojekt. De lokala faktorerna är Kunskapsutveckling, Kultur, Livsstil, Hälsa och Politik. Politiken håller sig naturligtvis även på nationell nivå och inte minst internationell vad gäller EU. EU-direktiv samt Lag och rätt hänger ihop. Andra faktorer är Marknad, Media, Stadsutveckling, Teknik, Ekologi och Pågående miljöstödsåtgärder samt Sektorsutveckling.

Slutsatser och rekommendationer

Förstudien fann att Majorna troligen är den bästa platsen i Göteborg att genomföra ett projekt av den här arten, på grund av dess geografiska läge, befolkning och andra förutsättningar så som ett gediget redan genomfört planarbete. För att platsen ska kunna behålla sin strategiska position som miljömedvetet och kunna fortsätta att utvecklas så krävs det framtida investeringsinsatser, vilket kan ses som en gedigen stadsutvecklingsmöjlighet och rent av att vara en del av en större stadsomvandling. Exempelvis så kan Majorna bli Göteborgs flaggskepp för hållbar utveckling och hur man åstadkommer det utifrån ett perspektiv underifrån, d.v.s. från medborgaren. En förutsättning för en ekologisk stadsdel är samarbete mellan kommun, privata intressen, offentliga intressen och föreningslivet. Den kräver målmedvetna satsningar från både föreningslivet och privata och offentliga aktörer som tillsammans måste hitta en långsiktig metod för dialog och tillvaratagande av Majornas invånares intressen. Endast på detta sätt kan en ekologiskt hållbar livsstil förankras ända ned på individnivå.

Dialog

Att omforma Majorna till en ekologisk stadsdel bör göras under så stort medborgarinflytande som möjligt, då effekterna av det kommer att inverka mer eller mindre hos de flesta invånarna i stadsdelen.

Vad som drar ordentligt med människor, är protestmanifestationer, som har varit fallet t ex vid nedläggning av skolor i området. Här känner sig folk motiverade att agera aktivt, då det är fara och färde för någonting som ligger dem varmt om hjärtat. Ur perspektivet av antalet invånare i stadsdelen är 50-talet personer föga tillfredsställande. För att åstadkomma en godtagbar andel av stadsdelens invånare för åsiktsbehandling krävs att man tittar på vad som lockar folk respektive inte lockar, och om det finns andra vägar att gå för att nå så många som möjligt. För att åstadkomma en ekologiskt hållbar stadsdel där invånarna fortfarande trivs, är det viktigt att få dem att känna sig delaktiga i processen.

Boende

Landshövdingehuset står inför omfattande renoveringsbehov. Även inom de hus som inte är i behov av renovering går det att åstadkomma en hel del. Både Familjebostäder och Bostadsbolaget är positiva till att samverka i ett projekt för en ekologisk stadsdel. SABO förespråkar ombyggnation i ett ekologiskt perspektiv, och har också tagit fram vilka metoder och lösningsalternativ som finns för detta.

Energi

Det är väsentligt att få ned energiförbrukningen för att minska det ekologiska fotavtrycket. Just energiförbrukning är jämte trafikutsläpp det som uppmärksammas mest som nödvändigt att åtgärda. Vad man kan göra inom stadsdelen är att påverka enskilda människors energiförbrukning i hushållen, resandet och energieffektivisering för uppvärmning av hus. I Majorna gäller det speciellt landshövdingehuset, vilket man varit inne på i flera avseenden tidigare.

Avfall

Det måste utredas vem som ansvarar för vad. Statistik visar att det går att återvinna betydligt mer än vad som görs idag, men de åtgärder som görs för att ta hand om materialet är inte tillfredsställande i tillräcklig grad.

Förpackningsindustrin har ökat markant. För att åtgärda problemen måste det till en hållbar lösning i form av att omfattningen av förpackningarna minskas kraftigt. Det krävs ett ökat producentansvar som inte har lösts genom producenternas återvinningsansvar.

Trafik

För att minska den skadliga trafiken måste fullvärdiga alternativ för den icke-skadliga trafiken främjas. Det vill säga att för att minska bilåkandet generellt, måste känslan och ansvaret för den egna stadsdelen öka.

Företagande kontra konsumtion

Det går att påverka småföretagen i fråga om miljödiplomering, samordning av transporter etc. En svårare fråga att lösa är företagandet i stort. Det behövs fler småföretag som - likt köpcentra- samlas i tillgängliga handelsstråk, d.v.s. ett jämnt utbud av affärer och rörelser som erbjuder allt det som en familj behöver. Genom att erbjuda ett brett utbud av affärer i

kombination med tillgänglighet kan det på längre sikt generera ett tillräckligt starkt kundunderlag. Det blir svårt att matcha det som de stora affärscentrumen utanför stan erbjuder t ex ifråga ompriser, men dessa erbjuder sällan hållbara alternativ, och man måste finna på lösningar som inte bara skapar den förståelsen, utan också skapar ett förändrat beteendemönster, vilket är en av samhällets svåraste nötter att knäcka.

Sociala förhållanden

Majorna är i storleksordningen som en småstad. De flesta behoven brukar kunna tillgodoses inom den egna staden. Majorna med dess storleksordning har inte ens en idrottshall. För att tjäna den sociala utvecklingen, som är en viktig grund för att kunna bygga en ekologiskt hållbar stadsdel, är det viktigt att satsa på barn och ungdomar, vilket också har gjorts i flera större, och lyckade projekt. Det är dock en mycket stor stadsdel vi har att göra med, och det behövs ännu mer. Många av de insatser som görs är kända i begränsad skala, alternativt är så små att många ungdomar inte känner sig hemma på dessa ställen. Det är en "vi och de"-känsla. Det skall finnas ett ställe, ett nav, som är lika självklart att gå till för engagemang som biblioteket är när man vill låna böcker. I många av diskussionerna om Majorna kommer det från flera håll fram en önskan om ett stort hus för sin tänkta eller befintliga aktivitet.

Hur stödjer projektet Hyresgästföreningens strategi?

Hyresgästföreningen arbetar aktivt för en hållbar miljö och för en möjlighet till ökat inflytande för hyresgästerna. Förstudien för det här projektet har hela tiden haft den utgångspunkten, och det finns goda möjligheter att genom samverkan uppnå dessa mål.

Hur kan projektet med uppfyllande av mål även bli ekonomisk morot för de boende i stadsdelen?

Genom att energieffektivisera och genom att medvetandegöra folk och skapa möjligheten för de boende att själva påverka utfallet som ett incitament till bättre hantering på individnivå, kan kostnaderna minska för både bostadsbolag och enskilda hushåll. Det finns idag även väl utvecklad teknik, som idag har sjunkit kraftigt i kostnader.

Vilka övriga behov skall projektet uppfylla?

För att åstadkomma ett helhetsgrepp som är långsiktigt hållbart ur ett ekologiskt perspektiv, måste hänsyn tas även till de ekonomiska och sociala aspekterna. Därför måste ett helhetsgrepp även tas för den sociala aspekten, för att på så sätt medvetandegöra växande generation och få dem att känna samhörighet och respekt för natur och ekologi.

Vilka krav och förväntningar finns på projektet?

Förväntningarna på projektet är väldigt blandade, då alla aktörer ser på projektet ur sitt perspektiv. Grundkravet är dock - i alla avseenden - att det skall bygga på förankring och dialog med invånarna utöver det vanliga.

Projektet kan inte lösa alla problem. Projektet måste ha ambitionen att gå framåt ett litet steg i taget, dels genom att börja i liten skala, med t ex testkvarter, testgatustråk etc. och låta dessa föregå som exempel att bygga vidare utifrån. Dels att bygga in processer som ger stora förändringar i små steg som i det stora hela leder till stora förändringar *efter ett tag*. Det handlar om psykologi. En förändring som idag upplevs som för stor och omöjlig, kan om några år upplevas som självklar, då man med små steg har arbetat i den riktningen.

Genomförbarhet?

Det finns ett stort intresse finns för att gå vidare i en bredare satsning på Majorna Ekologisk stadsdel. Det har välkomnats på många håll att projektet är ett initiativ som kommer underifrån, från invånarna själva. Projektet bör driva strategiskt utvecklingsarbete med samtliga intressenter, för att skapa en gemensamhetsanda utöver den som redan finns inom stadsdelen. På så sätt skapas en arena för att alla berörda skall dra åt samma håll.

Marknadsföring och utnyttjande av fungerande informationskanaler är av stor vikt för att åstadkomma delaktighet, då det måste komma till varje individs kännedom att de faktiskt har en rimlig chans att påverka sin situation. Redan nu finns det delprojekt som är möjliga att få igång direkt, i form av planering, medan andra behöver diskuteras innan de är mogna att starta. Projektet grundar sig på ett starkt krav på delaktighet och inflytande, varför hänsyn måste tas till detta i alla delprocesser. Vissa delprocesser kan dock vara mer eller mindre oberoende av inflytande, och det är dessa som kan starta redan i ett tidigt skede innan dialogen är genomförd. Detta är rent av en fördel, då det är av stor vikt att det inte drar ut på tiden, vilket tom kan underlätta mobiliseringen och ge en helhetssyn som utgår från många individers perspektiv.

Huvudförlopp?

I mycket korta drag skulle projektet kunna beskrivas så här: Start → Dialog och mobilisering → utvärdering → planering av hårda projekt → genomförande → utvärdering → avslut.

Resurser – andra projekt i samverkan?

Andra projekt som ligger i linje med syftet för Ekologisk Stadsdel kan mycket väl rymma under densamma. Genom att dra tydliga riktlinjer och utnyttja den vilja till samverkan som faktiskt finns, går det att bygga ett starkt varumärke både inom stadsdelen och utanför.

Alla som bor och verkar i Majorna måste på ett tydligt och tillgängligt sätt få möjlighet att medverka i dialog, men också med engagemang och egna initiativ och idéer, som måste få chansen att vinna gehör hos de allmännyttiga bostadsföretagen och kommunen. För att detta skall komma till stånd måste det skapas sådana forum med system för återkoppling som säkerställer att den enskilde vinner gehör. Forum för möten är t ex inom boendet, fritid- och föreningslivet, skolan, näringslivet och arbetsmarknaden och inom de kommunala arbetsplatserna. Då Majorna har så många lokala Hyresgästföreningar (LH) kan dessa fungera som en viktig kanal i dialog och information, liksom genom det stora föreningslivet i övrigt. En annan viktig kanal in till föreningslivet i Majorna är Samverkansföreningen.

För att det inte skall bli utdöende processer måste det skapas former för löpande engagemang, där tillgång till ekonomi är en förutsättning. Ekonomin kan ses som en besvärande post, men i ett långsiktigt och hållbart perspektiv kan man se väl investerade pengar som sänker de totala kostnaderna i stadsdelen med lägre kriminalitet, kostnader för vandalisering och tom arbetslöshet. Projektet beräknar att återkomma till stadsdelsnämnden/kommunstyrelsen med begäran om medel. Kostnader har ännu inte kunnat preciseras och förhoppningarna är dessutom att det kommer att komma igång flera processer som kan behöva stöd.

För vart och ett av de olika kärnområdena finns det några olika delprojekt som går att starta medan andra är på idéstadiet och behöver en utvärdering. Ansatsen har varit att starta med bara ett delprojekt med få aktörer från kommunen eller bostadsbolagen.

Informationsinsamling bör ske med en blandning av kontinuerliga aktiviteter och regelbundna avstämningar. Delar av denna kan ske i dialogform såväl internt inom organisationen som med övriga intressenter. Exempel på detta är externt och internt inriktade aktiviteter.

1 Förstudie; Majorna Ekologisk Stadsdel

Förstudie Majorna Ekologisk Stadsdel är en rapport som gjorts på initiativ av Hyresgästföreningen Västra Göteborg. Rapporten är resultatet av intervjuer och samtal med olika aktörer i och utanför stadsdelen Majorna, samt en analys av material kring andra projekt och sådant som kan bidra till att ge en uppfattning om i vilken omfattning ett projekt som skall göra Majorna till en ekologisk stadsdel är genomförbart.

1.1.1 Förstudiens syfte

Förstudien skall fungera som underlag för genomförandebeslut. Syftet med förstudien är att undersöka förutsättningar och möjligheter att genomföra ett projekt med inriktning mot en ekologiskt hållbar stadsdel. Utgångspunkten skall vara dialog och medborgarinflytande. Förstudien utreder innebörden av en ekologisk stadsdel och vilka metoder som krävs och är tillgängliga för ett genomförande, samt vilka aktörer som bör ingå i en samverkan och sätt att finansiera projektet. Vidare är syftet att undersöka vad som har gjorts hittills i Majorna som stadsdel och ekologisk stadsdel som område.

Syftet är också att samla och ta vara på de idéer som har kommit upp i föregående diskussioner kring ett projekt av den här arten.

1.1.2 Förstudierapporten skall innehålla följande:

- Beskrivning av nuläge och problem
- Uppskattning av effekter på stadsdelen och förändringsmål
- Lösningsförslag med rekommendation
- Möjligheter – utnyttjade resurser
- Övergripande projektplan

1.1.3 Målgrupper

Som målgrupp räknas Majornas invånare, vilka omfattas av boende inom stadsdelen, föreningar, idrottsföreningar, organisationer och lokala entreprenörer.

Detta kommer att beröra kommunala förvaltningar inom turism, kultur/fritid, skola, trafik, stadsbyggnad, park och natur.

1.1.4 Geografiskt område - Majorna

Den geografiska avgränsningen omfattar Majornas fyra primärområden: delområdena Majorna, Sandarna, Södra Älvstranden, Kungsladugård – enligt Stadsbyggnadskontorets indelning.¹

1.1.5 Tidsplan

Tiden för förstudien omfattar totalt tre månader, med halvtid april och maj 2007, samt heltid i juni och augusti. Projektet som sådant är beräknat på en tioårsperiod, lämpligen med start januari 2008 och avslut december 2018.

1.1.6 Projektägare

Projektägare är Hyresgästföreningen, Västra Göteborg, Mariaplan 1.

Övrigt angående projektorganisationen finns att läsa i bifogad projektplan.

¹ Se karta bilaga

Ett antal delprojektgrupper kommer att bildas för olika processer. Vilka det blir är beroende av vilka processer som kommer att sättas igång och hur arbetet bäst drivs. För de olika delprojekten kan det finnas egna projektorganisationer.

1.1.7 Projektledare

Hyresgästföreningen Västra Göteborg utser projektledare efter det att beslut tagits om genomförande av projektet.

1.1.8 Begrepp

Agenda 21

I Rio de Janeiro 1992, godkände 178 länder Riodeklarationen som innehåller principerna för hållbar utveckling samt Åtgärdsprogrammet för miljö och utveckling, "Agenda 21", som i mer detalj beskriver hur ett hållbart samhälle ska byggas upp.²

Allmännyttan

Allmännyttan är sådana företag som inte drivs i vinstsyfte, utan för allmänhetens bästa.

Allmännyttiga bostadsföretag

Allmännyttiga bostadsföretag ägs företrädesvis av kommuner eller kommunala bolag och stiftelser och drivs utan vinstintresse. Dessa bolag har varit hyresledande genom att bruksvärdet har utgått från förhandlingar mellan det lokala allmännyttiga bostadsbolaget och Hyresgästföreningen. Pådriven av EU arbetar en utredning på regeringens uppdrag för att om möjligt avskaffa allmännyttans hyresledande roll. Idag bor cirka 1,4 miljoner hyresgäster i de ca 300 allmännyttiga bostadsföretag som finns i Sverige.

Ekologisk

Kommer av ordet ekologi, läran om samspelet mellan organismer och deras miljö.

"Ordet ekologi har alltså på senare tid kommit att representera både en vetenskapsgren av biologin och ett värdeladdat uttryck för miljöhänsyn. Men den vetenskapliga ekologin lägger ingen värdering i ordet. Inom forskningen betyder ekologisk helt enkelt bara sånt som har med samspelet mellan olika arter och deras omgivning att göra.

Ta till exempel ekologisk mjölk. Den är producerad av kor, med hjälp av bland annat gräs, markorganismer (viktiga för gräset), näring och vatten från ekosystemen. Samma sak gäller faktiskt den konventionella mjölken. Men där har man även använt kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel, som framställts på "konstgjord" väg av oss människor. Men driver man det till sin spets är all mjölk egentligen "ekologisk", enligt ordets ursprungliga betydelse, eftersom människan är en del av naturen som alla andra arter.

Det vi kallar för ett ekologiskt jordbruk använder sig inte av tillsatser som konstgödsel och bekämpningsmedel och baseras så långt som det är möjligt på lokala och förnyelsebara resurser.

På engelska använder man istället ordet "organic" och på tyska "biologisch" för de produkter som vi i Sverige kallar ekologiska. Konstgödsel är till skillnad från naturgödsel oorganiskt, och det kan knappast kallas biologiskt heller. Likaså är kemiska bekämpningsmedel varken organiska eller biologiska. I den bemärkelsen är de orden egentligen mer rättvisande än vårt "ekologiskt".

Ordet ekologi har för länge sedan lämnat universiteten och fått en mer allmängiltig och värdeladdad betydelse i samhället. Språket utvecklas och vetenskapliga begrepp smiter ibland ut från universiteten, vare sig vetenskapsmännen gillar det eller inte. Eller som en professor i ekologi en gång uttryckte det:

"Vi som sysslar med ekologi vid universiteten kan ju inte gärna hävda ensamrätt till att bestämma ordets klangfärg. Kanske bör vi i stället försöka hitta ett nytt ord för att beskriva vår verksamhet".³

² www.unep.org (2006-12-15)

³ EcoSensus nr 3-4 (2004)

Ekologiskt fotavtryck

Den yta som en stad egentligen tar i anspråk i ekosystemtjänster. Det kan vara t ex i form av råvaruproduktion såsom mat, virke, järn och fossila bränslen, eller i form av ekosystem som ”städhjälp”, t ex sjöar som recipienter för avloppsvatten eller växande skog som tar hand om våra CO₂ utsläpp.⁴

Emissioner

Utsläpp av förorening till atmosfären. Ofta avses rökgaserna från förbränning, som innehåller koloxider, kväveoxider, kolväten, partiklar, svaveloxider, med mera.

Energieffektivitet

Energianvändningen per enhet, t ex bensinförbrukning per bil för ett givet avstånd (liter/100km).

Farligt avfall

Avfall som är farligt med hänsyn till hälsa och/eller miljön. Till exempel oljor, färg, lösningsmedel, syror, batterier, impregnerat trä, etc.

Geotermi

Den energi som utvinns från värme ur jordens inre. Temperaturen på olika djup varierar kraftigt jorden runt och värme resurser/reservoar delas in i hög (över 150 grader C) och låg (under 150 grader C) temperatur där generellt sett den högre är intressant för elutvinning och den låga för direkt termisk användning.

Hållbar Utveckling

Norges statsminister (1987) Gro Harlem Brundtland myntade uttrycket hållbar utveckling. Med Brundtlandrapporten⁵, det vill säga slutbetänkandet från Världskommissionen för Miljö och Utveckling år 1987, kom begreppet att innebära tillväxt och rikedom samt en potential att överbrygga motsättningar. Mänsklig uppfinningsrikedom skulle ge alla generationer möjlighet att njuta av tillväxt och rikedom utan att riskera de miljökatastrofer som målats upp i tidigare larmrapporter. Brundtlandkommissionens motto: ”En hållbar utveckling tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.” (1987) Begreppet associeras mest med miljöfrågor i västvärlden, men konceptet har en bredare definition och innehåller ett samband mellan *de tre aspekterna social, ekonomisk och ekologisk utveckling*, vilka går hand i hand, då ingen kan utesluta de andra. Dessa kallas "The triple bottom line".

Hållbar utveckling bygger på tanken att man bör ta hänsyn till sina medmänniskor och kommande generationer, samt insikten om att den nuvarande livsstilen inte ger de bästa förutsättningarna för en god miljö. Detta diskuteras nu på allvar världen över.

Indikatorer

En indikator är ett enkelt statistiskt mått, som ger en indikerande information om situationer i förhållande till varandra. Indikatorer används ofta för att illustrera de ekonomiska, ekologiska och sociala dimensionerna av hållbar utveckling.

⁴ Gregow, Karin "Hur många svenskar tål världen? Miljöeffekter i Syd av svensk konsumtion"

⁵ se t ex www.naturvardsverket.se (2006-04-25)

Passivhus

Hus utan värmesystem som minskar energianvändningen är en teknik för att ta tillvara på passiv värme i bostadshus.

Recipient

Luft, mark eller vatten som belastas av utsläpp.

1.2 Förkortningar

KASK Kattegatt- Skagerackprogrammet, EU

LCC står för ”livscykelkostnad” (Life Cycle Cost). Livscykelkostnaden är totalkostnaden för en viss utrustning under hela dess livslängd, från att den installeras till att den slutligt tas ur bruk eller man gör sig av med den.

SABO Sveriges allmännyttiga bostadsföretag

SLU Svenska lantbruksuniversitetet

SWOT Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

VGR Västra Götalandsregionen

1.3 Hur du kan läsa rapporten

Rapporten bygger i stort på de resultat som kommit fram under studiens gång, men för att få en bra uppfattning om projektets innebörd räcker det att läsa den inledande sammanfattningen. Det rekommenderas också att noggrannare studera avsnitt 0 "Slutsatser och rekommendationer".

Disposition

Rapporten är indelad i fyra delar. Den första, vilket den här dispositionsbeskrivningen avslutar, behandlar syftet med förstudien samt återger betydelsen av olika begrepp som används.

Nästa del beskriver bakgrunden till förstudien. Själva idén till projektet redovisas och dess syfte och vision. Här lämnas också en kort beskrivning av Majorna som stadsdel och Hyresgästföreningen. Avsnittet behandlar också metoden för förstudien samt hur förstudiearbetet är upplagt och vilka frågor som står till grund under arbetets gång.

Resultatdelen börjar med vilka aktiviteter som har genomförts under förstudiens gång för att inhämta kunskap och information. Här beskrivs förutsättningar för dialog, och vilka olika dialogformer som finns att använda sig av. Detta följs av en sammanfattande beskrivning av mängder av olika projekt och andra ekologiska stadsdelar som gjorts både i och utanför Göteborg och Sverige. För att säkra möjligheterna till god uppföljning av projektets ingående delar undersöks vilka indikatorer som finns tillgängliga för stadsdelen. Vidare följer en beskrivning av olika finansieringsalternativ, samt vad det ställs för krav vid en ansökning.

Då begreppet "Ekologisk Stadsdel" innehåller en oerhörd komplexitet, och därmed för med sig att uppfattningarna om ämnet går vitt isär, görs en identifiering av olika kärnområden begreppet innefattar. Varje kärnområde ges en beskrivning dels utifrån hur det ser ut i Majorna, dels utifrån ämnets karaktär. Detta följs av en förklaring av hur dessa kärnområden korrelerar mot varandra, under avsnittet "Beroenden". En kort sammanfattning av intressentanalys av de viktigaste aktörerna följer.

Under avsnittet omvärldsanalys ges en beskrivning av informationsinsamling avseende projektet och vilka påverkansfaktorer man bör ta hänsyn till gentemot respektive kärnområde i projektet.

Den tredje delen innehåller en analys av resultatet.

Den sista, fjärde delen behandlar slutsatserna och rekommendationer inför ett projekt.

Bilagor

Bilagorna är värdefulla att titta på, då de innehåller en övergripande bild av projektet, samt en preliminär projektplan.

1.4 Bakgrund

I detta avsnitt redovisas själva idén till projektet och dess syfte och vision. Här lämnas också en kort beskrivning av Majorna som stadsdel och Hyresgästföreningen.

1.4.1 Projekttid; Majorna Ekologisk stadsdel

Hyresgästföreningen i Västra Göteborg är en lokal förening med 30 lokala kvartersföreningar och närmare 7000 medlemmar. Det har länge diskuterats i föreningen om möjligheterna att göra Majorna till en ekologisk stadsdel. Initiativen till olika idéer har varit många bland medlemmarna, men då ämnet är av en väldigt komplex karaktär, tillsattes medel för en förstudie tidsperioden april tom augusti 2007. Det har hela tiden poängterats vikten av att låta invånarna själva komma till tals i frågan, och därför har förstudien haft den utgångspunkten.

1.4.2 Vad är en ekologisk stadsdel?

Som står beskrivet i listan för begrepp, kommer *ekologisk* av ordet ekologi, läran om samspelen mellan organismer och deras miljö. I det här sammanhanget torde ekologisk innebära ett *hållbart, ostört* samspel mellan organismer och deras miljö. Avsikten med att skapa en ekologisk stadsdel är ju viljan att bidra till naturens, och därmed jordklotets överlevnad. Det i sin tur betyder ett samhälle utan gifter, utan utsläpp som påverkar det ekologiska kretsloppet negativt. För att åstadkomma det börjar andra faktorer att spela in, och i slutändan är en ekologisk stadsdel i samma betydelse som begreppet *hållbar utveckling*⁶ i stadsdelen. Vi måste alltså ta med hela perspektivet med alla dess delar. Det räcker inte att bara köpa KRAV-märkt mat, eller att förbjuda alla bilar. Det handlar också om att ge folk fullvärdiga alternativ, om de skall vara villiga att offra någonting som de anser är nödvändigt i vardagen. Det handlar också om att förankra ända ned på individnivå, om den enskilda individen skall vara beredd på att ändra livsstil.

1.4.3 Majorna

Majorna är en stadsdel, nära centrum men ändå med en småstadskänsla. Det har genom åren funnits gott om småbutiker och de unika landshövdingehusen ger området en särskild karaktär. Stadsdelen Majorna omfattas till stora delar av bevarandeplaner och intressen, samt av kulturvärden som har riksintresse. Stadsdelen har 29000 invånare fördelat på drygt 17000 hushåll i delområdena Majorna, Kungsladugård och Sandarna. Majorna präglas av en befolkning som i genomsnitt består av låg medelålder, många barnfamiljer, högutbildade men relativt låg inkomst. Medvetenheten är förhållandevis hög och det finns en omvittnad "Majornaanda" som innebär ett progressivt miljö- och omvärldstänkande men en viss konservatism vad gäller den egna stadsdelen och den yttre miljön t ex i form av bebyggelse och spårvagnar.

Befolkningen i Majorna ligger på ett medeltal i öppen arbetslöshet i förhållande till andra stadsdelar i Göteborg. Enligt prognoser beräknas folkmängden inte öka nämnvärt, vilket kan ha med antalet bostäder att göra.

1.4.4 Hyresgästföreningen

Som folkrörelse kan Hyresgästföreningen göra en insats i ett lokalsamhälle genom sin redan utbyggda organisation, medlems-, kontakt- och informationsverksamhet. Hyresgästföreningen i Västra Göteborg; Majorna, med 30-talet aktiva lokalföreningar har tagit initiativet till det här

⁶ Se begreppslistan.

projektet med syfte att göra stadsdelen Majorna ekologiskt i ett hållbart perspektiv och därmed skapa ett gott exempel att utåt visa på att det är möjligt att genomföra.

1.4.5 Projektets syfte

Projektets syfte är att genom kraftfull mobilisering av lokala resurser, och i riktning mot ett hållbart samhälle ta vara på den omvittnade anda som finns i stadsdelen och visa på att det går att genomföra genom att agera som ett gott exempel. På så sätt kan stadsdelen fungera som ett kunskapscentrum för övriga regionen. Som en industrität hamnstad i en av de klimat kallaste länderna och höga utsläpp per capita lämpar sig Göteborg särskilt bra som en föregångare av den här typen av engagemang, och i synnerhet Majorna som central stadsdel och med den blandning av gammal och nyare bebyggelse samt blandade befolkning som området utgör.

Hela projektet syftar till att arbeta för att förverkliga visionen om ett grönare, ekologiskt och mer hållbart samhälle - Lokalt, nationellt och internationellt.

1.5 Vision

Ambition

Ambitionen är att genom lust och inspiration skapa en ekologisk stadsdel, så långt det är möjligt, tillsammans vi som bor och verkar här.

Nyckelorden är Livskvalitet, Mervärde, Socialt, Grönt, Medborgarinflytande, Demokrati, Engagemang, God luft.

Visionen

Stadsdelen Majorna i Göteborg bidrar till att göra vår stad till en av landets mest progressiva städer på miljöområdet.

Stadsdelen skall inom en snar framtid ha infört flera olika typer av åtgärder för att minska den negativa miljöpåverkan.

De boende i Majorna har fått en förhöjd livskvalitet och ekologisk livsstil.

Det ekologiska Majorna är en stadsdel där vi lever lika gott som nu med mindre förbrukning av fossila bränslen, framför allt mindre transporter och färre bilar.

På morgonen när man går ut ur porten doftar det. Det känns mer levande eftersom många fler syns ute och rör sig, går eller cyklar. Biltrafiken är i princip borta och gatorna är rena.

Fler småbutiker med god kundkrets och ekologiska, miljöriktiga och närproducerade varor och personal som hjälper till med service, goda råd och tips som ger en känsla av lyx.

Trots hög standard har energiförbrukningen rasat och alternativa energikällor är de dominerande.

De återvinningsstationer som redan finns räcker till alldeles utmärkt - det är effekten av att folk inte handlar förpackningar i samma utsträckning som förr.

Kompostering är en självklarhet, med de nya system som finns tillgängliga för alla hyresgäster.

Stadsdelen är en Grön ekologisk zon, som skapar lättillgänglighet och självklarhet till det gröna.

Att bo handlar också om omgivningen, och den egna gården. En grön innergård kan vara som en utvidgat vardagsrum om sommarhalvåret.

Material som används i byggnationer är hållbara och ekologiskt anpassade.

Möjligheten att påverka den egna omgivningen skall väcka lusten till engagemang. De som står i utanförskap återknyts till samhället genom engagemang i det gröna.

Visa på

Ett grönt ekologiskt Majorna skall visa på hur en stadsdel kan utvecklas och vara en konkret förebild för andra att ta efter, vilket förmedlas aktivt.

Hur?

- Genom samarbete med flertalet intressentgrupper som verkar framförallt inom stadsdelen. Här räknas HGF, stadsdelsförvaltningen, fackförvaltningarna, bostadsföretagen, föreningslivet etc.
- Genom erfarenhetsutbyte med intressenter utanför stadsdelen. Hit räknas universitet, andra stadsdelar som strävar mot samma mål, men även samverkan över landsgränserna.
- Genom att fungera som ett paraplyprojekt i syfte att samordna påbörjade och tänkta projekt, samt att identifiera de pusselbitar som saknas för att skapa en helhet.
- Genom att ta vara på värdefulla, funktionella informationskanaler och fungerande organisationer, mobilisera stadsdelens invånare.
- Genom att ta vara på befintlig gemensamhetsanda och med direktdemokratisk arbetsätt bygga på den ytterligare, och föra stadsdelen framåt mot en ekologisk varumärkning där alla invånare känner delaktighet.
- Genom att i varje åtgärd ta med ett perspektiv av att inte belasta på ett sätt som upplevs som merarbete och kostnader, utan istället öka livskvalitet och minska kostnader, t ex genom minskad energiförbrukning, billigare varor etc, samtidigt som man ökar det naturliga engagemanget.

1.6 Metod

Genom informantintervjuer, Internet och kommunens dokumentation har jag kunnat kartlägga Majorna. I kartläggningen har jag identifierat vilka intressenter som finns i Majorna och de aktörer som är aktuella för ett sådant här projekt. Intressenterna har jag kommit fram till inledningsvis med hjälp av Internet samt rekommendationer från intresserade i min närmiljö. På så vis kunde jag sätta ihop en lämplig referensgrupp. Utifrån denna har jag arbetat vidare för att utöka antalet intressenter samt även tagit reda på de olika intressenternas generella uppgifter, intressen och eventuella planer.

Jag har arbetat mig igenom litteratur och annan dokumentation, bland annat sådant som jag har fått tillgång till genom Internet, genom personliga kontakter samt genom de organisationer som jag har kommit i kontakt med under arbetets gång. Dokumentationen har berört utveckling av andra ekologiska stadsdelar och städer, kommunens planer och budget, miljömål på olika nivåer och inte minst tidigare gjorda och planerade projekt. Litteraturen har berört stadsutveckling, miljö och hållbar utveckling.

Utifrån den vision som låg till grund för förstudien samt de diskussioner som jag har fört med de olika organisationerna har jag specificerat ett övergripande projektmål. Önskvärt hade varit att utforma projektmålet efter att först ha genomfört dialoger med Majornas invånare. Det har dock inte funnits utrymme att åstadkomma något så omfattande inom ramen för förstudien, som kan anses representativt nog. Det återkommer jag till senare under avsnittet ”Dialogplanering”. Det finns dock ingenting som hindrar en revision av projektmålet, även om jag har svårt att tänka mig att resultatet av dialogerna kommer att vara särskilt omstörtande i förhållande till vad jag har kommit fram till under förstudien, då resultatet av samtliga diskussioner och det övriga material som jag har studerat, har pekat åt ungefär samma håll.

Förutom intressentanalysen har jag också identifierat ett antal ämnesområden, som egentligen är en uppdelning av områden som måste eller bör omfattas av en långsiktigt ekologiskt hållbar stadsdel. Dessa områden har jag kommit fram till genom att studera andra miljöprojekt, de olika intressenterna samt litteratur i ämnet.

Utifrån intressentanalysen i kombination med de identifierade ämnesområdena har jag tagit fram ett antal lösningsalternativ, dvs. förslag på projektidéer. Flera av dessa idéer är också en uppsamling av idéer från engagerade människor som har tänkt och diskuterat kring detta under en längre tid, då inte minst från initiativtagarna till projektet; Hyresgästföreningen Västra Göteborg.

1.6.1 Upplägg förstudiearbetet

Målgrupp

Målgruppen är Majornas invånare. Avstämning av projektidé mot målgruppen är någonting som borde ligga inom ramen för förstudien, men då målgruppen är så omfattande är det inte möjligt att genomföra i det stadiet. Istället lägger jag upp en plan för hur det skall gå till i ett inledande skede av projektet. Inom ramen för förstudien tittar jag på resultat från tidigare undersökningar. De personer som är valda till referensgruppen representerar Majorna både som intressent från berörd organisation och som Majornabo. Det är en mild försäkran om att personen ifråga har intresset som boende i stadsdelen med sig i sitt arbete.

För att få ett bra underlag att utgå ifrån behövs analyser av vilka som berörs av projektet både i form av målgrupp och vilka som behöver engageras för ett genomförande. I viss mån behöver även kontakt upprättas med dessa för att klarlägga deras inställning till projektet.

För att inte riskera att bli hemmablind lyfter jag fram vad som händer på olika nivåer, inte bara inom den egna stadsdelen och kommunen, utan det handlar om att se vad som händer även i övriga Sverige, men också EU och världen, då detta kan ha en indirekt påverkan på de beslut som tas inom projektet.

Nulägesanalysen görs i form av ett samlat grepp om de viktigaste aktörerna, inte minst Hyresgästföreningen själva och en SWOT- analys⁷.

Indikatorer

Ett projekt innebär alltid en förändring av något slag, mot ett givet mål. För att kunna följa upp om målet nås behövs indikatorer av olika slag. En viktig del i förstudien är därför att titta på vilka indikatorer som finns att tillgå för området och vilka som tar fram dem, samt om dessa bedöms som tillräckliga för projektet.

En ekologisk stadsdel säger inte mycket i sig vad det är för någonting, men man kan utgå ifrån att när det rör en hel stadsdel är det fråga om någonting ganska komplext. Därför görs en uppdelning och gruppering av de områden det berör, vilka kommer att benämnas som *kärnområden*. Därefter analyseras tänkbara mål och projekt inom respektive område.

I den övergripande planeringen av projektet utformas en tänkbar strategi, som innefattar tidsplanering, arbetsmetoder, kommunens förvaltningar, urval, informationskanaler och intressenter.

Underlagsfrågor

Arbetet har grundats på vissa frågor som har fungerat som ett vägledande underlag. Dessa är som följer:

- Hur stödjer projektet Hyresgästföreningens strategi?
- Hur kan projektet med uppfyllande av mål även bli ekonomisk morot för de boende i stadsdelen?
- Vilka övriga behov skall projektet uppfylla?
- Vilka krav och förväntningar finns på projektet?
- Ekonomi – vilka bidrag finns att söka? Vilka organisationer går in med egna medel?
- Genomförbarhet?
- Huvudförlopp?
- Resurser – andra projekt i samverkan?
- Vilka medarbetare skall ingå i projektgruppen?

Vidare behövs information om befintliga samarbetsformer, tänkbara samarbetsformer, pågående och gjorda projekt, framtida planer och inte minst upplevda problem, tankar, idéer och lösningsalternativ.

⁷ SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

2 Resultat

I det här avsnittet redovisas genomförda aktiviteter under förstudien, olika former för dialog, andra projekt och eko-städer med motsvarande syfte, förutsättningar och alternativ för finansiering. För att bena upp vad en ekologisk stadsdel är, delas ämnet upp i olika kärnämnen. Därefter följer en kort sammanfattning av de viktigaste intressenterna samt omvärldsanalys.

2.1 Genomförda aktiviteter under förstudien

Utifrån intressentanalysen plockades relevanta nyckelpersoner fram för informationsintervjuer. Dessa har i sin tur rekommenderat fler personer, och på så sätt har även intressentanalysen kunnat utvecklas. Kontakt har upprättats med personer även i avsikt att förankra avsikten med projektet och för att undersöka respektive parts intresse att själva delta. Likaså har vissa möten skett i syfte att ta reda på omständigheter kring tidigare genomförda projekt.

2.1.1 Referensgruppsmöten

Referensgruppen utsågs utifrån vilka aktörer som kunde ha relevans för projektet både i form av informationsbidrag men också deras intresse i projektet, samt kunskap. En utgångspunkt var att representanterna själva skulle vara Majbor. Tyvärr har tiden varit knapp för möten med referensgruppen. Det var svårt att samordna tider som fungerade för alla, och sommaren "kom i vägen" med utspridda semestrar. Vi har dock haft tre träffar. Enskilda möten har också skett, i syfte att få en lite närmre diskussion med var och en om befintliga samarbetsformer, tänkbara samarbetsformer, pågående och gjorda projekt, framtida planer och inte minst upplevda problem, tankar, idéer och lösningsalternativ.

2.1.2 Konferenser och seminarier

Tillsammans med EU-samordnaren för Majorna och Centrum genomfördes en resa till Danmark i syfte att finna möjlig samarbetspartner med stöd av EU-finansiering, enligt KASK-programmet.⁸ Där träffade vi forskaren och professor i landskapsarkitektur Erik Skärbäck från SLU i Alnarp, Skåne. I dagsläget har inget projekt än så länge kunnat matchas med vare sig Danmark eller Norge, men kontakter med intresserade har upprättats. Kontakten med Erik Skärbäck har följts upp med ett informationsmöte där referensgruppen bjöds in, samt Stadsdelsförvaltningen i Majorna och Centrum samt Familjebostäder, Bostadsbolaget, Stadsbyggnadskontoret och politiker. Diskussioner kommer att fortsätta för att utreda om viljan och förutsättningarna för ett samarbete finns.

Deltagande i seminarium om hållbar utveckling vid den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs Universitet, som behandlade frågan hur man gör samhällets naturresursanvändning långsiktigt hållbar. Utgångspunkten var den svenska livsmedels- konsumtionens ekologiska fotavtryck samt samhällets materialflöden.

Energimyndigheten anordnade ett informationsmöte om EU's program Intelligent energi, Europa 2. Syftet med deltagandet var att få information om EU-projekt, få information om andra projekt och knyta kontakter. Seminariet erbjöd en hel del värdefull information, inte minst om vad Energimyndigheten och Västra Götalandsregionen har att erbjuda.

⁸ KASK: Kattegatt- Skagerack

Energimyndigheten arbetar inom flera större arbetsområden för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning. Energimyndigheten driver, finansierar och deltar i en rad aktiviteter som utgår från den lokala eller regionala nivån. Det är dels utvecklingsprogram såsom Uthållig kommun och stöd för informations- och utbildningsprojekt, dels stöd i olika former till kommunal energirådgivning och regionala energikontor.

2.2 Dialog

I Majorna bor i dagsläget ca 29 000 invånare, varav antalet vuxna över 18 år utgör ca 24 500 personer. Antalet hushåll i området är dryga 17 000.⁹ Det är en klar majoritet i åldern 25-44 år.

2.2.1 Dialogformer

som redan har genomförts eller pågår:

Hyresgästföreningen Västra Göteborg

På HGF Västra Göteborg har man vid ett flertal tillfällen haft kafémöten för information och dialog, vilka har ägt rum i lokalerna på Mariaplan. För att skapa engagemang har det också bildats olika intressegrupper, arbetsgrupper och nätverk, vilka alla är olika sätt att föra dialog i syfte att påverka på olika sätt.

Allmännyttan

Hos samtliga bostadsbolag i Framtidenkoncernen görs en årlig kundenkätundersökning för att ta reda på hur hyresgäster upplever sitt boende, vad gäller kvalitet och service.

Undersökningen genomförs av ett fristående marknadskonsultföretag, och resultatet redovisas anonymt.

Göteborgs stad

Man kan skicka **Medborgarförslag** från hemsidan till stadsdelsnämnden eller e-post till politikerna i stadsdelsnämnden.

Man kan ge synpunkter och kommentarer på aktuella frågor i **Debatten**. Under våren ägnades Debatten åt förslag till Översiktsplan för Göteborg och lokal plan för Majorna.

Majdialogen är ett tillfälle för majbor att tala med lokala politiker, som ges i Majornas bibliotek en timme veckan före SDN-sammanträde. Kommentar om Majdialogen:

”De senaste åren har Majdialogen förts med väldigt få medborgare. Majdialogen är därför under utvärdering. En demokratigrupp funderar på hur man ska kunna utveckla majbornas möjligheter att träffa lokala politiker och tala om den kommunala service SDN Majorna ansvarar för. Politikerna återkommer med information när de bestämt sig för fortsättningen.”¹⁰

En **trygghetsvandring** innebär att boende och andra som rör sig i ett område samlas och vandrar tillsammans. Syftet är att kartlägga närmiljön och peka ut allt som kan göra att en plats upplevs som otrygg och osäker, såsom oklippta buskar som skymmer sikten, trasiga lekredskap eller dålig belysning. Det kan också röra utformning av olika byggnader och anläggningar.

Utformning av **enkäter** till alla invånare har gjorts i olika tappningar för att mäta dess upplevelse av boende, trivsel och kvalitet.

⁹ <http://www.goteborg.se/statistik> (2007-06-08)

¹⁰ <http://www.majorna.goteborg.se/>

Intervjuer har gjorts som komplement till enkäter bland olika grupper, genom besök på lokala bibliotek, föreningar och förskolor för att ta reda på hur de använder sin stadsdels olika platser.¹¹

2.2.2 Andra sätt för dialog

Nedan följer för- och nackdelar med olika alternativ för medborgarinflytande:

Informationsmöten på offentliga platser, utannonserade i dagspress alternativt ”lappar på stan” är bra tillfällen för dialog. Det är svårt att få till en bra uppslutning, - fler deltar när det är någonting i den direkta närmiljön som engagerar och helst om man är rädd att det kommer att ske någon förändring som uppfattas som negativ. Informationsmöten kräver av folk att de skall bryta sig ur sin egen vardag med de rutiner som finns där, vilket kan förklara det i allmänhet mycket låga deltagandet.

Enkäter används ofta och ger ett bra underlag för att ta reda på *riktningen* inom vissa frågor. Nackdelen med enkäter är att de inte når de verkliga frågorna. T ex i enkäter som handlar om mitt boende och mitt område som ger en allmän bild av vad folk upplever, men kanske inte ger utrymme för vad jag tycker om en viss gata i närheten där jag bor, eller vilka lösningar som folk utifrån sitt boendeperspektiv har funderat på.

Föreningsmöten är en kanal, där man når många, och som engagerar. Föreningslivet är någonting som folk i allmänhet har valt in i sitt liv och som ingår i de gängse rutinerna. Folk tenderar att läsa material som kommer från den egna föreningen i högre utsträckning än annat informationsmaterial. Föreningsmöten behandlar sådant som rör någonting som ligger medlemmarna i föreningen varmt om hjärtat, varför t ex föräldrarna till barnen i en fotbollsklubb kanske engagerar sig lite mer för en dialog kring upprustning av en fotbollsplan (läs Azalea) och styrelsen i ett lokala Hyresgästföreningar gärna engagerar sig om dialog kring den egna närmiljön erbjuds.

Internetbaserad programvara är förbehållet dem som har dator, även om tillgång till dator erbjuds dem som inte har. Dock så är Internet någonting som de flesta kommer i kontakt med så gott som dagligen, varför det är en kanal som erbjuder möjligheter att utnyttjas konstruktivt. Om det är en sida som erbjuder mer än bara statisk information, att den enskilde känner att det ger någonting direkt, borgar det för ett högt deltagande.

Fokusgrupp innebär att man samlar grupper om tio personer ur olika föreningar och kvarter till temaledda gruppdiskussioner för att få indikationer på områden där inflytandet är viktigast eller mest eftersatt. En moderator ser till att ämnet håller sig inom givna ramar, utan att lägga sig i diskussionen. På så sätt vinner man tid på att samla flera och folk aktiveras att tänka konstruktivt och för- och motargument vädras. Resultatet ligger sedan som grund för både projektidéutveckling och kvalitetsuppföljning.

Fokusvandring är en utveckling av fokusgruppen, då stadsvandringar används som en del i ett målinriktat fokusgruppsarbete som metod för dialog, för att få fram ett brett planeringsunderlag.¹²

¹¹ Stadsbyggnadskontoret samt <http://www.vartgoteborg.se/>

¹² Einar Hansson, Melica; <http://www.melica.se/plan.htm>

2.3 Andra projekt och ekostäder

Här följer en beskrivning av ett axplock av andra projekt inom stadsdelen, men även liknande projekt som går att finna i andra delar av staden, Sverige och utomlands.

2.3.1 Andra projekt

Hyresgästföreningen

Hyresgästföreningens grundläggande mål är allas rätt till en god bostad till rimlig kostnad. Som ett led i detta vill Hyresgästföreningen stärka sin roll inom bostadsmiljöområdet och öka sin möjlighet att påverka miljöarbetet. Bl.a. har det tagits fram en bok; "Hyresgästernas Miljööbok" som tar upp de närliggande miljöfrågorna i bostadsområdet. Det finns också ett miljonätverk som idag består av ungefär 20 medlemmar från hela regionen som jobbar aktivt med miljöfrågor. Hyresgästföreningen, SABO, Fastighetsägarna Sverige, Riksbyggen, HSB och Villaägarna samarbetar i ARG som står för Avfalls- och Restproduktgruppen, för att driva en mer konsumentanpassad utveckling av avfallsfrågorna. Inom regionen har man gjort en satsning på att utbilda 300 miljöombud ute i bostadsområdena, i avsikt att öka andelen hushåll som källsorterar och öka kvaliteten på sorteringen. Till utbildningen har Hyresgästföreningen satt ihop ett material som innehåller en mycket bra sammanfattning med drygt 100-talet användbara miljölänkar, litteraturtips och kontakter, miljöchecklistor, miljöhot och bostadsbranschens miljöpåverkan, vilka är uppdelade i kärnämnen energi, vatten, transporter, avfall, underhåll, utomhusmiljö och inomhusmiljö.

Inom HGF Västra Göteborg

Grönskande gårdar

Projektet med Grönskande gårdar kom till genom ett initiativ från hyresgäster och har resulterat i ett helt koncept med studiecirkel för alla intresserade, där fler lokala Hyresgästföreningar och andra engagerat sig för sin närmiljö, samt bok och självförvaltningsavtal med Familjebostäder.

Boendet genom tiderna- Alla tiders boende

Alla tiders boende är en studiegrupp där bl.a. bostadspolitikens funktion och förutsättningarna för ett hållbart byggande diskuterats. Det har resulterat i en mobil utställning som visar hur Majorna såg ut förr.

Majornas Ungdomsprojekt

Hösten 2003 hörde engagerade föräldrar av sig till Hyresgästföreningen i Majorna och var oroade för att ökade ekonomiska besparingar i stadsdelen skulle leda till ökat utanförskap bland ungdomarna. Samtidigt funderade Familjebostäder på hur man bäst förebygger klotter och skadegörelse och får ett ökat engagemang för sitt boende. Boinflytandemedel finansierade ett 3-årigt ungdomsprojekt med målet att skapa trygghet, inflytande och gemenskap, med fokus på området kring Karl Johanskolan.

Ett stort nätverk av aktörer i form av föreningar, förvaltningar och eldsjälur bildades och tolv av de engagerade föreningarna bildade Majornas Samverkansförening. sig och gick samman i Majornas Samverkansförening (MSF). Majornas Samverkansförening är ett paraplyorgan för föreningslivet i Majorna och består av dryga 20-talet föreningar. Genom utbyte av

erfarenheter och kunskap skapades förutsättningar för nya idéer och gemensam verksamhet i den före detta fritidsgården.

För att få underlag för förändringsarbetet skapas tre olika spår; ungdomar, boende och föreningar i området ska få inflytande. Olika gruppers idéer och förslag diskuteras med de övriga i Karl Johans Torggruppen och förslagen visas upp för allmänheten våren 2005, vilka även förankras i förvaltningarna. Nya verksamheter skall öka engagemanget för stadsdelen.

SDN Majorna ställde upp som medfinansiär, tätt följda av övriga nämnder. Karl Johans torg rustas upp och invigs samma höst. Projektansökningar gjordes till bl a Ungdomsstyrelsen och Socialstyrelsen. MSF beviljades ekonomiska medel för att utveckla en Drogfri Mötesplats och för att arbeta med förebyggande verksamhet i stadsdelen. Utvärderingen av projektet kommer att redovisas 28 nov 2007.

I Göteborg

Projekt Hälsolots är ett friskvårdsprojekt i Majorna och Linnéstaden. I projektet som grundar sig på idéer från Melica, ingår ett stadsvandringshäfte med 11 vandringar av olika längd och backighet – från Sjöbergen till Nordhemsgatan. Melica satsar just nu också på ett projekt i en bostadsförening; Välten, där man skall energianpassa ett landshövdingehus.

Göteborg 2050

Projektet GÖTEBORG 2050 var ett flerårigt samverkansprojekt mellan Chalmers tekniska högskola, Göteborgs Universitet, Göteborgs Stad och Göteborg Energi AB, för att utveckla och arbeta med framtidsbilder av ett hållbart Göteborg i en hållbar omvärld. Inriktningen var forskning och information med målsättning att stimulera en snabbare utveckling mot hållbarhet. I projektet ingick såväl forskare, planerare som den intresserade allmänheten och andra aktörer. Fokus lades på områdena energi, transporter, urban struktur, kretslopp, mat och byggande. Framtidsbildsrapporter har tagits fram om energi (Solstad Göteborg 2050), transporter (Transporter Göteborg 2050), stadsplanering (Urban struktur Göteborg 2050), kretslopp (Kretslopp Göteborg 2050) och mat (Mat Göteborg 2050).

Arkitekt Hans Eek var en av projektkoordinatorerna för projektet, som har uppmärksammats internationellt och deltog i utvecklandet av "International Solar Cities Initiative".

"Miljöanpassning av befintlig bebyggelse", gjordes av studenten John Pettersson 2003 inom ramen för projektet "Göteborg 2050", och delprojektet "Hållbart kvarter". Utifrån förutsättningarna för kvarteret Apelles i Majorna, som består av landshövdingehus undersöktes möjligheterna inom områdena el, uppvärmning, vattenförbrukning och kretsloppshantering av näringsämnen. Arbetet gjordes i samråd med arkitekten Hans Eek. Inom samtliga områden sågs möjligheter till betydande minskningar.¹³

Fallstudie Majorna

Fallstudien Majorna utfördes 2004 under ledning av GMV av studenter med lärare och handledare från Göteborgs Universitet, Chalmers och arbetslivet. Analysgrupperna intervjuade majbor, deltog i och arrangerade möten, analyserade statistik och bjöd in till en utvärderingsbana där olika framtidsscenarioer presenterades.

¹³ Peterson, John "Miljöanpassning av befintlig bebyggelse" Göteborgs Universitet (2003)

Syftet med fallstudien var att skapa framtidsvisioner av en hållbar utveckling i Majorna utifrån lokalsamhällets egna behov och önskemål. Man gav studien ett tidsspänn på 30 år, för att ge utrymme för strukturella förändringar. Fallstudien gjordes i tre grupper, där en fokuserade på boendesituationen, vars syfte var att undersöka möjligheten att kombinera ett ekologiskt och socialt hållbart boende i Majorna. En grupp studerade trafiksituationen med syfte att skapa ett hållbart trafiksystem, och den tredje gruppen fokuserade på Sydvästra Älvområdet.

Information har samlats genom intervjuer, möten med boende, politiker och tjänstemän samt andra aktörer, liksom litteratur och vetenskapliga rapporter. En gemensam enkät till majborna har också bidragit till utvärderingen. Man har använt sig av flera vetenskapliga modeller och metoder för att utvärdera framtidsvarianterna, vilka är mycket tidskrävande men har gett ett bra underlag för den slutliga rapporten. Då tiden för fallstudien var begränsad, går det fortfarande att ta ut många fler svar ur enkäten. En liknande fallstudie där delar av resultatet är applicerbart på Majorna har gjorts över Gullbergsvass.¹⁴

SDF Majorna

SDF har efter bidrag genom Agenda 21 gjort ett energisparprojekt inom stadsdelens **äldreboenden** som sparat mycket pengar. LFF har ställt upp med en utbildare och även Medichus är involverat.

Miljömåltider drivs av Agenda 21 Göteborg på Miljöförvaltningen tillsammans med Upphandlingsbolaget sedan 1998. Syftet med Miljömåltider är att öka andelen ekologiska livsmedel och arbeta för hållbar konsumtion inom den kommunala sektorn. Det innebär närodlat, säsonganpassat, ekologiskt och hälsosamt, men även resurshushållning. ”Hållbara måltider i Lundby och Majorna” är ett projekt inom Lundby och Majorna, som skall knyta samman områdena mat, miljö och hälsa. Storkökspersonal och pedagoger får utbildning och praktisk vägledning för att kunna arbeta för mer hållbara måltider, ur ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt perspektiv. Projektet ska arbeta fram och ge förslag på arbetsmetoder som andra stadsdelar och andra kommuner kan ha nytta av i sitt arbete med mat, miljö och hälsa.

Trafikkontoret

Trafikkontoret har drivit och driver en mängd olika miljöprojekt i Göteborg, som omfattar delar av eller hela Göteborg. Nedan finns en kort sammanställning av de olika projekten:

Tellus är ett projekt inom CIVITAS. City Vitality Sustainability, som sorterar under EU-kommissionens transport- och energidirektorat. Fem europeiska städer deltar i Tellusprojektet. De är Göteborg, Rotterdam, Berlin, Gdynia och Bukarest. I Göteborg är Trafikkontoret samordnare för fem delprojekt: Miljözonen, miljöfordon, godssamverkan, tunga gasfordon och ökad lastgrad för distributionsbilar.¹⁵

I **miljözonerna** förbjuds trafik med färre rena, dieseldrivna lastbilar och bussar med totalvikt över 3,5 ton, som inte tillhör en viss miljöklass.

Miljöfordon i Göteborg är ett projekt som syftar till att stimulera marknaden för miljöfordon i Göteborgsregionen. Bakom projektet står Trafikkontoret, Miljöförvaltningen, Gatubolaget och Göteborg Energi.¹⁶

¹⁴ <http://www.chalmers.se/gmv/SV/projekt/fallstudiekurs-hallbar/majorna-2004>

¹⁵ ”Renare fordon och effektivare transporter”, Trafikkontoret

¹⁶ <http://www.miljofordon.org/>

Biogas Väst är ett projekt som drivs av BRG, för biogas för fordon. Med i projektet finns aktörer från kommuner, näringsliv och organisationer i Västsverige.

KOLLA är ett projekt för kollektivtrafik för funktionshindrade, som pågår 2005-2010, Färdtjänsten, Trafikkontoret och Västtrafik samverkar i projektet.

Kampanjen **"Nya Vägvanor"** skall skapa en bättre stadsmiljö i Göteborg. Kampanjen har till syfte att göra göteborgarna medvetna om sina dagliga vägval.

Alla landets publika **tankställen som har miljöbränsle**; etanol E85, biogas, naturgas, rapsolja RME samt laddställen för elbilar, visas på Miljöfordons webbplats.

Cykellagning i Göteborg - ett samarbete mellan SNF och Trafikkontoret.

VGR

Regeringens samverkansgrupp **Framtida Handel** är ett dialogprojekt i samverkan mellan företag, kommuner, regioner och regeringen med syfte att åstadkomma en hållbar utveckling av handeln med dagligvaror genom konkreta åtgärder i alla led fram till år 2025. Bland aktörerna ingår såväl producenter, handel, transportörer och konsumenter. Bland delprojekten har gjorts ett om ekologiska kvitton, som är utfört på stadsdelen Majorna. Kontaktperson är Berit Matsson, Miljösekretariatet, VGR. VGR har också initierat ett nätverk "Soluppgång i Väst" för att öka antalet solenergiinstallationer.

Miljöstyrkort för stadsdelarna

Nyckeltal som kopplas ihop med trafiksituation och livsstil. Läs om detta under rubrik 2.4; *Beskrivning av befintliga nyckeltal/indikatorer.*

Sociotopkartan

Sociotopkartan som finns över flertalet stadsdelar, däribland Majorna har tagits fram genom inventering av stadsdelens platser. Med hjälp enkäter och intervjuer har man fått fram hur dessa platser används utifrån 20 sociotopvärden, vilka var och en står för en aktivitet, såsom lek, promenad, vila, utblick, bollspel eller båtliv. Olika grupper har fångats upp genom besök på lokala bibliotek, föreningar och förskolor.

Sociotop betyder plats för mänsklig aktivitet. En sociotopkarta visar hur människor använder och upplever offentliga platser och grönområden i staden, till skillnad från en biotopkarta som visar miljöer för flora och fauna. Sociotopkartor bygger på brukarundersökningar, dels systematiska platsobservationer och dels enkäter, möten och intervjuer där människor får säga vilka platser de använder och vad som är värdefullt.

Urban Laboratory Göteborg

Syftet med Urban Laboratory Göteborg, ULG, som också har arbetsnamnet "Stadsutveckling Göteborg" är att skapa en plattform för utveckling av ny tillämpad kunskap, kommunikation och kompetens om och för stadsutveckling. En plattform förankrad i såväl akademisk verksamhet som praktisk erfarenhet.

Stadsutveckling Göteborg drivs i samverkan mellan huvudparterna Chalmers tekniska högskola (Chalmers) och Norra Älvstranden Utveckling AB (NUAB), men med en öppenhet för samverkan med andra aktörer i delprojekt.

"Generativ planering i stadsdelen Majorna" eller "**Projekt Luftslottet** - Egenart och särdrag i stadsdelen Majorna" gjordes 1995 med arkitekten Bente Pløen i syfte att undersöka och utveckla möjligheter för enskilda majbor att påverka samhällsplaneringen. Det finansierades av Byggforskningsrådet och SDN Majorna med syfte att utveckla:

- metoder för att förmedla kunskap och erfarenheter.
- former för samarbete mellan medborgare, politiker och tjänstemän.
- processer för att bevara och accentuera Majornas särdrag.

Luftslottets arbete koncentrerades kring följande huvudteman:
Historiens spår, Stadsdelsrum, Vardagsliv, och Verksamheter.

Erfarenheterna från projektet var bland annat att viljan bland medborgarna att engagera sig är stor. För att uppnå detta krävs framförallt två saker:

- En utveckling av metoder för deltagande, som av projektet kallas ”engagemangstrappan”, som ger möjlighet för medborgarna att agera på olika nivåer.
- Förankringsprocesser måste ges tillräcklig tid, ”tankens inkubationstid”, för att ge utrymme för en dialog mellan medborgarna och planerare/beslutsfattare.

Som ett resultat lanseras begreppet medborgarkraft i Översiktsplanen -99, vid sidan av bär- och konkurrenskraft: ”Göteborgarens aktiva medverkan är en förutsättning för att lyckas med en utveckling av staden som är både bärkraftig och konkurrenskraftig ... Människor tillsammans bygger framtiden” Ett resultat av projektet var att särskild uppmärksamhet ägnades åt målformuleringsfasen mellan övergripande planering och detaljplanenivå. Ett annat resultat var Dialog Södra Älvstranden. Projektet som omfattade olika aktiviteter, skapade bland annat en folder om älvstranden med händelser, lästips, och beskrivningar.

Dialog Södra Älvstranden var ett demokratiprojekt för stadsutveckling av Södra Älvstranden. Det gick ut på att samla in idéer och åsikter. Under hösten 2005 arbetade fem lag, d.v.s. medborgargrupper samt Lag barn och ungdom, för att forma förslag till framtidens Södra Älvstranden. Dessa förslag låg till grund för Stadsbyggnadskontorets arbete med området under våren 2006.

Projektledare för varje lag utsågs av Projektgrupp Södra Älvstranden. Urvalet av sex representativt utvalda medborgare per lag handlades av projektgruppens referensgrupp. Stadsbyggnadskontoret tog sedan fram förslag som godkändes av byggnadsnämnden för samråd enligt Plan- och bygglagen. Program för detaljplaner fanns utställt för allmänheten, det ordnades samrådsmöte och stadsvandring. Under hela samrådstiden fanns ett forum för debatt öppet för alla att diskutera programhandlingarna och annat som rör Södra Älvstranden. Arbetet med att upprätta detaljplaner pågår och den första detaljplanen beräknas bli klar i början av 2008. Medverkande i Dialog Södra Älvstranden var Älvstranden Utveckling AB, Stadsbyggnadskontoret, Chalmers, Stadsmuseet, Urbanlab samt Nätverkstan.

Inom ramen för projektet gjordes också en hel del ritningsförslag för delar av Majorna, t ex hur Majorna skall förbindas med hamnen. Ett arbete som gjordes av en student, Karin Ekholm, också inom ramen för projektet, går ut på att bygga om Kungsladugårdsskolan och utnyttja denna tillsammans med Älvsborgsplan som samlingspunkt. Syftet är att göra skolbyggnaden och närområdet kring skolan mer inbjudande, tillgängligt och attraktivt genom att skolan skall kunna erbjuda dem som bor i stadsdelen en mångfald av kulturella aktiviteter och i den meningen vara ett offentligt rum. Ritningarna är mycket genomarbetade och kan mycket väl fungera som underlag för framtida ombyggnadsplaner.¹⁷

¹⁷ Ekholm, Karin "Skolans möte med staden Tillägg till Kungsladugårdsskolan Majorna", Göteborg Examensarbete i Stadsbyggnad, Arkitektursektionen Chalmers 2005

Kyrkbyn och Rambergsstaden

Stadsbyggnadskontoret har på uppdrag upprättat ett förslag till detaljplan för ett område inom stadsdelarna Kyrkbyn och Rambergsstaden. Där ingår både solfångare, växthus och kompost i bostadshusen. Planens syfte är att det vinnande förslaget i en markanvisningstävling om byggande för hållbar utveckling ska kunna genomföras.

Andra intressanta projekt

Projekt Uthållig kommun i samarbete med Energimyndigheten har fortsatt under 2006, bl.a. med ett belyningsprojekt mot butiker (Extreme Light Makeover), fysiskplanering i Dalsjöfors, energiforum för industrin och energitävling för företag.

2.3.2 Andra ekostäder

I Göteborg

Bergsjön

Sedan mitten av 90-talet har Bergsjön profilerat sig som ekologisk stadsdel. I den senaste handlingsplanen är det mesta arbetet med ekologisk inriktning inom den egna förvaltningen. För Bergsjöborna är det kollektivtrafiken och cykelbanor som står i fokus. Nedan följer övriga genomförda projekt.

På **Returhuset** finns praktikplatser för den som är arbetslös men vill lära sig något nytt. Här arbetar man i mindre arbetslag med olika slags hantverk.

Skrot och Korn - loppmarknad, Gröna Snickeriet, Idé och textilverkstad, Ekokafé med Internetkafé och butikshörna, Trädgårdsgruppen där man odlar ekologiska grönsaker för Returhusets kafé.

Friskverkstaden samarbetar med föreningarna i Geråshallen, personalfriskvården inom stadsdelsförvaltningarna Bergsjön och Kortedala, Idrott- och föreningsförvaltningen och Studieförbundet. Syftet är att uppmuntra till och informera om friskvårdsaktiviteter som är öppna för alla invånare.

Grogrunden skapar kontaktnät mellan arbetsgivare och arbetslösa, genom olika typer av uppdrag. Grogrunden som är ett kooperativ som drivs av Returhuset, Familjebostäder, Kooperativ Konsult och Studieförbundet.

Stadslantgården Galaxen drivs av en förening som ett led i Bergsjöns stadsdelsnämnds satsning på en ekologisk stadsdel.¹⁸

År 2000 invigdes **Lärjeåns Trädgårdar**. Mötesplatsen är under utveckling strax intill det unika ravinlandskapet väster om Lärjeån. Trädgården ligger inom gångavstånd från Angered Centrum. Under 2007 drivs trädgården med medel från Göteborgs Stad.

¹⁸ www.foreningengalaxen.se (2007-06-15)

Lundby

Lundby är en central stadsdel med Lundby har cirka 33 000 invånare. Projekt som ingår i Lundbys profilering som ekologisk stadsdel är:

Vision Lundby startades år 2000 och är ett samverkansprojekt för utveckling och introduktion av transportlösningar som bidrar till en hållbar utveckling. Projektet som består av flera delprojekt är initierat av Trafikkontoret och drivs i samverkan med SDF Lundby, Stadsbyggnadskontoret, Västtrafik, Norra Älvstranden Utvecklings AB och Vägverket Region Väst samt Miljöfordon i Göteborg.

Lundby Mobility Centre är ett servicekontor och en kunskapsbank, dit både företag och privatpersoner i Lundby kan vända sig för att få idéer och stöd att utveckla smarta lösningar för person- och godstransporter.¹⁹

Vision Vågmästareplatsen, en plats för kretslopp. Vågmästareplatsen ingår i arbetet för ”ett grönt stråk på Hisingen”.

Stadsbyggnadskontoret har tagit initiativ till ett nätverk i Gustav Daléns-området. I detta ingår fastighetsägare, Lundby SDF och Miljöförvaltningen. Målet är att fastighetsägarna och företagen skall miljöanpassa sina verksamheter.

I Kajskjul 122 vid Lundbyhamnen finns **ViCan-projektet** och **Verkstan**. Projektet sysselsätter personer i åldern 18-35 år i syfte att arbetsträna och praktisera för att gå vidare mot arbete eller utbildning. Verkstan bedriver återbruk, ingår i arbetet för ”ett grönt stråk på Hisingen”.

Cykelutmaning Göteborg drivs av Trafikkontoret, Vägverket, Västtrafik, Miljöförvaltningen, Agenda 21 Göteborg och stadsdelsförvaltningar. Syftet är att öka cyklandet och minska olyckorna. Detta skall ske genom en flerårig tävlan mellan företag och förvaltningar för att skapa intresse och kunskap om cykelns möjligheter som transportmedel och dess hälso- och miljöeffekter.

EU-projektet URBAN perioden 2001-2006 vänder sig till långtidsarbetslösa ungdomar och invandrare. Målet är att skapa sysselsättning på den ordinarie arbetsmarknaden genom att erbjuda t ex utbildning som kan leda till bildande av kooperativ eller företag.

Företag i Lundby med max tio heltidsanställda har erbjudits att delta i ett EU-projekt, vars syfte är att stimulera fler små företag att arbeta med Miljöledning Göteborg och att sedan bli miljödiplomerade.

Tuve-Säve

Tuve-Säve vill profilera sig som en solidariskt och ekologiskt hållbar stadsdel. Hittills har man dock satsat inom förvaltningens verksamheter, men man har även gjort trygghetsvandringar som ett led i arbetet.

¹⁹ [http://www.visionlundby.goteborg.se/\(2007-05-13\)](http://www.visionlundby.goteborg.se/(2007-05-13))

Gårdsten och Järnbrott

Bostads AB Gårdsten har i ett EU-projekt renoverat tio bostadshus med totalt 255 lägenheter, de så kallade "Solhusen". Renoveringen har genomförts med stark tonvikt på energibesparing, kretsloppsanpassning samt förnybar energi. Nutek och Formas bidrog med nationell finansiering.

1986 genomfördes en ombyggnad av ett flerbostadshus med 24 lägenheter från 1950-talet där den södra delen av taket fungerar som luftsolfångare och en luftspalt mellan ytterväggarna och tilläggsisoleringen som värmemagasin. Detta har medfört en 40 % lägre energiförbrukning än i liknande hus. Längs fasaden i källarplan finns också ett odlingsväxthus där alla lägenheter har odlingslotter under glas.

Passivhuscentrum är ett samarbete mellan VGR och Alingsås kommun, i syfte att vara en resurs för passivhusmarknadens aktörer: politiker, stadsplanerare, byggherrar, entreprenörer, konsulter, men även för konsumenten, för kunskap och kontakter. Kontaktperson är Hans Eek.

Bågskyttens föreningslokal i Bergsjön, det ekologiska huset på Lindholmen och de numera världsberömda 20 radhusen i Lindås Park, Bottnevägen och Oxtorget, som stod inflyttningsklara 2001, är tre av tio exempel på ekologiska Göteborgshus som visas upp i en ny rapport från Chalmers. Radhusen är byggda till normala byggkostnader, med lägre driftskostnader för energi.

I övriga Sverige

Gävle

Här har Hyresgästföreningen tagit initiativet att utforma en modell för att hållbarhetsmärka stadsdelar samt genomföra märkningsmodellen i praktiken i en eller flera stadsdelar. Modellen ska kunna användas av aktörer som vill förbättra kvalitén på boendet i en stadsdel. Detta har de gjort genom att bl.a. tillsätta en arbetsgrupp som tagit fram ett antal indikatorer. Sedan arbetar man efter dessa indikatorer och sätter in projekt utifrån resultatet av mätetalen.²⁰

Malmö

Malmö är den stad i landet som har lyckats bäst med sin ekologiska profilering. Hela regionen har gått ut med en stark miljöprofil. Rådet för investeringsstöd inom Naturvårdsverket beviljade 2002 Malmö kommun bidrag med 47 795 000 kr för ett lokalt investeringsprogram som omfattar 10 åtgärder, varav hälften gick till geotermi. Programmet löpte från 1 juli 2002 - 30 juni 2005. Man har satsat på stadsdelen Augustenborg samt Västra Hamnen. Man har tagit ett helhetsgrepp i samverkan med flera aktörer. De viktigaste har varit kommunens förvaltningar och bostadsföretaget MKB Fastighets AB som den dominerande fastighetsägaren i området. Diskussioner har förts med Sydkraft om deras roll som energileverantör. Projektet Ekostaden har utvecklats i samverkan med MKB, Stadsdelsförvaltningen Fosie och olika förvaltningar i Malmö. Ett av huvudmålen med projektet är att involvera de boende så mycket som möjligt i idéfasen och genomförandet av

²⁰ Ylva Larsson, HGF Gävle

delprojektet. Ca en femtedel av de boende i Augustenborg har deltagit i dialogmöten om projektet och vissa har blivit mycket aktiva i utvecklingen av sitt bostadsområde. Målet för Västra Hamnen är att den skall vara ett internationellt ledande exempel på miljöanpassning av tät stadsbebyggelse. Malmö har tilldelats statliga miljöbidrag från det lokala investeringsprogrammet, LIP, för området som också fungerar motor i Malmös omställning till ekologisk hållbarhet.²¹

Stockholm

Hammarby Sjöstad och Västra Hamnen är två stadsbyggnadsprojekt, utan någon boendemedverkan. Detta har fått konsekvenser i form av invånare som känner bristande delaktighet, samt bristande kunskaper i vissa system. Många av de planerade miljöalternativen och krav på anpassning av livsstil uteslöts, då man antog att det skulle ses som negativt av de inflyttande, då det i själva verket var precis tvärtom. Det har framkommit med tydlighet att de ville vara med i processen, och att de var beredda att gå mycket längre i hållbara alternativ.²²

Kristianstad, Näsby - en ekologiskt hållbar stadsdel

Kommunen har tagit fram ett förslag på en översiktplan för en ekologiskt hållbar stadsdel, samt tre delprojekt, vilka är Ökad biologisk mångfald, Omställning till ekologisk dagvattenhantering samt Blysanering av militära skjutvallar.

Kiruna

Kiruna står inför en omfattande flytt av hela staden. I detta arbete har man för avsikt att utgå från ett ekologiskt perspektiv, även om det i dagsläget inte profileras på detta sätt.

Utomlands

Woking, England

Woking har ca 90 000 invånare. De har gjort rejäla åtgärder och är på god väg mot målet 80% minskning av koldioxidutsläpp. De har genomfört lokal elproduktion, tilläggsisolering av kommunens fastigheter, ett hybridenergisystem med kraftvärme, solceller, bränsleceller, effektiv energianvändning och investeringar i ny uthållig teknik. De har antagit en inköpspolitik som baseras på minimikrav för miljön i kombination med kostadsbesparingar.²³

Holland, Tyskland och Schweiz

I Schweiz och Tyskland finns sedan länge mycket stora bilpooler med tusentals medlemmar, som har tillgång till nästan alla typer av motorfordon. I Vauban i Freiburg i södra Tyskland har bland annat flerbostadshus byggts som passivhus, samt hus med solcellstak är framdrivet av de boende själva. Konceptet med passiva hus har sitt ursprung i Tyskland, men är långt framskridet även i Holland som i projektet Gemeente Culemborg.²⁴

²¹ <http://www.ekostaden.com>

²² Green, Anna; "Hållbar energianvändning i svensk stadsplanering Från visioner till uppföljning av Hammarby Sjöstad och Västra Hamnen" s.226 ff, 249 f

²³ [www.woking.gov.uk /](http://www.woking.gov.uk/)

²⁴ Hållbar energianvändning i svensk stadsplanering, No 336

2.4 Beskrivning av befintliga nyckeltal/indikatorer

Ett projekt innebär alltid en förändring av något slag, mot ett givet mål. För att kunna följa upp om målet nås behövs indikatorer av olika slag. En viktig del i förstudien är därför att titta på vilka indikatorer som finns att tillgå för området och vilka som tar fram dem, samt om dessa bedöms som tillräckliga för projektet.

Det råder brist på bra miljöindikatorer på stadsdelsnivå. Därför utreddes frågan under 2006 på uppdrag av Miljönämnden. Utredningen har kommit med förslag och medel har tillsatts till Miljöförvaltningen, som har i uppdrag att tillsätta en arbetsgrupp, gärna med utomstående, för att utveckla stadsdelslokala indikatorer. Ett par stadsdelar finns i dagsläget med i diskussionerna, dock inte Majorna. På Göteborgs Stads hemsida finns statistik per stadsdel över sociala förhållanden, boende, ohälsotal bland invandrare etc.²⁵ Antalet miljöstationer, återvinningsplatser- och centraler är det enda som finns på stadsdelsnivå inom miljöområdet.

Hyresgästföreningen i Gävle är mitt uppe i arbetet med att göra en stadsdel ekologisk. Deras förstudie för projektet "Min Stad" bestod i att med hjälp av en arbetsgrupp med bl.a. experter från universitetet och andra ta fram och identifiera indikatorer som kan användas i arbetet med en ekologisk stadsdel. Resultatet blev en lista med 60 miljöindikatorer. I Min Stad identifieras delprojekt utifrån indikatorerna, som arbetssätt. I Gävle har man fått kämpa hårt för att få med kommunen i avsikterna.

Det finns framtaget en lista på 70 indikatorer för Sveriges kommuner och landsting, men dessa är endast inom kommunal förvaltning.²⁶

Statistiska Centralbyrån har miljöstatistik på kommunnivå. Energi- och vattenförbrukning samt andra hushållsberoende siffror kan i viss mån tas fram genom bostadsföretagen.

Balansen är en metod som Göteborgs stad utvecklar för att mäta och utvärdera resultat och kvalitet i arbetet med hjälp av balanserade styrkort. Grönt styrkort, d.v.s. styrkortet för miljö i Göteborg är ett samarbete mellan Miljöförvaltningen, Kretsloppskontoret, Renova, Agenda 21-samordningen, Trafikkontoret och Stadsbyggnadskontoret. En miljöenkät som gått ut till 8000 invånare (5000 svarande) i hela Göteborg ligger till grund för resultaten som redovisas i Balansen. I enkäten besvaras uppfattning om närmiljö kring bostaden, samt det egna miljöbeteendet såsom återvinning.²⁷

Nordens större städer är ett samarbete som tagit fram indikatorer inom 11 områden. Rapporter som redovisar några indikatorer i taget²⁸ finns från 2003 tom 2006.

Gröna nyckeltal är mätbara faktorer eller indikatorer som speglar förhållanden som är viktiga för hållbar utveckling. Regeringen har presenterat Gröna nyckeltal för tolv områden.

²⁵ <http://www.goteborg.se/statistikarsbok>

²⁶ Miljöindikatorer – ett stöd i miljöarbetet; Sveriges kommuner och landsting samt www.miljomal.nu (de hittills framtagna indikatorerna på kommunal förvaltningsnivå)

²⁷ <http://www.balansen.goteborg.se/> → Övriga → Miljö i Göteborg

²⁸ www.miljo.goteborg.se.

<http://www.miljo.goteborg.se/> → Trycksaker → Övriga trycksaker

"Nordens större städens miljöindikatorer Energianvändning och Utsläpp av växthusgaser"
Nordiskt storstadssamarbete 2006

Några av dem visar mått på bakomliggande faktorer, till exempel energi- och kemikalieanvändning. Andra visar mått på utsläppsnivåer och tillståndet i miljön, bland annat växthuseffekt, övergödning. Den tredje typen visar omställningen hos stora aktörer, till exempel miljöanpassade färdstätt eller offentliga inköp. Park och Naturförvaltningen utvecklar gröna nyckeltal, ett arbete som skall vara klart hösten 2007. Det gäller bland annat arealer av vissa skyddsvärda biotoper.

På Västra Götalandsregionens hemsida finns underlag för nyckeltalsberäkningar för resor av olika slag.²⁹Våren 2006 har 87 indikatorer tagits fram till regeringens vidareutveckling av den svenska strategin för hållbar utveckling.³⁰

Ej undersökt:

SABO har en bok som heter "Nyckeltal för miljö- och social kvalitet" (1998)

Trafikkontoret gör trafikräkningar gata för gata, vartannat år.

²⁹ http://www.vgregion.se/vgrtemplates/Page___28654.aspx

³⁰ http://www.scb.se/templates/Product___21309.asp

2.5 Finansiering

Här beskriver jag olika former och typer av finansieringsmöjligheter, samt förutsättningar och krav för att få tillgång till dessa medel. Där sista ansökningsdatum anges utan årtal, betyder det att detta bidrag mest troligt är återkommande även följande år vid ungefär samma tid.

2.6 Källor för finansiering

Statliga medel

Som statliga medel räknas de som delas ut genom verk och institut.

Formas, Vetenskapsrådet och Rymdstyrelsen öppnar en utlysning om Hållbar utveckling - satsning på ämnesövergripande forskning med fokus på klimatfrågor. Utlysningen syftar till att finansiera ämnesövergripande forskning som på ett banbrytande sätt kan bidra till ny kunskap om hållbar utveckling. Bidragen ska finansiera brett sammansatta konstellationer av forskare, i vilka olika discipliner förenas och där även mer behovsmotiverad forskningsverksamhet på ett fruktbart sätt kan kombineras med grundforskning. Sista ansökningsdag är slutet på september. <http://www.vr.se/> → Söka bidrag, <http://www.vinnova.se/Finansiering/>, samt <http://www.formas.se/> → Söka bidrag.

Naturvårdsverket

EU har beslutat om ett nytt finansieringsprogram för miljöprojekt inom EU, kallat Life+, för åren 2007–2013 med en budget om cirka 20 miljarder kr. Life+ består huvudsakligen av två delområden: "Naturvård och biologisk mångfald" respektive "Miljöpolitik och miljöförvaltning/styrning". Dessa bidrag förvaltas genom Naturvårdsverket. EU-kommissionen utlyser en första ansökningsomgång 15 september – 30 november 2007.

KLIMP som står för klimatinvesteringsprogrammet söks från Naturvårdsverket via Miljöförvaltningen. En ansökan har lämnats in i september, för ett informationsprojekt som skall fungera som en bas inför det övergripande projektet. Nyckelorden för informationsprojektet är mobilisering, dialog och medborgarinflytande. Ansökan omfattar flera delprojekt som skall ske i samverkan med bl.a. SDF. För att få igenom projektet krävs egenfinansiering på halva beloppet, vilket är tänkt att ske genom dels boinflytandemedel, dels från Stadsdelsnämnden och VGR.

Miljömålsrådet

Bidrag från Miljömålsrådet skall utgå från Miljömålsrådets behov. Medlen är särskilt till för insatser av gemensamt intresse för flera miljökvalitetsmål. Boverket förvaltar en del av miljömålsrådets medel, som kan sökas för utveckling av nyckeltal. Sista ansökningsdag är sista september. Naturvårdsverket och länsstyrelserna är också ansvariga myndigheter för Miljömålsrådets medel.

EU-medel

Inom EU finns det flera instanser som har till syfte att ekonomiskt stödja olika regioner i EU. Europeiska rådet beslutar om EU:s fleråriga finansieringsramar, och beslutet fastställs genom avtal mellan de aktuella institutionerna. De nuvarande finansieringsramarna löper över sju år och de täcker åren 2007-2013. Drygt en tredjedel av EU:s budget går till strukturfonderna och arbetet för regional tillväxt och utveckling i Europa. Nutek och VGR förvaltar delar av det arbete som pågår i Sverige. Det övergripande målet för programmet är ökad tillväxt genom

god kompetensförsörjning samt ett ökat arbetskraftsutbud. I varje projekt beaktas frågor som har att göra med miljön och dess samband med ekonomisk och social utveckling. För att utveckling ska anses vara hållbar måste faktorerna, ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet samspela med varandra. Regionala strukturfondsprogrammet Västsverige har tre insatsområden inom vilka projekt kan erhålla stöd:

- Entreprenörskap och innovativt företagande
- Samverkansinitiativ och innovativa miljöer
- Hållbar stadsutveckling

Planerade sista ansökningsdagar är under 2007 den 28 september och 31 december. Under 2008 är det följande datum som gäller: 31 mars, 30 juni, 30 september och 31 december.

”Mål 3 Europeiskt Territoriellt Samarbete 2007 – 2013” delas upp i tre programtyper:

Gränsöverskridande, som omfattas av två program: Öresund-Kattegatt-Skagerrak Sverige-Norge och Gränslöst samarbete.

Transnationella vars förutsättning är att området antingen är geografiskt sammanhängande eller har andra goda förutsättningar för ett samarbete omfattas av Nordsjöprogrammet och Östersjöprogrammet. Det **Interregionala** programmet möjliggör erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan regioner inom EU.

VGR

Västra Götalandsregionens Helpdesk kan ge övergripande information om samtliga EU-program där Västra Götalandsregionen är direkt delaktig. För det regionala strukturfondsprogrammet Västsverige kan också stöd ges när det gäller att skriva ansökningar, och vänder sig till potentiella projektägare.

Kommun

Kommunstyrelsen

Genom samverkan med SDF Majorna finns möjligheten att ansöka om projektpengar hos Kommunstyrelsen, även om projektet ägs av Hyresgästföreningen.

Nämnder

Stadsdelsnämnden i Lundby fördelar bidrag till frivilligorganisationer i Göteborg. Majornas stadsdelsnämnd har ansvaret för att fördela bidrag till handikapporganisationer och psykiatriprojekt. Övriga stadsdelsnämnder har också föreningsbidrag som lokala organisationer kan söka. Information om dessa finns på respektive stadsdelsnämnds hemsida. Hållbar utveckling - satsning på ämnesövergripande forskning med fokus på klimatfrågor
Sista ansökningsdatum: 27 september. Beslutsdatum 20 februari.

Stadsdelens föreningsbidrag kan sökas två gånger om året 20 april och 14 september. Ansökningarna bedöms av en grupp bestående av ungdomar och 2 politiker ur stadsdelsnämnden. Denna grupp lämnar förslag till fördelning av bidrag till stadsdelsnämnden som fattar beslut. Alla föreningsbidrag skall redovisas efter att aktiviteterna har avslutats.

Stimulansbidrag

Syftet med stimulansbidrag är att stimulera föreningarna i stadsdelen att arbeta med nya målgrupper och verksamheter. I synnerhet gäller detta verksamheter som riktar sig till barn och ungdomar. Stadsdelsnämnden vill också verka för ökad jämställdhet inom föreningslivet.

BRG

Business Region Göteborg har till syfte att bidra till ekonomisk tillväxt, hög sysselsättning samt ett differentierat näringsliv i Göteborgsregionen. De kan alltså vara en möjlighet vid miljöarbete som kan leda till företagsutveckling.

Egenfinansiering

De större finansieringsbidragen innebär ofta att man måste medfinansiera projektet med minst halva beloppet. Egenfinansiering behöver dock inte vara medel från den egna organisationen, utan kan bestå av andra finansieringsbidrag. De bidrag som delas ut statligt har som krav att det inte stöts med andra statliga medel, d.v.s. sådana som kommer från verk eller institut, men finansiering av t ex EU-medel går bra.

2.6.1 Tid och kostnader för att söka finansiering

Ansökningstider

Varje ansökan kräver mycket tid i anspråk. Typiskt för nästan samtliga bidrag är att de är ansökningsbara i slutet av september varje år. För att hantera flera bidragsansökningar är det alltså en god idé att vara ute i god tid, då kraven på varje ansökan oftast är väldigt omfattande. Därför följer här nedan en presentation av de vanligaste krav som ansökningarna skall innehålla. Genom att utvärdera dessa krav blir själva ansökningsförfarandet lite enklare och inte fullt så tidskrävande om man behöver hantera flera ansökningar samtidigt.

Eftersom ansökningsförfarandet tar tid i anspråk, handlar detta även om en kostnad i sig. Varje ansökan kan kräva ett par veckor i anspråk, beroende på hur väl förberedd den är. En del instanser, såsom VGR, har särskilda medel för att finansiera arbetstiden för särskilt krävande ansökningar såsom EU-finansiering.

2.6.2 Särskilda krav i ansökningarna

Vid varje form av ansökan som går utanför den egna organisationen finns det alltid många noggrant uppställda kriterier. Ofta har de medel som går att söka särskilda mallar att utgå ifrån.

Nedan presenteras sådana kriterier som nästan alltid ingår. Det händer att vissa kriterier utesluter andra kriterier och det är viktigt att noggrant inför varje ansökan tänka igenom både på vilket sätt man uppfyller kriterierna, men lika viktigt hur man *inte* uppfyller kriterierna.

Kriterierna kan basera sig på t ex forskning. Då kanske man kan väga in hur t ex ett samarbete med ett universitet kan vara en avgörande faktor för att komma åt medlen. Å andra sidan kan det vara uttalat att det *inte* får vara forskningsändamål. I sådana fall behöver kanske inte samarbetet med universitetet uteslutas, men man behöver se över det primära syftet och lyfta fram det så att det väger tyngre. Så länge man är tydlig i sina mål, finns det exempel på där medel har betalats ut ändå, trots att det finns sådana kriterier som inte riktigt stämmer överens med projektet ifråga, då man ändå uppfyller allt annat.

Målgrupp

Målgruppen i fråga måste utformas tydligt, i fråga om vem det handlar om. När man funderar över målgruppen är det lika viktigt att fundera över vem det *inte* handlar om, för att man på så vis i sin formulering blir så tydlig som möjligt. Det är också viktigt att poängtera *varför* man avser just denna målgrupp, varför denna målgrupp är i behov av projektet i fråga och vad målgruppen förväntas vinna på att projektet genomförs.

Unikt

Så gott som alla medel som finns att söka kräver att projektet måste bringa någonting unikt. Det kan vara fråga om ett nytt arbetssätt, en ny teknik eller någonting annat som skiljer sig från allt som har gjorts förut. Som exempel kan nämnas om man vill införa pollettsystem för låncyklar i stadsdelen, faller det på att man i Stockholm redan har gjort ett projekt med smartcardsystem för låncyklar. Istället kan man kanske söka medel för att utveckla ett lånesystem för cykelkärror, där det huvudsakliga problemet är hur dessa kärror skall fästas på alla typer av cyklar och man vill hitta på ett bra förvaringssätt på spridda ställen i stadsdelen.

Samverkan

Så gott som alla medel kräver också någon form av samverkan. Ofta räcker det inte med att man är två eller fler aktörer om projektet, utan lika viktigt är *vilka* dessa aktörer är. EU-medel som söks från vissa program kräver alltid samverkan över gränserna, då helst de nationella gränserna. Därför gäller att hitta en aktör i minst ett par andra länder- ofta specificerat vilka länder som kan vara aktuella, som i KASK- programmet (Kattegatt-Skagerack). Där gäller norra Danmark och Norge (trots att Norge inte är medlemsland).

Vad gäller EU-programmen brukar den regionala administrationen för dessa utlysa både informationstillfällena och så kallade partnerskapssöktillfällena, då man får ansöka genom att i stora drag beskriva sitt eget projekt. Vid detta tillfälle får man träffa andra intresserade och se om man kan hitta på någonting tillsammans.

Social dimension

Ofta finns det en social dimension att ta hänsyn till när man ansöker om projektpengar. Den dimensionen har under senare år framförallt handlat om integration av invandrare. Ibland kan det även handla om ungdomar eller arbetslösa.

Forskning

Om något av delprojekten kan ske i samarbete med forskare inom universitetsvärlden, torde det inte vara några problem att söka bidrag. Forskaren behöver ofta någonting konkret att förhålla sig till i sin forskning för att själv få tillgång till de medel som finns tillgängliga. Detta fungerar dock sällan om man är ute efter att finansiera hårda investeringar.

Kunskapsutveckling, Information och spridning

De flesta bidrag har någon form av kunskapsutveckling som krav, varför det måste redovisas hur projektet kan bidra till sådan. Oftast handlar det om konkretiserande av informationsspridning för att projektet skall nå långsiktig effekt. I det här fallet kan kunskapsutveckling handla om att utbilda miljöombud bland invånarna, eller att föreningslivet skall förmedla naturkunskaper i syfte att främja ungdomars respekt för miljön.

Information och spridning kan också vara att utnyttja befintliga kanaler, marknadsföringsåtgärder och media.

Geografiskt område

Projektet måste kunna påvisa nyttan både på lokal nivå och regionalt/ nationellt/ internationellt. I det här projektet är den lokala nivån uppenbar, men att säga att vi genererar mindre påverkan på vår omvärld genom att minska vårt ekologiska fotavtryck räcker inte. Det handlar om mer konkreta faktorer som är till nytta i den bredare geografin, såsom spridning av kunskap.

Konkreta miljöeffekter

Hårda investeringar skall kunna påvisa minskade utsläppsnivåer i konkreta tal. Det finns olika metoder för beräkningar, men vägledning och till och med hjälp med detta kan ges från den som handhar ansökningarna.

Uppföljning

Hur projektet skall följas upp måste alltid redovisas. Lämpliga sätt är t ex med hjälp av indikatorer, intervjuer och enkäter.

2.7 Ämnesområden

Inom ramen för det här kapitlet beskriver jag varje kärnområde. Jag beskriver deras inbördes beroenden, kopplingar mellan intressenter samt problem, lösningsförslag och litteratur och forskning för vart och ett av ämnesområdena.

2.7.1 Kärnområde Trafik

Trafik är i sig ett stort ämne som omfattar många delämnen såsom vägtyper, fordonsslag, bilkörning, pendling, kollektivtrafik, luftkvalitet och bränsle.

De två största miljöbovarna när det gäller resor är i särklass bilen och flyget. Kallstarter och de första kilometrarna av en resa med bil är värst i utsläpp av miljöfarliga ämnen eftersom katalysatorn inte har hunnit bli varm.

Brukare av trafik

Inom gruppen pendlare ser vi bilister, spårvagnsresenärer, bussresenärer och cyklister, motordrivna tvåhjulinger icke att förglömma. Andra att ta hänsyn till i trafiken är gångtrafikanterna och inte minst motionärer och handikappade, vilka de senare märks framförallt i området kring Dalheimers Hus.

Vägtyper

Vägtyper innefattar gatorna nära hemmet, genomfartsleder, gångtrafikbanor, framkomlighet, cykelbanor, spårvägar och ringleder. Trafiken i Göteborg omfattar många aktörer som kan delas upp i brukare av trafik och trafikansvariga.

2.7.1.1.1 Trafikansvariga

De som är trafikansvariga omfattas av Vägverket, Västtrafik som ansvarar för busstrafiken, Trafiknämnden och Trafikkontoret, Stadsbyggnadskontoret samt Göteborgs Spårvägar som ägs av VGR.³¹

All kollektivtrafik i Västra Götaland är planerad och samordnad under Västtrafik Göteborgs-området AB, som är trafikhuvudman. Trafiknämnden har det övergripande ansvaret för kollektivtrafikförsörjningen i Göteborg.. Huvudman för spårvagnstrafiken är Trafiknämnden. Trafikkontoret som är Trafiknämndens administrativa organisation, driver spårvagnstrafiken på uppdrag av Västtrafik. De ansvarar också för spåren och spårvagnshållplatserna inom Göteborg. Trafikkontoret har också ansvaret för informationssystemet KomFram och för kollektivtrafikringen, "Kringen". Västtrafik upphandlar all busstrafik i konkurrens enligt lagen om offentlig upphandling. De ansvarar också för busshållplatserna och terminalerna. Göteborgs Spårvägar konkurrerar om persontrafik med andra företag. Busstrafiken är till skillnad från spårvägstrafiken konkurrensutsatt. Övriga trafikentreprenörer i Göteborg är Linjebuss, Buss i Väst, Swebus och Styröbolaget.

³¹ VGR: Västra Götalandsregionen

Situation idag

Bilanvändning

Man behöver se till de individuella behoven. I en stadsdel som Majorna där den större delen av befolkningen utgörs av barnfamiljer, används bilen i första hand till att köra barnen till förskolan för att därefter ta sig vidare till arbetsplatsen, samt för att sköta veckohandlingarna. Folk föredrar att åka till t ex Frölunda Torg, Backaplan, Sisjön eller Källered, där alla de större affärscentrumen finns. Nordstan som är enkelt att ta sig kollektivt till räknas inte, då det anses vara för mycket folk och det erbjuder inte heller något större matvaruhus.

Här behöver man alltså ta hänsyn till familjekonstellationen och dess behov. Vidare behöver man titta på vilka krav som måste uppfyllas för att inneha bil: parkeringsplatser både hemma och på anslutningsplatserna, tankstationer, biltvätt. Hur är dessa krav uppfyllda? På vilket sätt genererar bilen en så hög motivation så att man är beredd att betala så mycket för den? På vilket sätt kan man tillgodose behoven så att bilen inte längre ses som ett nödvändigt alternativ? Det handlar om att tillgodose människors krav på bibehållen eller ökad livskvalitet.

Cykel

Till och från Majorna finns mycket bra cykelvägsanslutningar. Det finns cykelbanor åt alla håll man kan tänka sig. Inte många känner till dem alla, som att det t ex finns minst tre alternativa vägar från Kaptensgatan in till centrum. Dessa är via Stigbergliden, via hamnen eller via den relativt nya som går mittemellan, längs Götaleden. Den sistnämnda används knappt överhuvudtaget, trots att man slipper både den branta Stigbergliden och den blåsiga hamnleden. Nackdelen är den dåliga lukt man utsätts för från avlopp nedanför Stigbergliden. Inne i Majorna är dock läget annorlunda. Det finns en och annan cykelbana, men ett fullgott nät saknas. En cyklist i Majorna ställs inför många knepiga trafiksituationer.

Kollektivtrafik

Kommunstyrelsen har beslutat att det vid årsskiftet blir det gratis för 65-åringar och äldre att åka kollektivt i Göteborg mellan 9 och 15 på vardagarna och helger. Detta gäller dock inte Flexlinjerna. Den politiska majoriteten, socialdemokraterna och miljöpartiet, som lagt förslaget menar att det vore orättvist eftersom Flexlinjerna inte finns överallt i staden. Detta är en av många stora satsningar för att nå målet till 2020 att andelen kollektivtrafikresande ska öka från dagens 20 procent till 40 procent.

Problem idag är de gator som används som genomfartsleder, kollektivtrafikens anslutningar som inte anses som tillräckliga i fråga om pendlingsmöjligheter och bekvämlighet.

Älvsborgsbron går utanför Majorna, men är en flaskhals i trafiken som påverkar i fråga om avgasutsläpp. Bristen på ett bra cykelbanenät är ett annat problem.

Ökning av antalet miljöfordon var under 2006 80 procent fler än under 2005. Det betydde att kommunfullmäktiges mål att fem procent av nybilsförsäljningen skulle vara miljöbilar år 2008 uppnåddes redan under 2006. Negativ motpol till detta är att trafiken ökar i motsvarande omfattning.

Det finns planer från både Trafikkontoret och Stadsbyggnadskontoret för Majorna, varav några startar redan i höst. Önskvärt vore att dessa planer i den mån det är möjligt anpassas till ett helhetstänkande, där hänsyn tas till både ett ekologiskt perspektiv, som

medborgarinflytande och problemlösning/upprustning. Som ett exempel kan nämnas Såggatan, vilken har varit föremål för klagomål från enskilda, därför att den används som genomfartsled förbi tätbebyggelse, och inte är optimal ur trafiksäkerhetssynpunkt. Som en lösning på detta planeras därför vägbulor. Frågan är om de boende kring Såggatan verkligen uppskattar vägbulor som en bra lösning på problemet. Såggatan är ett exempel på en gata med potential att finna många andra lösningar, varav ett förslag kan utläsas av delprojektförslag i bilaga.

2.7.2 Kärnområde Energi

Elförbrukning per hushåll och vad som gäller för ett helt bostadskvarter med landshövdingehus redovisas i John Petersons uppsats "Miljöanpassning av befintlig bebyggelse". De uppgifter John har tagit fram ger en bra utgångspunkt för vilka nyckeltal som är mest användbara, liksom vilka energialternativ som finns att tillgå och som skulle vara möjliga att införa i ett energisnålt boende, inte bara för de specifika landshövdingehusen, utan för vilket hushåll som helst. I ett helhetsperspektiv visas olika möjligheter till energisnåla system och på vilket sätt dessa relaterar till boendet. De källor för el- och vattenanvändning vi kan se i ett hushåll är matförvaring, matlagning, diskmaskin, tvätt och tork samt belysning och apparater.³² Energiförbrukningen är väldigt mycket kopplad till vår livsstil med ovan uppräknade saker, men även med dusch och bad, bilkörning och konsumtion.

Energiförbrukning

I Sverige använder vi ungefär 400 TWh. En dryg tredjedel är el, främst från vattenkraft och kärnkraft. Ca en tredjedel är oljebaserad energi såsom olja, bensin och diesel. En tredjedel innehåller mycket bioenergi som torv och trä, men även en del kol och naturgas. Vi har upplevt en minskning av fossila bränslen för att vi gått från olja till el och fjärrvärme för att värma upp våra bostäder och lokaler, men den totala användningen av el har ökat från 4,7 TWh 1970 till 22,6 TWh 2003. Den svenska industrin slukar stora mängder energi, nästan 40 procent av den totala användningen. Större delen av en genomsnittlig villas energiförbrukning går till att värma huset. Ett dåligt klimatskal, d.v.s. golv, källare, väggar, fönster och tak tillsammans med ventilation och isolering i till exempel ett dåligt isolerat hus, släpper ut mycket värme och gamla, dåliga fönster släpper in kall luft under vintern.

Olja och elektricitet dominerar Sveriges energianvändning även om vi, internationellt sett, använder mycket förnybara energikällor, framför allt biobränslen. Den energi som går åt för att driva hushållsapparaterna står för den allra största miljöpåverkan. En energisnål maskin påverkar alltså miljön mindre än en som kräver mer energi.

Olika energislag

Vilka energislag som är lämpligast att använda diskuteras alltid i fråga om olika sätt att minska energiförbrukningen. Energislag handlar om dels värme, dels elproduktion.

Olja och naturgas är fossila energiråvaror som används för uppvärmning av fastigheter och drivmedel till bilar. **Solenergi får vi** genom solfångare, där man får ut värme, till skillnad från solceller där solstrålning omvandlas till el. Solfångaranläggningar styrs av en reglercentral och fungerar helt automatiskt. Det har få rörliga delar, kräver minimal tillsyn, har lång livslängd och låga driftkostnader. **Fjärrvärme** förser stadsdelar med värme från ett gemensamt värmeledningssystem för framför allt flerbostadshus men även villor och större publika byggnader. Rören ligger nergrävda och hetvattnet drivs runt med hjälp av pumpar som finns vid produktionsanläggningarna. Fjärrvärmeanläggningar är i huvudsak kommunägda, medan några ägs av de stora kraftbolagen Fortum, Eon och Vattenfall.

Vindkraften ökar mest världen. Göteborg är dock för tättbebyggt för att det skall finnas några lägen för vindkraft, då det påverkar landskapets utseende och orsakar en del buller på nära håll. Göteborg Energi har fått tillstånd att uppföra ett vindkraftverk i Gårdsten. Enligt planerna ska vindkraftverket kunna tas i drift under 2007. Sveriges 760 vindkraftverk står för dryga 0,6 % av Sveriges totala elproduktion, att jämföra med Danmark som är en av världens

³² Peterson, John; "Miljöanpassning av befintlig bebyggelse" (2004)

största vindkraftsproducenter. Där svarar vindkraften för 13 procent av landets energiförsörjning.

Övriga energislag som diskuteras är kol, vattenkraft, kärnkraft och biobränslen.

Politiskt

Politiskt används ekonomiska styrmedel för att påverka samhällets energianvändning och energiproduktion i önskad riktning genom skatter och bidrag. Två exempel är skatten på bensin och ett statligt ekonomiskt stöd till alla som vill byta ut oljepannan mot fjärrvärme eller pelletsbrännare. Det finns tre politiska huvudbudskap; rimligt pris, energiproduktionen mer ekologiskt hållbar och energieffektivitet. Dessa märks i särskilt ekonomiskt stöd till vindkraften, satsningar på att lära företag och medborgare att använda energi effektivare och införandet av ett nytt system för att stödja så kallat förnybar el, d.v.s. vindkraft, vattenkraft och bioenergi.

Transporter

På vägarna används mest bensin och diesel. Transporterna utgör 25 procent av den totala energianvändningen i Sverige. Bilen är det vanligaste transportmedlet och används vid över hälften av alla resor. Antalet fordon ökar hela tiden. Transporter av varor fraktas till 40% med lastbil men många varor transporteras också med järnväg, 22 procent, och fartyg, 38 procent. Däremot är det sällan man transporterar varor med flyg. År 2005 uppgick godstransporterna till drygt 98,7 miljarder tonkilometer (tonkilometer visar för varje körning, antal ton som transporteras en viss sträcka i kilometer). Ökningen är ungefär 5 miljarder tonkilometer per år.

Alternativa drivmedel

Hybridfordon kan både köras på bensin och el, eller växla mellan bensin, etanol och biogas FFV-bilarna (flexible fuel vehicles). Med hjälp av elektronik väljs automatiskt det bästa sättet att driva motorn i dessa fordon. Det vanligaste sättet att göra drivmedel mer miljövänliga är att blanda in **etanol**. Dieselmotorer kan köras på en blandning av **dieselolja och rapsmetylester**, som framställs från rapsolja. Det finns även försök med rena bränslen som **syntetisk diesel** som snart kan bli ett aktuellt drivmedel. Det finns också olika **gaser** som passar för bilmotorer. **Bränsleceller** är en avancerad teknik som istället för batterier använder vätgas eller metanol som görs om till el i bränslecellen. Bränsleceller innehåller platina, vilket endast finns i begränsad tillgång.

Ecodriving är ett sätt att köra som minskar energiförbrukningen vid körningen. Utbildning i Ecodriving erhålls på bilskolor. Miljömedvetna företag med chaufförer i verksamheten låter ofta dessa få sådan utbildning inom ramen för arbetet.

Energimärkningar

EU:s energideklaration från A till G anger produktens energiklass. Idag ska alla vitvaror vara EU-märkta ur effektivitetssynpunkt. Märkningen görs från A, som är den mest energieffektiva, till G, som är den minst energieffektiva produkten. Den är obligatorisk i samtliga EU-länder. För datorer och annan hem- och kontorselektronik finns olika frivilliga energimärkningar. Energy Star är från början en amerikansk märkning som nu också används i Europa. TCO-märkningen på bildskärmar omfattar förutom krav på låg strålning och energiförbrukning även andra arbetsmiljö- och miljöaspekter. Produkter med Svanenmärkning ska vara energisnåla, ha låg påverkan på miljön och dessutom fungera bra. EU-blomman har liknande kriterier, men den används inte så mycket i Sverige. P-märkningen

garanterar att en produkt uppfyller vissa krav på prestanda som Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut ställer. Den finns bl.a. på produkter för uppvärmning, som braskaminer, solfångare och pelletsutrustning, men säger inget om hur energieffektiv en produkt är.

Livscykelanalyser görs för att följa produkten från råvarustadiet tills den är förbrukad. Den visar hur mycket energi som går åt när produkten används, underhålls, återanvänds, återvinns och vad som händer när den blir avfall. Livscykelanalys skall ge en så fullständig bild som möjligt av hur en produkt påverkar miljön och fungerar ofta som ett led i ett företags miljöarbete och är också ett konkurrensmedel.

Energi hos Familjebostäder

Styrningen av inomhustemperaturen i Familjebostäders, liksom flera bolag inom Framtidskoncernens fastigheter datoriseras under 2007. De cirka 340 undercentralerna i fastigheterna byts eller uppgraderas. Finjusteringar av energianvändningen görs då centralt i stället för i varje fastighet. Systemet underlättar möjligheten till uppföljning av förbrukning och gör det möjligt att snabbare korrigera för väderomslag. Driftkostnaderna sänks med omkring 2,5 procent. På sikt är möjligheterna ännu större. Med så kallad effektstyrning kan systemet bidra till att den hårda belastningen på Göteborgs energiförsörjning på morgnarna minskar.

Familjebostäder har bytt till grön el i hela fastighetsbeståndet. Elen kommer från förnyelsebara energikällor som vindkraftverk, solceller, biobränslen och vattenkraftverk. Av alla Familjebostäders fastigheter värms 99 % upp med fjärrvärme. Olja används idag bara om det är riktigt kallt ute.

2.7.3 Kärnområde Utemiljö

Utemiljön omfattar såväl innergårdar som skolgårdar, vägområden, skogs- och rekreationsmarker som övriga allmänna utrymmen utomhus och omfattar därför också många intressenter liksom delområden. Större delområden av intresse för allmänheten är torg och rekreationsområden såsom Slottsskogen, Röda Sten, idrottsplatser och lekplatser. Det omfattar också vatten och avlopp, då detta är en del av kretsloppet.

Utemiljön är en av huvudnycklarna för att åstadkomma en ekologisk stadsdel. Den visuella delen av det som utgör utemiljön är starkt bidragande till *känslan* av ekologi, vilken är viktig att ta hänsyn till i arbetet, då det förutom dialog och konkreta insatser är viktigt för att behålla motivationen. Man skall se förändringarna. Förändringar mot en ekologisk stadsdel innebär en grönare stadsdel. Man kan tycka att Majorna är förhållandevis grönt, men när man kommer ut till t ex Bergsjön, som ju visserligen är en stadsdel i utkanten av Göteborg, så slås man ändå av hur grönt det är där. Att göra en stadsdel ekologisk betyder i viss mån en **avurbanisering**, vilket i sig inte behöver betyda en bakåttutveckling. Däremot kan man tjäna på att titta på hur Majorna såg ut förr, innan asfalten gjorde sitt intågande med ökad biltrafik och krav på framkomlighet. Det finns också anledning att titta på sådana initiativ som gjorts runt om i världen för att öka grönytorna, såsom gröna tak eller som i många delar av stan, de så kallade parkgatorna.

I Majorna finns en låg acceptans för **vildväxande områden**. De flesta grönytorna som finns är planteringar och de få vildväxande områdena är inte attraktiva för så många fler än uteliggare och kriminella. *Förskolebarn* upplever få chanser att få vistas i riktig natur. Det är lekplatser och mindre områden i Slottsskogen som gäller. Dessa skall absolut inte förringas, men närhet till och upplevelser av vildvuxen natur är en viktig del i uppväxten, inte minst för att skapa en respekt för naturen och miljön.

Framkomligheten är fortfarande viktig att ta hänsyn till. Målet är att kunna skapa en god framkomlighet *för dem som behöver och där det behövs*, och samtidigt öka grönytorna. D.v.s. koncentrera stråk särskilt avsedda för genomfart för motorfordon och utveckla möjligheterna för annan typ av trafik i övriga områden, d.v.s. cykel, gångtrafik och handikappanpassning för att smidigt kunna ta sig till kollektivtrafiken, affärsstråk, rekreationsplatser och ev. bil som får sin placering en bit bort från bostaden.³³ Forskning visar med skarp tydlighet vikten av grönområdena intill bostaden för god hälsa. Det handlar också om att öka livskvaliteten för invånarna. Ökad livskvalitet innebär också att ta hänsyn till individuella behov.

Det är problem idag med att finna tillräckligt med plats. Det finns stora krav på **förtätning**, d.v.s. öka antalet bostäder. Gravplatser är ett annat, kommande problem, då de enligt beräkningar inte kommer att räcka till. För att möta upp och minska vårt ekologiska fotavtryck³⁴ krävs många **fler träd**. Trots att Majorna har den högsta servicen i landet vad gäller närhet till återvinningsanläggningar, finns också önskemål om fler sådana.

Dagvattenhantering är önskvärt, då dagvattnet för med sig många giftiga ämnen. I Fallstudie Majorna finns förslag på hur den frågan skulle kunna hanteras.³⁵ Det finns en dagvattenplan för Göteborg som skall vara till hjälp för berörda förvaltningar och andra intressenter och ge

³³ Mer beskrivning om detta i Problem och lösningsförslag.

³⁴ Se begreppslista

³⁵ Fallstudie Majorna

kommunen ett gemensamt uppträdande i frågan. Det poängteras vikten av att alla förvaltningar arbetar mot samma mål.³⁶

Att förbättra utemiljön ur ett ekologiskt perspektiv innebär också att förbättra den lokala luftkvalitén. Dålig luftkvalitet kan utan tvekan sägas bero till stor del på trafiken, men det finns också andra faktorer.

För att få en samsyn rörande planering och underhåll av Göteborgs stadsträd har Park och naturförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret, Trafikkontoret, Kulturförvaltningen, VA-verket och Göteborg Energi tillsammans, som ett projekt inom Trygg, vacker stad, utarbetat en trädpolicy. Fokus ligger på gatuträd och platsträd, d.v.s. de stadsträd som har de svåraste livsbetingelserna och där det ofta råder konkurrens om utrymme både under och ovan mark. Målen som satts upp i trädpolicyen är att uppfylla några av riksdagens miljökvalitetsmål; Frisk luft, god bebyggd miljö och biologisk mångfald, värna om kulturhistoriskt värdefulla träd och trädmiljöer, bevaka att befintliga stadsträd inte skadas vid anslutande markarbeten, se till att trädens värden för biologisk mångfald tas till vara, verka för att träd medvetet används som ett stadsbyggnadselement, ge nya stadsträd tillräckliga livsbetingelser för att utvecklas normalt, skapa ett mer varierat trädbestånd i staden, samt att öka kunskapen och intresset för träd hos göteborgare och besökare. Trädpolicyen är ett bra dokument att utgå ifrån vid en utökning av beståndet i Majorna.³⁷

Ett exempel på ett projekt i syfte att öka grönområdet, men som ändå inte fick liv är Bjurslätts Torg som fick en ansiktslyftning 2004-2005. Det var ett samarbete mellan SDF Lundby, Trafikkontoret, Park- och Naturförvaltningen, Bostadsbolaget, en skulptör och boende. Torget blev fint med nya rabatter, häckar och soffor, vårdträd, en boulebana, cykelställ och en skulptur. Det saknas människor i rörelse. För att få människor i rörelse i området krävs andra faktorer som lockar, t ex små butiker, caféer etc. Idag finns en liten pizzeria i gaveln på ena kanten, en vårdcentral, en liten Tempoaffär och ett boende för psykiskt funktionshindrade. Med tanke på närheten till rekreationsområdet Slättadamm med intilliggande fotbollsplan, kunde detta vara ett välbesökt torg, med de rätta förutsättningarna.

Park- och Naturförvaltningen

Majornas utemiljö sköts i första hand av Park- och Naturförvaltningen. De ansvarar för all mark som inte tillhör fastighetsägarna. Park- och Naturförvaltningen har hand om hela Göteborg, inklusive Trädgårdsföreningen och Slottsskogen. De har en stor vilja till samarbete och har deltagit i en mängd olika projekt. Bl.a. var de med i samarbetet i Majornas ungdomsprojekt, då man förnyade idrottsplatsen kring Karl-Johans Torg.

Projekten Naturpedagogik och naturvandringar för invandrare är exempel på Agenda 21-arbete där medborgarperspektivet är en viktig del. **Kretsloppsanpassning** för att mer växtavfall omvandlas till energi, är ett samarbete med Göteborgs Energi och Fastighetskontoret.

Park och Natur deltar bl.a. i arbetet kring de prioriterade bostadsprojekten. Utbyggnaden av 8 000 nya bostäder pågår på många platser i Göteborg. De har också gjort ett

³⁶ Dagvatten inom planlagda områden; VA-verket 2003

³⁷

[http://www.parkochnatur.goteborg.se/prod/parkochnatur/dalis2.nsf/vyFilArkiv/Tradpolicy_051020.pdf/\\$file/Tradpolicy_051020.pdf](http://www.parkochnatur.goteborg.se/prod/parkochnatur/dalis2.nsf/vyFilArkiv/Tradpolicy_051020.pdf/$file/Tradpolicy_051020.pdf)

naturpedagogikprojekt med naturstigar bl.a. i Slottsskogen, samt en webbsida som riktar sig till skolor.³⁸

Det har tagits fram ett övergripande parkprogram för hela staden. I parkprogrammet finns fem strategier för Göteborg som parkstad och en föregångare inom stadsplanering. Park- och naturnämnden antog parkprogrammet den 12 april 2007. Parkplanen används för prioriteringar i stadsdelarna. Ett underlag för parkprogrammet och parkplanerna är sociotopkartan. Brukarna, de boende i respektive stadsdel har i enkäter, intervjuer, diskussioner i fokusgrupper, öppna möten och grönvandringar fått tycka till.³⁹

Förvaltningen tillhandahåller idag 300 åtgärdsplatser inom lagverksamhet, varav 150 platser är OSAPlatser (offentligt skyddad anställning) och 150 plusjobbsanställningar. Övriga arbetsmarknadsåtgärder omfattar bl.a. 225 EOSA – platser till vilka arbetsförmedlingen anvisar människor med olika former av arbetshandikapp. Formellt är alla anställda på park- och naturförvaltningen men placerade på olika förvaltningar och bolag.

Röda Sten

Röda Sten är ett av Majornas delområden som är vida diskuterat. Idag fungerar det till stor del som rekreationsområde med bron som dominerar bilden, och även som en plats för företagande. Många människor är i rörelse i Röda Sten, då närheten till havet lockar. I övrigt finns det mycket att önska. Förutom pannhuset som idag är en kulturplats och café, tillåts ingen bebyggelse under bron, då det måste finnas ett säkerhetsavstånd.

Det figurerar en del kriminalitet i området. Rester från koppartjuvar syns på flera platser och området är nedklottrat, skräpigt och tråkigt trots närheten till både vatten, skog, kultur och lyxrestaurang.

Det finns en intressegrupp för Röda Sten, som i ett par års tid har diskuterat olika förslag för upprustning. Oklarhet råder dock huruvida gruppen och dess ambitioner är förankrade hos Stadsbyggnadskontoret.

³⁸ www.naturen.goteborg.se

³⁹ Sociotopkarta. Översiktlig redovisning av användning och upplevelser i utemiljön. 2006-12-21

2.7.4 Kärnområde boende

Allmänt

Majorna består till större delen av lägenhetsboende i olika former. Ofta är lägenheterna relativt små, och där bor mest mindre barnfamiljer. När familjerna växer och karriärerna framskrider tenderar dessa ofta att flytta till villa eller större bostadsrätter i andra områden.

I Majorna, liksom en stor del av Göteborg råder stor bostadsbrist. Det finns inte lägenheter för ungdomar som flyttar hemifrån och det finns inte stora lägenheter för de växande familjerna. Nu är Majorna på gång och skall förtäta, och flera fastighetsägare har lämnat in förslag på ny- om- och tillbyggnationer till stadsbyggnadskontoret. En del av dessa förslag handlar om att bygga på nuvarande grönytor.

Allmännyttan

I Majorna består allmännyttan av ett antal kommunalt ägda bolag, samt stiftelser och mindre privata förvaltare. Familjebostäder är den dominerande.

Boendet är ett av de centrala ämnesområdena, som i sin tur kan delas upp i fler ämnen. Det handlar om typ av bostad, livskvalitet, familjekonstellation, bostadens utformning, kök, toalett, tvättstugor, avfall, städning och resursförbrukning, vilka alla kan räknas till den boende. Men det handlar också om förvaltningen, där t ex renovering och ombyggnadsplaner ingår med materialval för fast inredning och tekniker vid ombyggnationer, standardval och kostnadsalternativ samt drift- och underhållsfrågor.

SABO⁴⁰ har identifierat följande faktorer som förutsättningar för bostäder:

- Nya hushållsstrukturer med andra typer av hushåll och samlevnadsformer än den traditionella barnfamiljen.
- Nya sätt att organisera arbetet i hushållen.
- Bostadens roll som identitetsskapare ökar.
- Krav på stimulans och upplevelse. Vi klättrar allt högre upp på behovstrappan och kräver mer av bostaden.
- Ökade krav på energi, ekologi och etik.
- Bostaden som en del i den attraktiva staden, där gränsrum, gård, kvarter, gaturum och stadsdel ingår.

Enligt SABO kommer en minimal energiförbrukning att vara en ekonomisk nödvändighet för smart bostadsförvaltning, men också den enda möjliga strategin för att minska farliga utsläpp och spara på jordens krympande resurser. Ett ekologiskt perspektiv och användandet av LCC⁴¹ beräkningar måste tillämpas för alla delar i ett hus.

Familjebostäder står inför omfattande renoveringsbehov i de gamla landshövdingehusen, där stambyten är en betydande del då husen inte har renoverats på över 30 år, vilket är inom intervallet för stambyten. Enligt SABO finns det olika metoder för renovering av stammar och

⁴⁰ SABO: Sveriges allmännyttiga bostadsföretag

⁴¹ LCC står för ”livscykelkostnad” (Life Cycle Cost). Livscykelkostnaden är totalkostnaden för en viss utrustning under hela dess livslängd, från att den installeras till att den slutligt tas ur bruk eller man gör sig av med den.

avlopp med olika förutsättningar och utfall. Stambyten förenas i allmänhet med byten av ytskikt, tätskikt, anslutande ledningar samt inredning och utrustning i badrummet. Andra åtgärder i VA-installationerna har kortare intervall.

Val av tekniska lösningar i enlighet med både ett ekologiskt hållbart perspektiv och förvaltningskostnader är möjliga. Vatten- och energibesparing kan åstadkommas genom att införa individuell mätning. Utbyte av vissa värmesystem medför en bättre energihushållning. Värmeåtervinning från frånluft, och bergvärme, betalar sig i många fall snabbt. Vål fungerande ventilation är viktig för både inomhusklimat och kostnader. Ventilationssystem byts ofta ut vid ombyggnationer. Hus med självdrag har fått tryck- och temperaturstyrda fläktar. Intervall för byte av elledningar, uttag och strömbrytare är normalt 30–50 år, vilket också motiveras av att teknikutvecklingen har gått framåt ifråga om både el och kommunikationsanslutningar som kan nyttjas i ett energisparande syfte.

SA BO-företagens uppgift är:

- att genomföra en varsam förnyelse som tar hänsyn till människor, miljö och bebyggelsens kvaliteter.
- att i samarbete med kommunen, andra fastighetsägare och intressenter se till att kvarter och stadsdelar utvecklas till attraktiva, socialt och ekologiskt hållbara boplatser.⁴²

Passivhus

Det finns en tysk standard för passivhus som byggts nästan utan aktiva värmesystem, d.v.s. värmesystem med högst 10 W effekt per kvadratmeter och ett 120 kvadratmeter stort hus har således maximalt 1200 W installerat. I januari 1998 beviljade Europeiska kommissionen anslag till CEPHEUS för att bygga passivhus på olika platser i Europa. Arkitekten Hans Eek har engagerat sig i passivhus och hur det skulle kunna projiceras på landshövdingehus. Tekniken går dock till stor del ut på att isolera husen, vilket i sig kan medföra problem i form av att husen bygger på självdrag, det är redan trånga lägenheter och fasaderna är K-märkta. Skall man ge sig på landshövdingehuset krävs alltså en samlad grupp av experter.

Boinflytande

Boinflytande handlar om att utgå från de boendes behov och önskemål och ge möjlighet för de boende att själva engagera sig i förnyelsen av området. I ett boende måste hänsyn tas till allt som rör hemmet. Avfallshantering, utemiljön och standard är frågor som intresserar både den boende och förvaltaren och är därför föremål för dialog.

" Hyresgästinflytande vid förnyelse

Det lagstadgade hyresgästinflytandet möter kritik från bostadsföretagen för att vara tungrott och från hyresgäströrelsen för att det inte ger hyresgästerna tillräckligt inflytande. Författaren beskriver hur SABO-företagen hanterar denna fråga i dag och vilka erfarenheter man gjort när det gäller hyresgästinflytande i större renoveringar. Ett par övergripande slutsatser är att hyresgästinflytandet har kommit för att stanna och att hyresgästerna bör ges praktiska förutsättningar för att påverka. Möjligheten för enstaka hyresgäster att fördröja och fördyra ett projekt är dock inte rimlig utan bör ändras. Vidare föreslås att konflikter mellan hyresgästinflytande och samhällskrav avgörs generellt och inte belastar hyresnämnderna. SABO-företagens utmaning är att utveckla former för hyresgästernas inflytande som är effektiva utan att leda till onödiga fördröjningar och fördröjningar av förnyelsen."⁴³

⁴² "Den byggda miljön" Om SABO-företagens utmaning att utveckla bostäder för en ny tid. Den här rapporten är en av tio som utarbetats inom SABOs framtidsutredning. Rapporterna ligger till grund för arbetet med ett nytt idéprogram för SABO-företagen. Idéprogrammet behandlades på SABOs kongress i juni 2007.

⁴³ "Ombyggnad på hyresgästernas villkor" SABO.

2.7.5 Kärnområde Konsumtion

Vi tillhör den rikaste femtedelen av jordens befolkning, vilken står för 86 procent av den privata konsumtionen, medan den fattigaste femtedelen endast för 1,3 procent. 1997 var Sverige tjugonde största varuimportland i världen. Idag kommer drygt två tredjedelar av Sveriges import från länder inom EU. Från länder i Syd handlar det om kaffe, frukt, kläder, olja och metaller. Elektronik och verkstadsprodukter är den största enskilda produktgruppen och utgör idag en stor del av importen.⁴⁴

Miljödebattören Stefan Edmans utredning "*Bilen, biffen, bostaden*" preciserar vad hållbar konsumtion innebär för de svenska hushållen och innehåller en handlingsplan för att nå dit. I arbetet har 80 remissinstanser varit involverade. Stefan Edmans ambition har varit att försöka hitta positiva styrmedel, "bonusar" för bra insatser.

Grundproblemet med konsumtionen idag är att den är alldeles för hög, vilket ger ett alldeles för stort slöseri på jordens resurser, samtidigt som det genererar hög exploatering av mark, samt stora utsläpp både vid produktion och vid transport. Transporterna sker i flera steg: Först transport av råvara till fabrik, sedan transport av behandlad vara till tillverkningsfabrik, sedan transport av delprodukter till fabrik för sammansättning av produkter. Därifrån sker transport till flera mellanhänder innan det slutligen hamnar i butik. Från butiken transporteras varorna till hemmen, och från hemmen transporteras avfallet.

- Det är svårt att finna närproducerad mat och andra typer av varor även om man har ambitionen att handla närproducerat.
- Närproducerade och ekologiska varor är ofta dyrare i förhållande till andra varor. Med dålig ekonomi har människor en tendens att handla lågvarumärken.
- Utländska, framförallt tysk, handel får stöd för att etablera sig i staden, då det alstrar arbetstillfällen.
- Stora köpcentrum har etablerats utanför staden, med erbjudanden om bra parkeringsplatser. Detta lockar med låga priser, allt på en plats och enkelt att ta sig till om man har bil. Får som konsekvens att folk handlar på sig mycket lågprisvaror och onödiga varor i större utsträckning. Det får också till följd att små närbutiker får svårt att etablera sig eller vara kvar, samt att folk rör sig mindre inom den egna stadsdelen.
- Tillgången till exotiska varor är så självklar idag att dessa varor inte längre ses som exotiska, utan som självklara ingredienser i vår mat och livsstil.
- Tillgången till varor som producerats i låglöneländer är också självklara produkter, som genererar låga priser för konsument samtidigt som tillverkningsindustrin gör en högre vinst. Detta har fått som konsekvens att närproducerade och högkvalitativa varor har minskat i volym och därmed har kostnaderna för dessa ökat.
- Ungdomar idag har vuxit upp med dessa nya vanor och har ofta svårt att ta till sig traditionella varor, inte minst vad gäller mat, och levnadsmönster. Den miljökunskap de får inom ramen för skolan är begränsad pga. lärarnas bristande kunskaper i området och som bekant: barn gör inte som man säger, barn gör som man gör.

⁴⁴ www.snf.se (2007-06-27)

2.7.6 Kärnområde Socialt

I begreppet "Hållbar utveckling" ingår också den sociala dimensionen. Skall man skapa en ekologisk stadsdel som består och utvecklas i rätt riktning även efter projektets avslut måste det integreras i ett socialt hållbart perspektiv. Den sociala situationen i Majorna omfattar perspektiv på arbetslöshet, ungdomars situation, familjeliv, föreningsliv, brottslighet, ekonomisk situation för stadsdelen som helhet och personlig ekonomi.

Arbetslösa

Enligt stadsdelsnämnden behöver många personer som är långtidsberoende av försörjningsstöd arbetsrehabiliterande insatser för att nå målet att bli självförsörjande, till dem räknas också personer med olika typer av funktionshinder, och då särskilt de med psykiska funktionshinder.

Demokrati

SDN eftersträvar att öka majbornas delaktighet i den lokala politiska processen, detta sedan det har visat sig i bl.a. enkäter att den upplevda påverkansmöjligheten bland invånarna i stadsdelen är påfallande låg. Flera insatser för dialog har genomförts, se 2.2 Dialog.

Kultur, barn och ungdom

SDN har uttalat att våld bland ungdomar inte är acceptabelt och ska motverkas, bl.a. genom att stadsdelen skall vara en fortsatt bra kulturstadsdel. Idag finns ett rikt kulturliv och en kulturhistoria att värna om, och det ideella föreningslivet ses som den viktigaste aktören inom kulturområdet. SDN vill att samarbete med förskola/skola, frivilligorganisationer och föreningar ska öka i arbetet med att utveckla tidiga, förebyggande och strukturella insatser i det sociala arbetet.

Ett mål är att biblioteket skall vara ett av Majornas kulturcentra. Mammut är en kulturskola som vänder sig till musikintresserade ungdomar i Majorna och Linnéstaden i årskurs 7-9, som engagerar ca 100 ungdomar, efter Mammut kan den som vill fortsätta engagera sig gå över till det liknande Muto. Ring of music är en ny musikfestival i Majorna, som arrangeras på Älvsborgsplan nedanför Kungsladugårdsskolan.

Villa Vulkan är en nybildad ideell förening som erbjuder musikkurser för barn, ungdomar och vuxna, och verkar för aktivt miljötankande och integration i praktiken genom utbildning och kreativa samarbeten. Verksamheten kommer att utvecklas med även teater, dans, skrivande och kulturproduktion.

Majornas Samverkansförening vill få fler ungdomar att engagera sig i olika aktiviteter. Problemet är att det ofta uppstår ett "ni- och de" -tankande hos ungdomarna. Man känner sig helt enkelt inte bekväm i närheten av andras kretsar och den ungdomsverksamhet som finns tenderar att locka till sig en grupp medan de övriga fortfarande står utanför.

Mångfald

Majorna är en av de stadsdelar i Göteborg med lägst andel invandrare.⁴⁵ De invandrare som finns i området märks inte så mycket. Ett problem som märks i barn- och

⁴⁵ <http://www.goteborg.se/statistik>; GÖTEBORGSBLADET 2007

ungdomssatsningarna är att invandrarungdomarna inte kommer med. Det finns t ex inte några rockband med invandrarungdomar.

Grönskans betydelse

Flera forskningsrapporter visar att det finns ett nära samband mellan hälsa, socialt välmående och natur. Därför växer antalet projekt i landet där man utvärderar närboendemiljön ur grön aspekt, och projekt med så kallad grön rehabilitering riktad mot olika kategorier av människor. Om man jämför sociotopkartorna i Göteborg, (och räknar bort Slottskogen) så är det bara Centrum och Linné som är mindre grönt. Det behövs sköna promenadstråk, motionslingor, bilfria stråk, öppna grönområden och skog likaväl som nöjesytor, d.v.s. inte nödvändigtvis gröna ytor.⁴⁶

I Majorna finns ett stort behov av grönska och egna odlingsmöjligheter, vilket märks bland annat på det höga tryck som finns på de få kolonilotter som området erbjuder. De orimligt höga priserna på de små kolonistugorna i Slottskogskolonin talar också sitt tydliga språk.

⁴⁶ Erik Skärbäck, SLU Alnarp

2.7.7 Kärnområde Avfall

Avfall är oundvikligt från såväl bostäder som företag. Vad man tittar på är hur vi kan minska mängden avfall samt hur det skall tas om hand. I det senare finns en avfallshierarki, en ordning som bör följas miljömässigt. Det innebär att avfall i första hand ska återanvändas, därefter materialåtervinnas eller förbrännas för att i sista hand deponeras, det vill säga läggas på soptipp. Man bör alltså undvika deponi. För att öka möjligheterna att använda avfallet som en resurs bör avfallet sorteras vid källan, vilket också innebär stora energivinster. Det är EU's avfallslagstiftning som gäller i Sverige, men från den 1 januari 2005 skärptes kraven på service till konsumenterna i förordningen om producentansvar för förpackningar och returpapper.⁴⁷

Exempel på avfallsfraktioner är möbler, lösöre, kläder, elektronik, glödlampor, farliga vätskor och batterier. Idag finns följande sorteringsmöjligheter: Hos Familjebostäder kan mat komposteras. Förpackningsåtervinning finns på särskilda platser inom gångavstånd i hela Majorna. Vissa fastighetsägare har viss förpackningsåtervinning i de egna soprummen. Bostadsbolaget har sopsugar till de flesta av sina hushåll i Majorna.

Förpacknings- och Tidningsinsamlingen, FTI, som drivs utan vinstintresse, ägs som en gemensam serviceorganisation av fem materialbolag: Plastkretsen, Returkartong, MetallKretsen och Pressretur. Finansiering av FTI's verksamhet kommer nästan helt från produktionsindustrin som har återvinningsansvar för sina förpackningar. Delvis finansieras verksamheten också via försäljning av materialet.

I Göteborg, och i synnerhet Majorna, har man till skillnad från resten av Sverige hög service genom att det finns bostadsnära återvinningsmöjligheter. Ett av problemen är att det är små behållare. Det tar ofta bara ett par timmar att fylla upp en behållare, vilket gör att det är svårt att få en bra logistik. Särskilt helgerna är det stora problem. Det största problemet är kartongfraktionerna. Det finns idag normalt plats för 2,5 m³ kartong. Just nu bygger FTI om stationer för att lösa detta. På Jägerdorfsplatsen i Majorna har en ny, större typ av behållare funnits ett tag på försök. Det är den typen som kommer att finnas på alla platser där man bygger om stationer, vilket inkluderar alla stationer i Majorna. Det finns även på Vegagatan där man gett plats för 8 m³ kartong, och Seminariegatan med plats för 12 m³.

FTI har avtal med Kretsloppskontoret om upplåtelse av mark för återvinningsstationerna, men upplever en smärre konflikt med kommunen avseende vem som har vilket ansvar. Det handlar främst om städning vid stationerna. Kommunen (Kretslopp) har en person som har ronderat på 100 olika stationer flera dagar i veckan och tagit bilder på skräpiga stationer. FTI menar dock att stationerna städas 5-6 dagar i veckan, av Renova som är entreprenör. Detta menar FTI att det sköts exemplariskt, men att problemet ligger hos allmänheten som är de som skräpar ned. Allmänheten har alltid möjligheten att ringa det 0200-nummer som det finns information om vid varje station. När man ringer det numret kommer städningen inom 24 timmar. Det är Allfrakt som är FTI's entreprenör för hämtning.

Många fastighetsägare, särskilt Familjebostäder satsar på så kallad ”Fastighetsnära insamling” vilket innebär olika sorteringsfraktioner redan i soprummet. Villaägare återvinner generellt

⁴⁷ http://www.regeringen.se/sb/d/9353;jsessionid=aumC1DEx_59-

betydligt mer än vad hyresgäster gör. Det beror dels på att de har ett ekonomiskt incitament, dels att de har större möjligheter till mer plats att förvara sina sopor på.

FTI var för ett par år sedan med i en grupp kallad "Kök 2004", där bl.a. kökstillverkare såsom Electrolux var med. Syftet var att ta fram idéer kring hur köket kunde byggas om för att främja sortering. Dessvärre misslyckades gruppen i sitt uppdrag. Ett tag uppmärksammades att det fanns s.k. "sopspioner" som höll koll på återvinningsstationerna. Den huvudsakliga avsikten med sopspioner var enligt FTI inte för att sätta fast folk, utan det viktiga var att sätta igång en mediedebatt. Till att börja med blev detta mycket negativt för FTI, men så småningom vände opinionen. Efter den berömda historien med stekpannan 2006, har FTI slutat med sopspionerna. FTI anser sig absolut ha kapacitet att ta hand om mer förpackningsmaterial, om bara logistiken kring stationerna kan lösas. De ser däremot inte att det finns någon möjlighet att delta i projekt, då de har endast en person för hela regionen, som omfattar 50 kommuner. Dock finns ett samarbete med Mikael Wallström på Kretslopps-kontoret.

Under två års tid samarbetade bl.a. Kretsloppskontoret, Renova, Envac (sopsugning), Bostadsbolaget och Poseidon i ett projekt, där man tog ett grepp om fyra olika bostadsområden där Poseidon har fastigheter. Man ordnade med information och poängpromenader och en mängd aktiviteter för att få folk att sortera mer, men detta visade sig vara helt verkningslöst.

Naturvårdsverket gjorde en utredning i december 2006, som visade på dåliga miljöresultat, och att det inte var rationellt med bilar som samlade flera olika fraktioner vid hämtning av material från återvinningsstationerna. Om en fraktion av bilens fyra behållare blev full, måste rundan avbrytas för att tömma behållaren. Därför satsas mer på hämtning vid affärerna, där kunden själv har burit tillbaka sitt avfall, såsom pantflaskor/burkar.

Problemet med kartongfraktionerna är att folk inte klämmer ihop kartongerna, - mjölkpaket och dylikt. För att lösa det problemet har det tagits fram en prototyp på en behållare som pressar ihop materialet, där Retrokartong AB är med i ett samarbete. En sådan konstruktion är dock förenad med viss fara, och de lägger stor vikt vid att den skall vara säker. Därför anses inte den typen av behållare möjlig att ha på en allmän plats utan bevakning. Den typen av behållare sätts då upp på bensinstationer och liknande platser.

Anledning till att mjukplast inte finns som en sorteringsfraktion för hushållen har att göra med att den mjukplast som kommer från hushållen är väldigt förorenad, den förekommer i så blandad form. Naturvårdsverket har godkänt att mjukplast sorteras som en energifraktion, då man endast tar vara på energin. Den fungerar som bra bränsle, då den har ett högt värmevärde i eldning, och är betydligt renare än t ex diesel. Från industrin är det jämnare flöden på plasten, d.v.s. bara en typ av plast, vilket gör det lättare att hantera. Wellproducenterna, d.v.s. kartong, är i allmänhet inte intresserade av hushållens well, av samma anledning. Hushållsavfallets komplexitet kräver manuell sortering, varför osköjda förpackningar ger en mycket dålig arbetsmiljö.

Miljöbalken lägger stort ansvar på den enskilde individen att ta hand om sitt eget avfall. Efter en ändring i Renhållningsordningen (1994) försvann kravet på att fastighetsägarna skulle hålla med grovsoprum. Det räcker med "anvisad plats, regelbundet", vilket i praktiken innebär att fastighetsägarna ställer upp en container ca 2 ggr per år. Fastighetsägarna pekar med hela handen på återvinningscentralerna. Hyresgäster kan numera få ett kort för gratis

avlämning 6 ggr per år. Problemet med detta är att hyresgäster utan bil står utanför systemet, och därav uppstår problem med nedskräpning.

Förpackningar utgör i sig en markant del av det ekologiska fotavtrycket, som måste minska för en hållbar utveckling. Jämförelse i matförbrukning på en vecka har gjorts i en studie mellan en typisk nordamerikansk familj och en typisk nordafrikansk familj, där man jämförde kaloriintag och storleksordning på det ekologiska fotavtrycket. Skillnaden som var mycket stor, utgjordes främst av förpackningar. Förpackningsindustrin har ökat med hela 75 % bara de senaste tio åren. Viss framgång har gjorts på producentområdet. Mjölkförpackningarna är numera tunnare. Kaffepaketet innehåller varken kartong eller aluminium längre, och tandkrämstubererna likaså. Detta börjar dock vara gamla projekt. Tandkrämstubererna är ett exempel på ekonomisk besparing för producenterna, men också ett bevis för att konsumentpåverkan fungerar.

Tidigare hade FTI ansvaret för informationen, och de försökte att hålla den enhetlig. Naturvårdsverket tyckte att kommunerna skall ha ansvaret, vilket nu FTI anser gör att informationen ”sprettas”.

På 90-talet gjordes flera försök med minskad förpackningshantering i affär, bl.a. Konsum i Munkeback. Resultatet blev dock negativt, med mycket kladd i butiken när t ex mjölkflaskor skulle fyllas på, med dålig lukt som följd. Dessutom glömde folk att lämna flaskorna i retur. FRAM på Nordensköldsgatan i Linnéstaden har påfyllning av schampo.

De material som kan återvinnas idag, är följande:

- Plast
- Press
- Kartong
- Metall
- Glas
- Glödlampor
- Batterier
- Kompost

Avfall är också en fråga för bostadsföretagen. Det handlar om utformningen av soprummen i relation till människors beteende. En del tycker att det är äckligt att gå in i soprummen och därför står de och kastar påsen vid dörren. Att då ta steget längre in för att slänga sorterat avfall är otänkbart. Det är också en fråga om vilka kostnader sopheringen genererar. Olika typer av fraktioner genererar olika kostnader.

2.7.8 Kärnområde Företagande

I det Lokala programmet finns en utmärkt beskrivning av Majornas företagsliv. Dessa är i stort koncentrerade till utkanterna av området: Kungsstens industriområde, Klippans industriområde och Fiskhamnen. Stenas Tysklandsterminal ligger vid Fiskhamnen och är den till ytan största verksamheten.

Kungsstens industriområde har allt från tillverkning till tjänsteföretag. Klippans industriområde har vuxit i antal företag. Fiskhamnen utgörs av både fiskeauktion och andra typer av företag. Fiskhamnen har fortfarande ett symbolvärde för Göteborg, även om det inte landas så mycket fisk där längre. Mariaplan och Karl-Johansgatan, särskilt vid Chapmans Torg har det bredaste utbud av butiker, banker och apotek. Även Stigbergstorget utgör en viktig knutpunkt med stadsdelens största matvarubutik och ett brett utbud av restauranger och caféer i närheten. I Översiktsplanen används uttrycket "funktionsblandad kvartersstad" vilket väl beskriver Majorna.

Enligt underlaget ser utvecklingen positiv ut för näringslivet i Majorna:

"... är relativt väl differentierat och visar en positiv utveckling, speciellt inom den kreativa sektorn. Småföretag kan hitta lokaler i bra lägen, men för större företag finns behov av mark, speciellt i anslutning till Klippans industriområde där exploateringsstrycket växer. Samtidigt behöver Röda sten som rekreativ område värnas, inte minst därför att karaktären på området idag bidrar till dess attraktionskraft för nya företag inom exempelvis designbranschen."

Tendenserna har dock styrt åt det motsatta hållet inne i själva Majorna, då de många små butikslokalerna en efter en tömts då butiker och små affärsrörelser inte längre klarat sig, utan att fyllas på med nya entreprenörer. Lokalerna har stått tomma, och dessa byggs nu i snabb takt om till lägenheter.

Majorna har karaktäriserats av många småföretagare, med handel inte minst kring Mariaplan. De företagare som finns kvar idag har ofta funnits väldigt lång tid, och utgörs ofta av gamla människor som alltid haft sitt företag. Det saknas förnyelse av dessa företag, då handeln utarmas allt mer på grund av att folk inte längre handlar inom den egna stadsdelen. Majborna tar gärna bilen och storhandlar på någon av stormarknaderna utanför stadskärnan, där man kan få allt samlat på samma ställe. Detta är särskilt typiskt för barnfamiljerna. Det har uppstått en ond cirkel, då färre handlare på plats lockar färre konsumenter. Nya företag har svårt att etablera sig. Här är också ett bevis på Majbornas konservatism: man går gärna till den kända handlaren som har funnits i många år, då man vet vad man får, men drar sig för att gå till den nya, som inte sällan utgörs av invandrare.

Majorna erbjuder numera ett fåtal av de saker som en familj behöver. Det finns två apotek, två bankkontor, en större matvaruaffär och ett par mindre. Utöver det finns ett antal närbutiker med de mer nödvändiga varorna, ofta till lite högre pris. På grund av det dåliga kundunderlaget är det svårt för de mindre affärsidkarna att gå runt. Det finns ett fåtal klädaffärer och en populär skoaffär samt en och annan butik med annan inriktning. De affärsidkare som finns idag har ofta haft sina rörelser under väldigt många år, och de börjar bli till åren. Problemet är, enligt Kungsstens företagarförening, att innehavarna som tillhör den äldre generationen, har inte någon som tar över rörelsen efter dem.

Utvecklingen har också gått framåt för alla stora affärscentrum i utkanten av stan, som etablerats i snabb takt, uppbackade av stadens organisationer som arbetar för ökad tillväxt och sysselsättning i regionen. Reklamen för dessa affärscentrum syns och hörs hela tiden, med gratis parkeringsplatser, låga priser och rikt utbud.

Småföretagen karaktäriseras just av att de är små. Allt inom ett företag landar på en eller få personer, och ekonomin är ofta begränsad, även om rörelsen går runt. Trots detta, är inte småföretagen mer benägna att köpa in produkter från låglöneländer med tvivelaktig produktion än de stora företagen. Tvärtom kan man oftare finna lokalt producerade varor hos dessa, men det innebär också högre priser på varorna.

Hos småföretagarna är ofta miljökunskaperna inte tillräckliga, och all kraft och ekonomi måste läggas på att få företaget att gå runt. Därför prioriteras inte miljöfrågor, även om viljan till detta finns. Olika lösningar på problemet finns dock. Istället för en dyr miljöcertifiering enligt ISO, finns den enklare varianten Miljödiplomering, som utfärdas av Miljöförvaltningen och som håller på att sprida sig till övriga landet. Miljödiplomeringen ses dock ofta som en stor kostnad, även den. Här finns möjligheter för flera företag att gå ihop om en gemensam miljösamordnare och även sänka kostnaderna för miljöutbildningen. Även andra saker inom verksamheterna kan samordnas med andra företag, såsom transporter och återvinning.

Genom företagarföreningen finns möjlighet till dialog, och intresse för detta finns. Ekocentrum är villiga att inom ramen för projektet sätta ihop en informationskväll på företagarföreningen. Dessa har även en tidning där projektet kan presenteras. Denna tidning är en bra kanal ut till företagarna.

2.7.9 Kärnområde Skola/utbildning

I Majorna finns många olika nivåer och former på skolor, då förskola och grundskola ligger inom ramen för stadsdelsförvaltningen. Det finns en närliggande friskola; Bild och Form, som förvisso inte ligger i Majorna, utan i Masthugget, men vars elever till största delen är Majornabor. Majorna är också den stadsdel i Göteborg som har flest kooperativa förskolor, vilka stadsdelsförvaltningen inte svarar för.

Idag finns det ett visst samarbete mellan Karl-Johanskolan och Navigatorcentrum, samt Majornas Samverkansförening.

Navigatorcentrum är ett arbetsmarknadsprojekt vars syfte är att skapa möjligheter för ungdomar som är utanför att hitta vägar in i arbetslivet, såsom genom att starta ungdomskooperativ som säljer tjänster i form av park- och gårdsskötsel.

Majornas samverkansförening är ett paraplyorgan vars medlemmar är ideella föreningar som verkar i Majorna. Syftet är bland annat att gemensamt skapa alternativen till ungdomars fritidssysselsättning i Majorna.

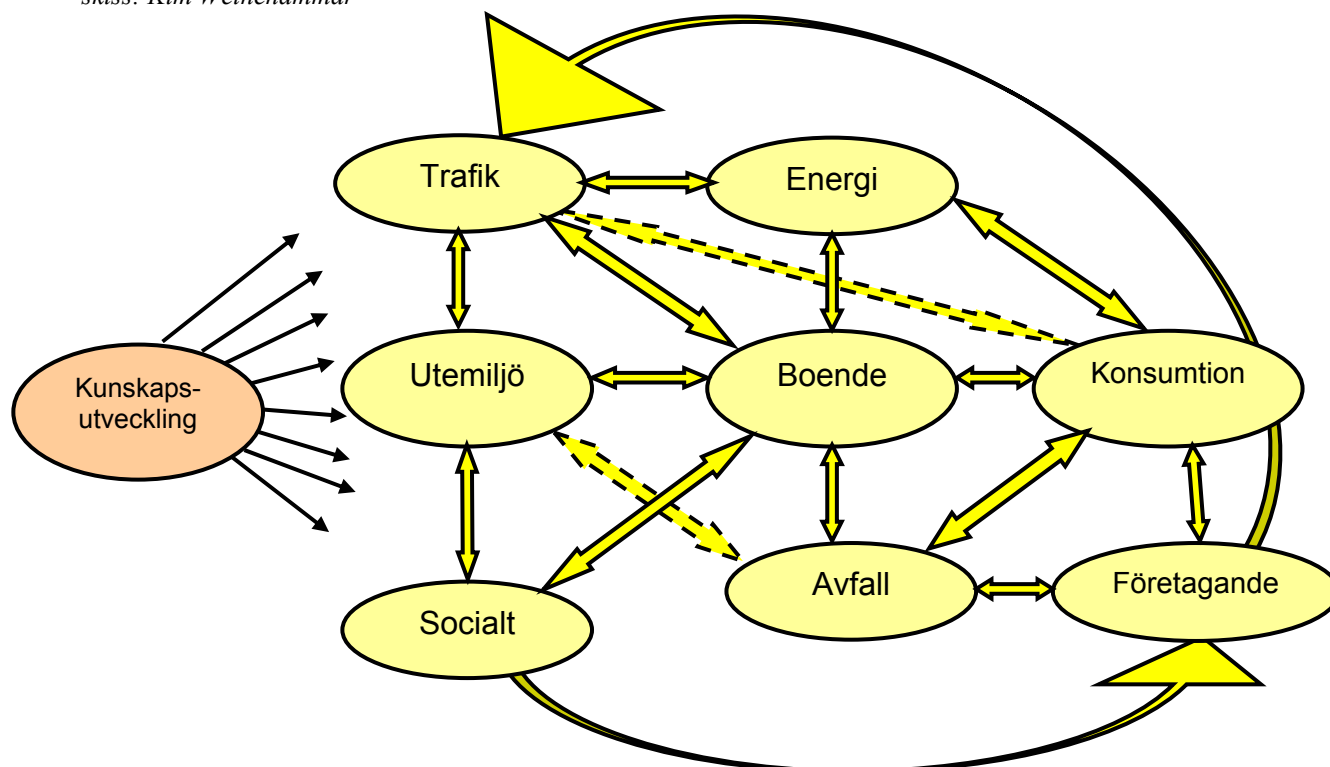
2.8 Beroenden

Varje kärnområde har kopplingar gentemot de andra kärnområdena, då ingen av dem står isolerade för sig. Nedan visas vilka de mest signifikanta kopplingarna är, följt av de aktörer som verkar inom vart och ett av dessa områden.

Bilden åskådliggör de olika kärnområdenas inbördes förhållanden.

Figur 1 Kärnområdenas inbördes beroenden

skiss: Kim Weinehammar

Trafik

Kärnområdet trafik är kopplat till Energi, Boende, Utemiljö och företagande.

Energi handlar om vilka typer av transportmedel och dess energityper. Där bör man titta på vilka val av transportmedel som är att föredra i förhållande till kvantitet i resandet, både i antal resenärer och i antal resor, liksom hållbara energilösningar.

Kopplingen till **boendet** avser buller och närhet till bra kommunikationsalternativ.

Trafiken har en naturlig koppling till **utemiljön**, då valet av trafik påverkar både den visuella miljön, liksom luftföroreningar.

Kopplingen till **företagandet** har att göra med tjänsteresor och varutransporter.

Energi

Kärnområdet Energi har kopplingar till trafik, boende och konsumtion.

Som ovan beskrivet så är kopplingen till **trafik** vilka bränslen som väljs. Här kanske det finns anledning att gå in på energi som styrmedel, men det hamnar genast på en högre politisk nivå.

Inom **boendet** bör man titta på energieffektivitet i uppvärmning och drift utifrån hustyp och förvaltarens perspektiv, samt hushållsansvändning. Ytterligare bör man titta på val av energikällor.

Utemiljö

Utemiljön finner sina kopplingar inom trafik, boende och sociala förhållanden.

Utemiljön är förenad med **trafiken** genom dess utsläpp, säkerhetsaspekter samt visuellt, d.v.s. vad trafiklösningar ger för upplevd känsla i området. Som exempel kan tas svårigheten med alternativ till spårvagnar genom bebyggelsen, då spårvagnarna uppfattas som en vacker nostalgi som är svår att ersätta. Å andra sidan kan spårvagnar upplevas som en störning, som blivit aktuellt med de nya modellerna av spårvagnar. Det handlar även om vissa vägar som fungerar som genomfartsleder, såsom Sägatan idag. Där bör man titta på alternativa lösningar som inte bara skall lösa problemet, utan även stödja det visuellt.

Utemiljöns koppling till **boendet** är i första hand innergårdarna och områdena närmast intill bostadshusen, vilka förvaltarna av husen ansvarar för. I dagsläget har bostadsföretagen ett nära samarbete med Park- och naturförvaltningen i fråga om t ex grönytor där man genom samarbetet kan effektivisera arbetet såsom gräsklippning, eller närliggande lekplatser som kan höja kvaliteten på boendet, om det saknas en bra sådan möjlighet på innergården. Utemiljön har också en nära koppling till **Sociala förhållanden** på flera sätt.

Boende

Inom boendet är det svårt att bortse från den närmaste utemiljön, d.v.s. gårdarna och gatumiljön som finns i direkt anslutning till boendet. Detta inkluderar ju även trafikmiljön i form av transporter till och från hemmet, parkeringsmöjligheter, cykelförvaring, snöröjning etc. Konsumtionens koppling till boendet ligger i att i stort sett all konsumtion på ett eller annat sätt passerar hushållet. Till hushållen köper vi in, vi transporterar, vi förbrukar och vi producerar avfall. Den sociala kopplingen finns i familjekonstellationer och typ av boende, men även yttre sociala förhållanden som dominerar i området för boendet.

Konsumtion

Vår konsumtion har en direkt koppling till industrins energiförbrukning, då det är industrin som står för produktionen av våra varor, och så även för transporter, då våra konsumtions- och livsstilmönster ger upphov till stora transportbehov. Kopplingen till trafiken finns både i industrins transporter, men även våra egna transporter till och från butik. Som ovan visas kopplingen till boende samt avfall. Företagande hänger tätt ihop med våra konsumtionsmönster, vad vi väljer att handla, var och till vilka priser etc.

Socialt

Som ovan visas de sociala förhållandenas kopplingar till boende och utemiljö. Ur ett lösningsperspektiv finns även kopplingen till företagande, då arbetslivet på många sätt kan vara vägen ut ur dåliga sociala förhållanden. Utemiljön handlar om t ex sambandet mellan det gröna och människors välmående, eller att undvika skadegörelse från frustrerade ungdomar, eller att öka det sociala utelivet i form av naturupplevelser och att hitta lösningar för uteliggare som barrikaderar skogar och torg.

Avfall

Avfall produceras i hushållen, vilket bottnar i vår konsumtion. Även företagen producerar avfall, vilket också bottnar i vår konsumtion. Kopplingen till utemiljön ligger i nedskräpning och placering av återvinningsstationer och andra sätt för omhändertagande av avfall.

Företagande

Som företagare är man beroende av att folk konsumerar. Men det finns olika lösningsalternativ till hur man kan producera på ett mer miljövänligt sätt, vilka varor man som mellanhand väljer att leverera och vilken typ av avfall, samt i vilken mängd detta skall genereras. Det finns också olika lösningsalternativ för transporter.

2.9 Intressentanalys; Sammanfattning

I det här avsnittet redovisas de huvudaktörer som är mest aktuella för projektet.

Kärnan i projektet är Hyresgästföreningen Västra Göteborg, varifrån initiativet till projektet tagits. De som står närmast denna organisation är självfallet den egna organisationen; Region Väster. Hyresgästföreningen som ju representerar hyresgästerna, arbetar normalt mot bostadsföretagen, och då företrädesvis de som representerar allmännyttan. I det här projektet är närmaste övriga intressenter även politikerna i området, då de står för de övergripande viktiga finansiella besluten för området. Respektive förvaltningar inom kommunen är de som har det övergripande ansvaret och är därför viktiga samarbetspartners för genomförandet.

SDF Majorna

Stadsdelsförvaltningen Majorna har det övergripande ansvaret för vad som händer i stadsdelen. I första hand är det de egna verksamheterna såsom skola och äldreomsorg, men de sociala och politiska frågorna samt utemiljö är också inom ramen för förvaltningens ansvar. Från förvaltningens sida har ett stort intresse visats för projektet från flera håll, då de ser att det skulle gynna deras egna ambitioner av dialog och samarbete. De har positiva erfarenheter från samarbete med Hyresgästföreningen och vill gärna vara med. Från den första oktober är det en ny stadsdelschef,⁴⁸ och förutom politikerna, d.v.s. nämnden, är det till syvende och sist han som beslutar om ett eventuellt samarbete kommer att äga rum och i vilken form.

Familjebostäder

Familjebostäder i Göteborg har ca 7000 lägenheter i stadsdelen Majorna. Som ett helägt kommunalt bostadsbolag ingår det i ägardirektivet att de ska medverka till att Göteborgs utveckling stärks och de boende skall genom bostadsföretagen ges ett långtgående inflytande över sin bostad och över dess närmaste omgivning. Familjebostäder vill gärna delta aktivt i projektet, då detta ligger helt rätt i tid för dem. De har precis bildat en miljögrupp och en energigrupp, där många olika kompetenser ingår. Dessa har inte hunnit komma igång med sitt arbete ännu, men avsikten är att kunna möta upp mot Bygga-bo-dialogen. Bygga-bo-dialogen som startade 1998, är en frivillig överenskommelse, ett samarbete mellan företag, kommuner och regeringen för utveckling mot en hållbar bygg- och fastighetssektor i Sverige. Det är tre prioriterade teman; hälsosam innemiljö, effektiv energi- och resursanvändning. Familjebostäder är en av de senaste parter som har anslutit sig till avtalet, som innebär att genomföra konkreta insatser för att nå de högt satta målen.

Bostadsbolaget

Bostadsbolaget har i Majorna totalt 524 lägenheter på Kaptensgatan, Karl Johansgatan, Kommendörsgatan, Lotsgatan och Styrmansgatan. Alla dessa är byggda åren 1988-92, med något enstaka undantag. Gårdarna präglas av röda tegelhus som fortfarande ser rätt moderna ut, och lägenheterna har antingen uteplats eller balkong. Lägenheterna präglas också av modern känsla, med stora utrymmen, plats för tvättmaskin och handukstorkar i badrummen. Här finns omedelbar närhet till både affär, spårvagn och parkeringsplats. I trapphusen finns sopnedkast som är anslutna till ett centralt sugsystem. Hushållsavfallet transporteras i slutna rörssystem under mark. Antalet avfallstransporter minskar, arbetsmiljön förbättras och blir mer hygienisk och säker.

⁴⁸ Pähr Nyström

Behov

Allmännyttan i Majorna består av företrädesvis Familjebostäder och Bostadsbolaget. Både Familjebostäder och Bostadsbolaget är positiva till projektet, om än formerna måste diskuteras lite till. För Familjebostäders del handlar det om att de gamla landshövdingehusen som utgör den större delen av deras bestånd i Majorna, står inför ett stort behov av renovering. I samband med en sådan renovering finns ett intresse att miljöanpassa byggnaderna.

2003 gjordes ett examensarbete av studenten John Peterson vid Göteborgs Universitet, som behandlade kvarteret Apelles, vilken utgörs av gatorna Såggatan, Vingagatan, Klareborgsgatan och Hamneskärgsgatan. Arkitekten Hans Eek var här behjälplig och har länge propagerat för hur man skulle kunna bygga om dessa byggnader till att vara energisnåla, med passivhus som förebild. Familjebostäder är positiva till att börja med detta kvarter som ett testprojekt, vars erfarenheter man sedan kan bygga vidare på i ett större perspektiv av en miljöanpassning av resterande byggnader.

Bostadsbolaget är också mycket positivt till att delta i projektet, men här är osäkerheten om vad man vill göra stor. Deras bestånd i Majorna är inte så stort som Familjebostäders, och framförallt så är beståndet inte så gammalt och inte i behov av renovering. Erfarenhet finns dock bl.a. genom Ekoplan Rannebergen som var ett LIP – projekt, (Lokala Investerings Program) inom Bostadsbolaget. Projektet verkade för att skapa ett grönare och mer miljömedvetet bostadsområde. Olika tekniska lösningar syftade till att åstadkomma resursbesparingar inom energi, vatten och avfall.

Allmännyttans största intressen är naturligtvis att få in hyrorna. Naturligtvis är de också intresserade av nöjda kunder, för att behålla sitt goda renommé. De har gjort och deltagit i flera projekt och olika boendefrämjande aktiviteter.

Vid ombyggnationer finns det en viss fara för standardhöjningar, som medför ökade boendekostnader, vilket är viktigt att ha med i bakhuvudet vid diskussioner om ombyggnationer.

Hyresgästerna vill vara med och tycka om sitt boende och sin omgivning. Det kanske är förklaringen till att det finns så många lokala Hyresgästföreningar (LH'n) i området. De är i allmänhet positiva till miljöåtgärder, men konservativa i tanken på förändring av bebyggelse. Detta noterades i den stora fallstudien som gjordes 2004, vilket också bekräftas av bland andra Stadsbyggnadskontoret. Majborna är som mest engagerade när det handlar om byggnationsförändringar. Statistiken över Majornas befolkning visar att det finns mest barnfamiljer. Ofta är Majorna en stadsdel dit man flyttar som ung studerande, blir tillsammans med någon, skaffar barn och när karriären har fått fart med lite högre och stabilare inkomster och barnen blir fler köper familjen hus och flyttar från Majorna. De som blir kvar är rädda för högre hyror. De vill gärna ha standardhöjning, men inte till villkoret av höjda hyror.

Hyresgästerna vill ha bra livskvalitet. En bra livskvalitet innebär allt från funktionella lägenheter med normalstandard till fina lekplatser och nära till rekreation. Majborna är ofta sociala, med god kontakt med grannar i området. Det kan möjligtvis delvis förklaras av bristen på balkonger, vilket du knappast finner någon annanstans i landet. Man vill ut, och då träffar man grannarna. Alla större kvarter med landshövdingehus har flera uppsättningar bänkar och bord och stora fasta grillar syns i allt större omfattning. Även det stora antalet barnfamiljer bidrar till den sociala kontakten, då det också är en faktor som gör att man träffas

ute och umgås. HGF har genom de lokala Hyresgästföreningarna en bra kanal direkt ut till hyresgästerna.

Bostadsrättsföreningarna som är många i antal, måste se till föreningens ekonomi och är sällan villiga att dra på sig större utgifter. Föreningsformen innebär att alla boende kommer till tals, men det är styrelsen som beslutar. **Villaägare** kan vara svåra att mobilisera, pga. deras spridda boende. Däremot kan man samla dem genom ekonomiska fördelar, som t ex större inköp av miljöförbättrande teknik som genom möjligheten till kraftigt nedsatt pris kan motivera. **Privata förvaltare** kan vara svårare att samla i ett grepp och motivera till bra PR och god samhällsnytta. Här kan man gå genom de enskilda hyresgästerna, vilka kan engageras att påverka sina värdar.

Det finns flera **arkitekter** som har ett stort intresse för miljöanpassning av hus, med långtgående erfarenheter på området. Flera av dem är knutna till Melica, som är en konsultverksamhet med inriktning på hållbar utveckling med experter inom flera områden. Melica satsar just nu på ett projekt i en bostadsförening; Välten, där man skall energianpassa ett landshövdingehus.

Stadsbyggnadskontoret ansvarar för översiktsplanering och detaljplanering.

Byggnadsnämnden är uppdragsgivare för Stadsbyggnadskontoret. Annars finns inget uttalat miljömål i verksamhetsplaneringen. Stadsbyggnadskontoret har dock visat intresse för samarbete t ex i Majornas ungdomsprojekt, och ställer sig även positiva till ett sådant här projekt, dock med vissa förbehåll.

Gemensamt för samtliga intressenter är behovet av kommunikation och dialog. I mätningar har det kunnat konstateras att den upplevda påverkansmöjligheten bland invånarna i stadsdelen är påfallande låg. Insatser för dialog har gjorts, på flera sätt, men man efterlyser och välkomnar andra förslag från framförallt stadsdelsförvaltningen. Stadsbyggnadskontoret har gjort stora insatser i form av omfattande enkäter och intervjuer, likaså mottar de en hel del e-post från enskilda, med synpunkter på planer eller klagomål på någonting i närområdet. Samtidigt bekräftas att det saknas en förståelse för hur besluten tas och att folk oftast hör av sig bara i negativa sammanhang. Enskilda kan komma med synpunkter, och de tittar på alla och väger med dem i sina bedömningar, men då många av förslagen kan vara motsägelsefulla går det inte att ta hänsyn till alla.

Från i stort sett samtliga håll arbetas i riktning mot hållbarhet. Däremot saknas helhetsperspektivet, d.v.s. att alla aktörer samordnat drar åt samma håll, då var och en är experter inom sitt område. De flesta förvaltningarna har dock ingått samarbeten förr, och dessa bör man dra nytta av. Om man vill göra omfattande förändringar som påverkar stadsdelen såsom utemiljö och trafik, så är det nödvändigt att göra detta i samarbete med respektive kommunförvaltning, varför det är lika nödvändigt att ha med dem från början redan i ett planeringsstadium.

2.9.1 Kopplingar mellan intressenter

Det finns redan idag en mängd kopplingar mellan olika intressenter som huvudaktörer inom respektive område. Genom den uppsjö av olika projektsamarbeten som har genomförts och pågår, går det att finna sådana kontakter inom respektive område. De flesta kommunala förvaltningarna har projektsamarbeten som gäller hela Göteborg, vilket gärna används som argument när man vill rikta särskild uppmärksamhet mot Majorna. Det finns dock många exempel på projektsamarbeten som ingåtts för delar av staden. Det är utifrån dessa tidigare

samarbeten som kontakterna får plockas, i de fall det inte finns ett naturligt samarbete i övrigt mellan förvaltningarna. Inom varje organisation finns det dock ett stort intresse för projektet från flera personer, och syftet med projektet är inom flera av organisationerna väl förankrade med positiv respons att man gärna vill vara med. De förvaltningar som har visat en viss tveksamhet hittills är Trafikkontoret, som är huvudaktör för trafiken i Majorna och Stadsbyggnadskontoret. Tveksamheten grundar sig på att dessa båda förvaltningar inte anser att deras planer ligger i fas med detta. Det var dock i ett skede när kontakt har inte etablerats på nämndnivå för dessa båda förvaltningar. Det finns många enskilda inom de båda förvaltningarna, som är mycket positiva till projektet, men det är en fråga som måste avgöras på nämndnivå.

2.10 Omvärldsanalys

- Informationsinsamling och analys
- Kommunikation, dialog och opinionsbildning

Punkterna ovan innefattar både en intern och en extern informationsinsamling. Det handlar om att föra dialoger med såväl intressenter som medarbetare i organisationen, liksom att hålla ögonen öppna för vad som händer utanför Majorna. Utvecklingen går framåt hela tiden, och särskilt när det gäller insatser och utveckling av teknik för miljön, då det ligger mer i tiden och det allmänna intresset än någonsin förr.

Informationsinsamling bör ske på ett strukturerat sätt med regelbundna kontakter med myndigheter och intresseorganisationer såsom Naturvårdsverket, VGR, SNF och Ekocentrum. Det finns en mängd mässor och seminarier som är inriktade på såväl ekologisk samhällsutveckling och stadsbyggnad som miljöteknisk utveckling. Det är klokt att hålla sig uppdaterad på dessa, men ett lämpligt urval är möjligt. På flera ställen har man kommit långt i ekologisk stadsutveckling, varför det också är klokt att göra studiebesök tillsammans med utvalda aktörer från respektive kärnområde som det berör. Syftena med studiebesöken kan då vara att inte bara se hur andra har gjort, utan också se vad vi kan göra ännu bättre. Efter varje informationsinsamlingsaktivitet bör också tid läggas på analys av materialet. Det handlar alltså om att på alla sätt hålla det övergripande projektet levande.

2.10.1 Påverkande faktorer

Det finns en rad faktorer att ta hänsyn till i projektet, som påverkar projektet på ett eller annat sätt. Dessa faktorer bör man ta hänsyn till även i den fortlöpande omvärldsanalysen, då projektet är så pass omfattande och komplext. Genom att aktivt iaktta vad som händer inom dessa ämnen, kan projektet navigeras efter vindriktning och man slipper obehagliga överraskningar. Chanserna till bättre effektresultat ökar också.

Kunskapsutveckling

Kunskapsutveckling är ett ämne som ligger på flera plan. Dels handlar det om grundutbildningen i skolorna, som ges till barn och ungdomar, dels handlar det om allmänhetens kunskapsutveckling. Kunskapsutveckling är ett område som berör samtliga områden, då alla dessa står under behov av kunskapsutveckling hos allmänheten. När vi i det här sammanhanget talar om kunskapsutveckling, handlar det då om sådana kunskaper som bidrar till en ekologisk livsstil. Det handlar om att veta hur man beter sig i varje sammanhang för att både aktivt och passivt leva i symbios med både ekologi och sociala system. Det handlar också om hur den kunskapen skall förskansas, förvaltas och leva vidare.

Kunskapsutveckling finns även inom föreningslivet och inom vuxenutbildningen, liksom inom arbetslivet. Omvärldsfaktorer såsom media och information i närmiljön bidrar också till kunskapsutveckling.

Medierna spelar en stor roll för allmänhetens kunskaper, t ex torde det vara få som inte är varse om den senaste tidens larmrapporter om klimatförändringarna. Däremot när det kommer ner på detaljnivå hamnar det på den enskilde vad denne vill och kan ta till sig. Man kan inte förutsätta att alla skall lära sig att förstå hur man sorterar sitt avfall eller ens poängen med det.

Kultur

Kultur är ett stort ord som innehåller så mycket. Ordet kommer från latinets *cultura*, som betyder odling. Begreppet går hand i hand med livsstil och integrationsfrågor, men vad vi kanske mest förknippar med ordet är olika typer av konstnärlig verksamhet. Olika former av konstnärlig verksamhet har mer eller mindre alltid varit stark i Majorna, då framförallt bland den vuxna delen av befolkningen. Det finns flera verksamheter som riktar sig till barn. Under några år höll Majorna på att förlora den verksamhet som riktade sig till barnen, då man drog ned på medel riktade till den typen av verksamhet. Nu håller det på att växa sig starkt igen med olika typer av insatser. Vad man kan se är att långt ifrån alla omfattas av dessa verksamheter, då man behöver förfina sina målgrupper och aktivt söka sig till dem.

Livsstil

I Majorna representeras en typisk modern livsstil, med ett behov av alla dess ingående bekvämligheter. Majorna är en stadsdel i en svensk storstad och består av storstadsmänniskor. Barnen som växer upp i stadsdelen påverkas av allt som storstadslivet har att erbjuda, där t ex shopping, dataspel och droganvändning är en del av det. Inte minst har de som de flesta andra tillgång till global information från TV och media. Här är en viktig aspekt vad det är för typ av global information som vänder sig till deras åldersgrupp.

Hälsa

I skrivelsen ”En svensk strategi för hållbar utveckling” har regeringen valt en god hälsa som en av fyra strategiska framtidsfrågor.⁴⁹ Det finns också ett delbetänkande ”Hållbara laster-konsumtion för en ljusare framtid”.⁵⁰

I Majorna sker en långsam förbättring av hälsoläget. Konsumtionen av alkohol är dock relativt hög. I en enkätundersökning, som genomfördes 2003 uppgav 11 procent av kvinnor mellan 16–84 år i Majorna att de drack mycket. I undersökningen framkom också att relativt många både män och kvinnor dricker sig berusade. Alkoholens följder märks även genom att den alkoholrelaterade dödligheten är högre här än i stadsdelar med liknande befolkning. Majorna har ett genomsnitt som ligger över medeltalet för Göteborg, medan Linnéstaden ligger något under snittet.

Hösten 2004 svarade elever i årskurs 9 och i årskurs 2 i gymnasiet på frågor om bland annat drogvvanor. En generell bild är att alkoholkonsumtionen är störst i centrala och västra Göteborg. Bland ungdomar i Majorna har cirka 10 procent prövat narkotika och de vanligaste drogerna är hasch och amfetamin. Detta är något över snittet för Göteborg men på ungefärlig nivå med riksgenomsnittet.⁵¹

Politik

Politiken på miljöområdet handlar främst om vilka styrmedel som väljs och på vilket sätt dessa styrmedel används. De styrmedel som anses kunna påverka på miljöområdet är juridiska, ekonomiska och administrativa. Juridiska styrmedel avser lag och rätt, ekonomiska om t ex skatteväxling eller höjda energipriser, liksom bidrag för installation av miljövänlig teknik. Administrativa styrmedel avser t ex miljöledningssystem eller miljöprofiler.

⁴⁹ www.livsmedelsverket.se → Mat och hälsa, www.fhi.se → Mat och fysisk aktivitet.

⁵⁰ www.regeringen.se

⁵¹ <http://www.halsolots.se/?id=675&tid=utskriftsida> (2007-08-06)

EU-direktiv

EU-kommissionens (DG Miljö) handlingsprogram för miljön "*Miljön 2010 - Vår framtid, vårt val*" ligger till grund för arbete med tematiska strategier för områdena: Luftkvalitet, Förorening av mark, Hållbar användning av pesticider, Skydd och bevarande av havsmiljön, Avfall och återanvändning, Hållbar användning och omhändertagande av naturresurserna samt Stadsmiljön.⁵²

Lag och rätt

Det finns flera lagar som reglerar verksamheter som påverkar miljön. Till dessa hör plan- och bygglagen, väglagen, lagen om byggande av järnväg, luftfartslagen, skogsvårdslagen och minerallagen. Dessa hänvisar ofta till Miljöbalken. Vissa av besluten kring dessa lagar kan överklagas av ideella miljöorganisationer. Många viktiga miljölagstiftningsfrågor behandlas numera inom EU. Naturvårdsverket och miljödepartementet håller med information på sina hemsidor, om vad som händer på det rättsliga området.

Marknad

Marknadskrafterna är idag en av de absolut mäktigaste i dagens samhälle. De styr i stort sett hela vårt sätt att leva, avseende konsumtion - vad vi handlar, var vi handlar och hur och var varorna är producerade. De styr vårt val av arbetsplats, våra skatter etc.

Media

Media har haft en avgörande betydelse för det allmänna nyvaknandet kring ämnet miljö. Vad media fokuserat på det senaste året är klimatförändringarna. Mycket uppmärksamhet har riktats mot Al Gore och hans film "En obekväm sanning". Antalet webbsiter på Internet som har fokus på miljö och klimatförändringar har vuxit explosionsartat i antal och underhållningsfilmer och faktadokumentärer om ämnet likaså. Effekterna av all denna har inte låtit vänta på sig, vilket förklarar all aktivitet runt om i världen med fokus på CO₂-utsläppsminskande insatser och andra initiativ för en hållbar utveckling. Media kommer att fortsätta vara en påverkande faktor, och frågan är hur länge intresset för detta ämne kommer att fortsätta vara lika intensivt. Det är viktigt att hålla uppmärksamheten på inte bara vad media förmedlar, utan även på effekten det får.

Stadsutveckling

Stadsutveckling är ett stort område som är högaktuellt just avseende hållbar utveckling. En expertgrupp för stadsmiljö fick i uppdrag av EU-kommissionen att undersöka hur miljömål kan integreras med framtida strategier för stadsplanering och markanvändning. 1996 publicerade gruppen resultatet av den första fasen i projektet "Hållbara Städer" i en rapport.

Arbetet fokuserar på förvaltning och förespråkar fem huvudgrupper av miljöpolitiska verktyg, vilka är: samarbete och partnerskap, integration av olika politiska åtgärder, marknads-mekanismer, informationssystem samt utvärdering och övervakning. Det som väger allra tyngst i rapporten är principen om samarbete och partnerskap, mellan olika nivåer, organisationer och intressen. De flesta problem kan bara lösas genom samarbete, i linje med principen om delat ansvar som förespråkas i det femte handlingsprogrammet för miljön. Samarbetet är inriktat dels på lokala myndigheter ifråga om yrkesutbildning och fortbildning, tvärdisciplinärt arbete samt partnerskap och nätverk, dels förhållandet mellan en lokal

⁵² <http://www.miljomal.nu/>

myndighet och lokalsamhället och inkluderar konsultation av medborgarna och deras aktiva deltagande.

"Eftersom målet en hållbar utveckling innebär att man måste träffa svåra val mellan motstridiga intressen och genomföra omfattande förändringar i medborgarnas levnadsvanor, så kan en sådan utveckling inte bara påtvingas uppifrån. Den måste bygga på ett engagemang från lokalbefolkningen. De individuella vägarna att nå fram till en hållbar utveckling måste tas fram på lokal nivå."⁵³

Formas har nyligen påbörjat ett arbete att samordna den samhällsvetenskapliga miljöforskningen. Ett för projektet prioriterat forskningsområde är Samhällsbyggnad. Samhällsbyggnad indelas i Bebyggelse och Samhällsplanering. Samhällsbyggnad omfattar den tekniska infrastrukturen i form av byggnader samt anläggningar för vatten, avlopp, energiförsörjning, transporter och kommunikationer.

Forskningen utgår från ett hållbarhetsperspektiv och en helhetssyn. Detta gäller såväl byggnadsprocesser som sociala, kulturella och estetiska värden och medborgarinflytande.

Teknik

Teknikutvecklingen inom hållbar utvecklingsfären har tagit ett enormt kliv framåt, inte minst sedan klimathotet aktualiserades. Forskningen har gått framåt med stora steg och idag finns väl utvecklad teknik på flera områden, som inte sett dagens ljus ens för ett år sedan. Ett exempel på detta är solcellstekniken, som idag är betydligt mer prismässig och effektiv med vattenkylda solceller som genererar el och värme samtidigt.

Ekologi

Ordet ekologi kommer från de grekiska orden oikos "hus" och logos "lära". Ekologi handlar om vad vi vet om relationerna mellan olika levande organismer, deras livsmiljöer och sambandet mellan dem. Ekologi som påverkande faktor handlar om hur vårt ekosystem ser ut i dagsläget avseende t ex klimatutsläpp, växtlighetens känslighet mot gäckande årstidsväxlingar eller att mördarsniglarnas framfart skapar obalans i naturen. I en snabbt växlande värld händer det hela tiden nya saker inom ekologin, att ta hänsyn till.

Pågående miljöstödsåtgärder

Det sker åtgärder på hållbar utveckling, miljö och ekologi på de flesta områden idag, och man bör under projektets gång hålla koll på vad som händer. Både i avseende att skaffa möjligheter, men också för att se till att projektet inte tappar i betydelse av att vara ett lärande exempel. Källor för att hitta kommande och pågående åtgärder är i första hand de som redovisas under finansiering. På kommunnivå är det Agenda 21 som är den främsta källan, på regional nivå VGR, och på nationell nivå Naturvårdsverket.

Sektorsutveckling

I Sverige idag brukar vi tala om framförallt två sektorer, den privata sektorn och den offentliga sektorn. Den sociala ekonomin, som gärna benämns "den tredje sektorn" börjar få allt större betydelse i form av föreningsliv, ideellt arbete, kooperativ och arbete inom frivilligorganisationer. Alla de politiska partierna förespråkar den sociala ekonomin, men med helt olika utgångspunkter. På vilket sätt den tredje sektorn främjas kan vara helt avgörande för både uppfattningen om frivilligt och/eller ideellt arbete, liksom möjligheterna för det. I projektet kan det ha betydelse i form av dels hur aktiva människor tenderar att vara i föreningslivet, men också att det i vissa fall krävs människor som lönearbetar inom föreningslivet och möjligheterna att bekosta lönerna för detta.

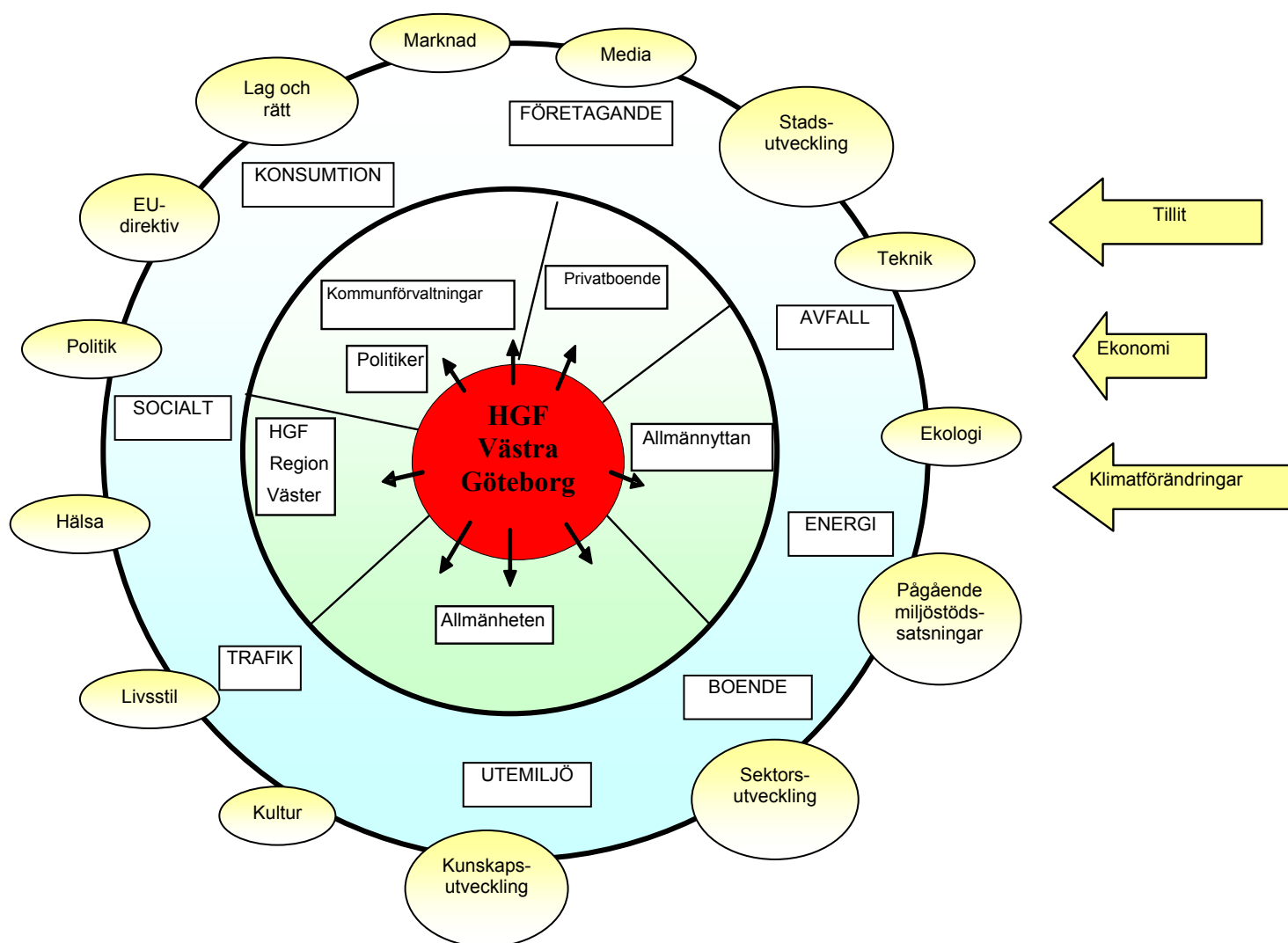
⁵³ EU-kommissionen "Hållbara städer i Europa" (1996)

Globala faktorer

I ett globalt perspektiv kommer ytterligare faktorer in, såsom världsekonomin, klimatförändringar och inte minst tillit, som märks stort i politiska beslut och internationella relationer idag med förebyggande åtgärder av terrorhot, men även hur det påverkar oss ned på individuell nivå.

Figur 2 Omvärldsfaktorer

Skiss: Kim Weinehammar

3 Analys

Dialog

Enligt tidigare erfarenheter är det i de flesta fall mycket svårt att locka majborna till informationsmöten och dialog. I vissa fall är det lite enklare, då valet av ämne lockar betydligt fler än vad som annars är vanligt. Erfarenheten visar att när det är någonting som påverkar de närmast boende som innebär inverkan på den yttre miljön, såsom nybyggnationer, engagerar sig majborna i mycket högre utsträckning än vid t ex miljöinformation eller annan information som rör stadsdelen. Som mest har deltagandet varit ca 50-talet intresserade. I de fall det visade intresset har varit svalare kan deltagandet vara nere i endast ett par personer. Det finns många olika sätt att prova dialog, men det som ger bäst effekt är intervjuer, gärna i kombination med enkäter, samt att komma till den plats där den som är föremål för dialogen ändå befinner sig. Denne skall inte behöva ta sig någon annanstans för att bryta sin vardag.

Andra projekt och ekostäder

Det är många stadsdelar som profilerar sig som ekologiska idag, inte minst inom Göteborg, men även i Sverige och utomlands. Flera av dessa har redan hunnit att aktivt driva sina ekologiska frågor länge nu, och gått från ord till handling i ekologiskt hållbara åtgärder, vilket de naturligtvis profilerar sig med. I en jämförelse håller därför Majorna på att förlora sin "medfödda" profil av en stadsdel där invånarna är medvetna, progressiva och miljötänkande. Om Majorna vill behålla den profilen utåt, men inte heller tappa förtroendet inom stadsdelen är det bråttom, inte minst som hållbart tänkande är i "ropet" nu. Ekologisk profilering poppar upp som svampar ur jorden i alla områden, såväl stadsdelar som företag, webbsidor och individuella insatser. Det arbete som har gjorts inom Majorna har dock lagt en bra grund för ett fortsatt arbete i ekologisk riktning, både inom den kommunala förvaltningen och ideella intressen samt insatser från universitet. Det har gjorts både omfattande utvärderingar av byggnader, livsstil inom Majorna, trafik och utomhusmiljöer. Det finns omfattande ritningar för ett grönare Majorna, förbättrade trafiklösningar och aktivitetscentrum. Inte minst finns det expertkunskaper och erfarenheter väl värda att ta vara på.

Det finns många ideella insatser även på den sociala nivån, med hållbar utveckling som ambition. Dessa insatser är dock väldigt spridda, når inte alltid målgruppen i tillräcklig omfattning och är inte kända bland allmänheten. Det finns också många små centrum, men det saknas ett riktigt centrum och det saknas en riktig idrottshall. Effekten av Majornas ungdomsprojekt visade i sin aktivitet att det finns ett stort tryck på bra ställen att idrotta på, inte minst för Majornas alla fotbollsungdomar.

Nyckeltal och indikatorer

Det saknas idag bra nyckeltal och indikatorer för en enskild stadsdel, som inte ligger inom kommunal förvaltning. HGF i Gävle har tagit fram en lista på 60 indikatorer som skall fungera som underlag för vilken stadsdel som helst. Även om dessa fungerar, finns inte processerna för mätningarna. Miljöförvaltningen är på gång att starta ett liknande arbete, och är intresserade av samarbete med andra aktörer. Det finns särskilda medel att söka för just den typen av projekt. För att kunna göra en bra uppföljning och effektmätning är det viktigt att ha indikatorer, då dessa även under projektets gång kan visa om man är på väg åt rätt håll.

Finansiering

Det finns många källor att söka finansiering ifrån. Dessa är dock tidskrävande både i ansökningsfasen och under projektets gång i form av redovisning. Ansökningskraven är många och högt ställda. Många av anslagen förnyas varje år, varav de flesta är sökbara fram till september. Då ansökningarna är så pass omfattande bör alltså ordentligt med tid beredas, med start gärna före semestrarna.

Kärnämnen

Det är alltid klokt att göra skarpa avgränsningar i ett projekt. Som har kunnat utläsas av den här rapporten omfattar en ekologisk stadsdel en oerhörd komplexitet. Därför gjordes en ämnesanalys, där begreppet delades upp i ett antal kärnämnen. I modellen för hur de olika kärnämnen korrelerar med varandra visas att det är svårt att ge sig på enstaka områden och lämna andra utanför. Det är just denna slutsats som visas i the triple bottom line⁵⁴ i begreppet hållbar utveckling. Om man skall kunna göra stadsdelen ekologisk, med begreppets rätta innebörd, måste man ge sig på alla kärnområdena. Denna insikt fanns i viss mån redan innan förstudien, varför visionen var ett långsiktigt projekt på tio år.

Förpackningsindustrin ligger i producenternas knä. I sort sett allt som tillverkas i industrin, passerar på något sätt hushållen, vilket gör hushållens konsumtionsvanor till den viktigaste faktorn i avfallsfrågan. Återvinningsansvaret kanske tom har ökat incitamentet för producenterna att använda förpackningar. Det är med andra ord möjligt att producenterna resonerar som så att det är OK att använda sig av förpackningar i större utsträckning, eftersom de ändå betalar för returen. Frågan är hur stor kostnaden är för förpackningar plus kostnaden för återvinningen i förhållande till beräknad vinst från den marknadsföringshjälp förpackningen i sig utgör. Detta bekräftas av FTI, som menar att förpackningarna görs mer raffinerade för att locka konsumenten till köp.

Energi är ett område som inte är helt enkelt, då debatten går hög om vilka lösningar som är de bästa, och vilka effekter dessa ger. Jämte att bygga in de bästa energialternativen är det därför också av stor vikt att bygga in effektivisering och öka incitamenten för minskad förbrukning. All energiförbrukning hänger samman med vårt konsumtions- och livsstilmönster, både vad vi förbrukar i våra hushåll, men också för produktionsindustrin, dess transporter, våra egna transporter av varor och transporter och omhändertagande av avfall.

Trafiken omfattas av väldigt många olika delområden och aktörer. Allting bottenar dock i våra färdvanor. Vad som går att rikta fokus på är hur mycket vi reser, var, hur och varför. Vi vet att vi måste minska resandet, vi vet att vi måste minska transporterna genom att minska vår konsumtion och vi vet att vi måste använda alternativ med minsta möjliga miljöpåverkan. För att kunna ändra våra vanor och livsstil, måste de yttre förutsättningarna finnas. De yttre förutsättningarna är i det här fallet framkomlighet med valda färdmedel, tid för resan, bekvämlighet och kostnad.

Fortfarande så finns det en värld utanför Majorna. Det går inte att bortse ifrån att behovet av bil inte kommer att försvinna helt, även om det finns mycket man kan göra på området för att minska behovet.

⁵⁴ Se begreppslistan

Intressenter

I Majorna finns det en mycket positiv inställning bland både kommunförvaltningar och bostadsföretag, till både avsikterna att miljöanpassa Majorna, men också det faktum att initiativet kommer underifrån, från medborgarhåll. Det är en stor fördel jämfört med t ex Gävle, där motsvarande projekt länge drog i motvind innan det fick acceptans. Två av de viktigaste förvaltningarna att ha med i samarbetet är Trafikkontoret och Stadsbyggnadskontoret, som visat tveksamhet pga. att planerna inte ligger i fas med detta.

Omvärld

Alla dessa kärnområden påverkas i sin tur av olika omvärldsfaktorer, som man bör ta hänsyn till i varje tänkt delprojekt. Här har omvärldsanalysen gjorts ämnesbaserad och inrutad, men det är bara en hjälp på vägen i en mycket komplex verklighet. Några av påverkansfaktorerna håller sig på lokal nivå, medan andra måste studeras i ett nationellt och internationellt perspektiv. De lokala faktorerna är Kunskapsutveckling, Kultur, Livsstil, Hälsa och Politik. Politiken håller sig naturligtvis även på nationell nivå och inte minst internationell vad gäller EU. EU-direktiv samt Lag och rätt hänger ihop. Andra faktorer är Marknad, Media, Stadsutveckling, Teknik, Ekologi och Pågående miljöstödsåtgärder samt Sektorsutveckling.

4 Slutsatser och rekommendationer

Förstudien fann att Majorna troligen är den bästa platsen i Göteborg att genomföra ett projekt av den här arten, på grund av dess geografiska läge, befolkning och andra förutsättningar så som ett gediget redan genomfört planarbete. För att platsen skall kunna behålla sin strategiska position som miljömedvetet och kunna fortsätta att utvecklas så krävs det framtida investeringsinsatser, vilket kan ses som en gedigen stadsutvecklingsmöjlighet och rent av vara en del av en större stadsomvandling. Detta innebär stora fördelar. Exempelvis så kan Majorna bli Göteborgs flaggskepp för hållbar utveckling och hur man åstadkommer det utifrån ett perspektiv underifrån, d.v.s. från medborgaren. En förutsättning för en ekologisk stadsdel är samarbete mellan kommun, privata intressen, offentliga intressen och föreningslivet. De måste tillsammans hitta en långsiktig kommunikationsstrategi för gemensam och individuell framgång. Den kräver målmedvetna satsningar från både föreningslivet och privata och offentliga aktörer som tillsammans måste hitta en långsiktig metod för dialog och tillvaratagande av Majornas invånarens intressen. Endast på detta sätt kan en ekologiskt hållbar livsstil förankras ända ned på individnivå.

4.1 Dialog

Att omforma Majorna till en ekologisk stadsdel bör göras under så stort medborgarinflytande som möjligt, då effekterna av det kommer att inverka mer eller mindre hos de flesta invånarna i stadsdelen.

Vad som drar ordentligt med människor, är protestmanifestationer, som har varit fallet t ex vid nedläggning av skolor i området. Här känner sig folk motiverade att agera aktivt, då det är fara och färde för någonting som ligger dem varmt om hjärtat. Ur perspektivet av antalet invånare i stadsdelen är 50-talet personer föga tillfredsställande. För att åstadkomma en godtagbar andel av stadsdelens invånare för åsiktsbehandling krävs att man tittar på vad som lockar folk respektive inte lockar, och om det finns andra vägar att gå för att nå så många som möjligt. För att åstadkomma en ekologiskt hållbar stadsdel där invånarna fortfarande trivs, är det viktigt att få dem att känna sig delaktiga i processen.

Beroende på vad ämnet rör och vad för slags resultat man vill ha av dialogen, t ex om ämnet rör ombyggnation av ett kvarter, bör de som bor i kvarteret vara föremål för dialogen. Vidare bör man ta hänsyn till sådant som åldersfördelning, invandrargrupper etc.

Dialog företag

Även företagen behöver ingå i en dialog. Därför bör ett särskilt dialogprojekt med inriktning på näringslivet utföras. Mål med dialogen:

- Vad företagen har för möjligheter att "bjuda till" för att åstadkomma ekologi.
- Utröna deras inställning till miljöcertifiering/diplomering.
- Vad det finns för yttre hinder och hur hindren kan överbryggas. D.v.s. på vilket sätt extern hjälp underlättar för företagen att nå ekologiska mål. Utröna vad det finns för utbildningsbehov.

4.1.1 Ämnesområden

Identifierade ämnesområden som alla är viktiga beståndsdelar att ta hänsyn till i en ekologiskt hållbar utveckling är boende, energi, utemiljö, trafik, avfall, skola/utbildning, sociala

förhållanden, företagande och konsumtionsvanor. Flera av dessa ämnesområden går in i varandra, och då företrädesvis konsumtion, vilket jag visar nedan.

Boende

Det finns många aspekter att ta hänsyn till vad gäller boende. I Majorna är den vanligaste boendeformen den inom allmännyttan, och inom allmännyttan är Familjebostäder och deras landshövdingehus den vanligaste. De boende består av företrädesvis barnfamiljer som lever trångt och med inte en alltför god ekonomi. Landshövdingehuset står inför omfattande renoveringsbehov. Även inom de hus som inte är i behov av renovering går det att åstadkomma en hel del. Både Familjebostäder och Bostadsbolaget är positiva till att samverka i ett projekt för en ekologisk stadsdel. SABO förespråkar ombyggnation i ett ekologiskt perspektiv, och har också tagit fram vilka metoder och lösningsalternativ som finns för detta.

Energi

Det är väsentligt att få ned energiförbrukningen för att minska det ekologiska fotavtrycket. Just energiförbrukning är jämte trafikutsläpp det som uppmärksammas mest som nödvändigt att åtgärda. Det går inte att styra elen i ledningarna men genom att teckna ett avtal om Bra miljövalvet öronmärks produktionen av motsvarande mängd el från förnyelsebara energikällor. Man bidrar då till att el från olja, kol och kärnkraft ersätts med energi från sol, vind, vatten och biobränsle. Vad man kan göra inom stadsdelen är att påverka enskilda människors energiförbrukning i hushållen, resandet och energieffektivisering för uppvärmning av hus. I Majorna gäller det speciellt landshövdingehuset, vilket man varit inne på i flera avseenden tidigare.

Avfall

Det måste utredas vem som ansvarar för vad. Statistik visar att det går att återvinna betydligt mer än vad som görs idag, men de åtgärder som görs för att ta hand om materialet är inte tillfredställande i tillräcklig grad.

Förpackningsindustrin har ökat markant. För att åtgärda problemen måste det till en hållbar lösning i form av att omfattningen av förpackningarna minskas kraftigt. Det krävs ett ökat producentansvar som inte har lösts genom producenternas återvinningsansvar.

Trafik

För att minska den skadliga trafiken måste fullvärdiga alternativ för den icke-skadliga trafiken främjas. Det vill säga att för att minska bilåkandet generellt, måste känslan och ansvaret för den egna stadsdelen öka. Förbättra hälsoläget. Minska avgasutsläppen. Minska antalet bilar parkerade i Majorna. Motverka att gator i stadsdelen används som genomfartsleder.

Företagande kontra konsumtion

Vad gäller företagandet i Majorna är det lätt att halka in i politiska frågeställningar. Det går att påverka småföretagen i fråga om miljödiplomering, samordning av transporter etc. En svårare fråga att lösa är företagandet i stort. Det behövs fler småföretag som - likt köpcentra- samlas i tillgängliga handelsstråk, D.v.s. ett jämnt utbud av affärer och rörelser som erbjuder allt det som en familj behöver. Varje affärsrörelse behöver ett bra kundunderlag för att få rörelsen att gå runt. Genom att erbjuda ett brett utbud av affärer i kombination med tillgänglighet kan det på längre sikt generera ett tillräckligt starkt kundunderlag. Men en familj frågar inte bara efter lättillgänglighet, utan också efter låga priser. Det blir svårt att matcha det som de stora affärscentrumen utanför stan erbjuder. Faktum kvarstår dock, att de stora affärskedjorna i utkanterna av stan sällan erbjuder hållbara alternativ, och man måste finna på lösningar som

inte bara skapar den förståelsen, utan också skapar ett förändrat beteendemönster, vilket är en av samhällets svåraste nötter att knäcka. Möjligtvis kunde en lösning vara att hitta på någon slags belöningsssystem och visualisering av effekterna när man väljer att röra sig/ handla lokalt. Att skapa en förståelse för att vi inte behöver allt som handeln erbjuder, d.v.s. förnöjsamhet, är ett sätt att minska konsumtionen och dessutom minska produktionen av lågkvalitativa produkter under vidriga förhållanden. Det tar bort argumentet att vi inte har råd med de kvalitativa, dyrare varorna. Köper du ett par skor för 1000 kronor till bra kvalitet, håller dessa flera gånger längre än ett par motsvarande för 200.

Sociala förhållanden

Stadsdelens betydelse

Majorna är i storleksordningen som en småstad. Som boende i en småstad ser man vanligen till utbudet i den egna staden, och det är först när man vill ha någonting utöver det vanliga som man riktar uppmärksamheten mot intilliggande större städer att åka till för att få behovet tillgodosett. Annars brukar de flesta behoven kunna tillgodoses inom den egna staden. Majorna med dess storleksordning har inte ens en idrottshall. Det har inte alltid varit så, men den idrottshall som en gång fanns revs på grund av dåligt underhåll och ersattes aldrig med en ny. För att tjäna den sociala utvecklingen, som är en viktig grund för att kunna bygga en ekologiskt hållbar stadsdel, är det viktigt att satsa på barn och ungdomar, vilket också har gjorts i flera större, och lyckade projekt. Det är dock en mycket stor stadsdel vi har att göra med, och det behövs ännu mer. Många av de insatser som görs är kända i begränsad skala, alternativt är så små att många ungdomar inte känner sig hemma på dessa ställen. Det är en "vi och de" - känsla. Med ett större ställe, en idrottshall, kanske badhus, ett aktivitetscentrum där biblioteket ligger nära, kan man öka möjligheterna för en självklar centralpunkt för alla, där man fortfarande har möjlighet att i viss mån behålla sin anonymitet. Det skall finnas ett ställe, ett nav, som är lika självklart att gå till för engagemang som biblioteket är när man vill låna böcker. I många av diskussionerna om Majorna kommer det från flera håll fram en önskan om ett hus för sin tänkta eller befintliga aktivitet. Ett stort hus. Ett sådant som ritningen över Kungsladugårdsskolan med Älvsborgsplan erbjuder. Ett av delprojekten kunde alltså vara att ansöka om, och bygga ett sådant centrum.

Som kan utläsas av den här förstudien, går kärnområdena in i varandra. Det är bra med punktinsatser, men dessa i sig resulterar inte i ekologisk stadsdel, även om de är en bit på väg. I Majornas fall finns det ändå framarbetat ett gott underlag, förutom alla de insatser som redan har gjorts, så man börjar alltså inte från noll.

Hur stödjer projektet Hyresgästföreningens strategi?

Hyresgästföreningen har som huvudsakligt mål att deras medlemmar, men även övriga hyresgäster, skall vara nöjda med sitt boende och ha livskvalitet i boendet mot rimliga kostnader. Hyresgästföreningen arbetar också aktivt för en hållbar miljö och för en möjlighet till ökat inflytande för hyresgästerna. Förstudien för det här projektet har hela tiden haft den utgångspunkten, och det finns goda möjligheter att genom samverkan uppnå dessa mål.

Hur kan projektet med uppfyllande av mål även bli ekonomisk morot för de boende i stadsdelen?

Flera undersökningar visar att en hållbar utveckling i byggande och boende inte alls behöver innebära merkostnader, utan tvärtom. Genom att energieffektivisera och genom att medvetandegöra folk om hur stor del av hyran som går till t ex avfallshantering och skapa

möjligheten för de boende att själva påverka utfallet som ett incitament till bättre hantering på individnivå, kan kostnaderna minska för både bostadsbolag och enskilda hushåll. Det finns idag även väl utvecklad teknik, som för bara ett fåtal år sedan hade likhetstecken med kostsam, dyr teknik, som idag har sjunkit kraftigt i kostnader. Exempel på detta är solvärme.

Vilka övriga behov skall projektet uppfylla?

För att åstadkomma ett helhetsgrepp som är långsiktigt hållbart ur ett ekologiskt perspektiv, måste hänsyn tas även till de ekonomiska och sociala aspekterna. Därför måste ett helhetsgrepp även tas för den sociala aspekten, för att på så sätt medvetandegöra växande generation och få dem att känna samhörighet och respekt för natur och ekologi.

Vilka krav och förväntningar finns på projektet?

Förväntningarna på projektet är väldigt blandade, då alla aktörer ser på projektet ur sitt perspektiv. Grundkravet är dock - i alla avseenden - att det skall bygga på förankring och dialog med invånarna utöver det vanliga.

Projektet kan inte lösa alla problem. Projektet måste ha ambitionen att gå framåt ett litet steg i taget, dels genom att börja i liten skala, med t ex testkvarter, testgatustråk etc. och låta dessa föregå som exempel att bygga vidare utifrån. Dels att bygga in processer som ger stora förändringar i små steg som i det stora hela leder till stora förändringar *efter ett tag*. Det handlar om psykologi. En förändring som idag upplevs som för stor och omöjlig, kan om några år upplevas som självklar, då man med små steg har arbetat i den riktningen.

Genomförbarhet?

Det finns ett stort intresse för att gå vidare i en bredare satsning på Majorna Ekologisk stadsdel. Det har välkomnats på många håll att projektet är ett initiativ som kommer underifrån, från invånarna själva. Projektet bör driva strategiskt utvecklingsarbete med samtliga intressenter, för att skapa en gemensamhetsanda utöver den som redan finns inom stadsdelen. På så sätt skapas en arena för att alla berörda skall dra åt samma håll. Marknadsföring och utnyttjande av fungerande informationskanaler är av stor vikt för att åstadkomma delaktighet, då det måste komma till varje individs kännedom att de faktiskt har en rimlig chans att påverka sin situation. Redan nu finns det delprojekt som är möjliga att få igång direkt, i form av planering, medan andra behöver diskuteras innan de är mogna att starta. Projektet grundar sig på ett starkt krav på delaktighet och inflytande, varför hänsyn måste tas till detta i alla delprocesser. Vissa delprocesser kan dock vara mer eller mindre oberoende av inflytande, och det är dessa som kan starta redan i ett tidigt skede innan dialogen är genomförd. Detta är rent av en fördel, då det är av stor vikt att det inte drar ut på tiden, vilket tom kan underlätta mobiliseringen och ge en helhetssyn som utgår från många individers perspektiv.

I diskussionerna om vilka projektidéer man skall välja att utveckla och arbeta vidare med, kan en projektvalsmatris vara till hjälp. En sådan skapar man genom att ställa upp ett antal kriterier för urval på en axel och de olika delprojekten på den andra axeln. Sedan kan man kryssa i projekt för projekt, hur dessa uppfyller kriterierna. Kriterierna kan vara t ex Plantid, Projektkostnad, Finansieringsbehov, Möjliga finansieringslösningar, förväntad nytta etc.

Huvudförlopp?

I mycket korta drag skulle projektet kunna beskrivas så här: Start → Dialog och mobilisering → utvärdering → planering av hårda projekt → genomförande → utvärdering → avslut.

Resurser – andra projekt i samverkan?

Andra projekt som ligger i linje med syftet för Ekologisk Stadsdel kan mycket väl rymma under densamma. T ex så är Park- och Naturförvaltningen villiga att låta sina projekt rymma under det taket. Likaså kan andra planerade projekt styras om att ingå i Ekologisk Stadsdel, såsom Miljöförvaltningens planer på utveckling av miljöindikatorer eller planerade ombyggnationer. Genom att dra tydliga riktlinjer och utnyttja den vilja till samverkan som faktiskt finns, går det att bygga ett starkt varumärke både inom stadsdelen och utanför.

Projektorganisation

Projektorganisationsförslag			
Styrgrupp	Ordföranden HGF V.Sverige, samt ev. kommunikatör, HGF SDF Majorna, Ev. Familjebostäder Ev. Bostadsbolaget	Ronny Bengtsson	Styrgruppen är beslutsfattande. Minnesanteckningar förs vid varje styrgruppsmöte. Projektledaren är sammankallande för styrgruppen.
Projektledare	Hyresgästföreningen Region Västra Sverige anställer projektledare samt ev. koordinator heltid.		Ansvarar för att projektet uppnår de fastställda målen.
Projektgrupp	Delprojektledare från respektive berörd organisation i samarbete med projektledare från HGF. Projektgruppen kan komma att förändras under projektets gång beroende på aktuella delprojekt.		Projektgruppen handhar det löpande arbetet i projektet och förbereder ärenden inför styrgruppens möten. De medverkar i projektplaneringen, löpande uppföljning och avrapportering.
Kommunikationsgrupp			Upprättar en kommunikationsplan och en kommunikationsstrategi för projektet. Kommunikatören är sammankallande för kommunikationsgruppen.
Arbetsgrupper för vart och ett av kärnområdena	Arbetsgrupperna består av experter och medborgarrepresentanter .		Arbetar med delprojektförslagen och tar fram underlag. Arbetsgrupperna träffas även sinsemellan för att säkerställa ett helhetsperspektiv.

Ekonomi

Inledningsvis kan projektet finansieras med hjälp av egna medel och Boinflytandemedel. För Familjebostäder är i skrivande stund nästa ansökningsdatum den 1:a december. För Bostadsbolaget är det flytande. Diskussioner har förts med Majornas Stadsdelsförvaltning och genom dem även med Majornas Stadsdelsnämnd. Förslag har lämnats från SDF Majorna att tillsammans med dem lämna in en ansökan till kommunstyrelsen med begäran om medel. Diskussioner har också förts med stadsdelsnämnden, men där rör det sig i så fall om förhållandevis små belopp. Kostnader har ännu inte kunnat preciseras och förhoppningarna är dessutom att det kommer att komma igång flera processer som kan behöva stöd. Som beskrivet i avsnittet för Finansiering i resultatdelen, har också en ansökan om KLIMP- bidrag lämnats in, men den kräver också en ansökan till VGR, som är konsulterade. Vid en sådan ansökan måste den regionala effekten, d.v.s. ambitionen att vara ett kunskapscentrum för ekologisk stadsdel, tryckas på.

För de större projekten som kan komma att kräva åtskilliga miljoner, görs ansökan tillsammans med aktuell organisation.

Arbetsätt

Stadsdelen måste ha en gemensam hållbarhetspolitik som är öppen, tydlig och effektiv för att inte förlora sin uttalade ställning som miljömedveten. För att stadsdelen skall kunna fortsätta att vara det den symboliserar i form av miljö- och omvärldsmedvetna invånare måste alla aktörer samverka med ett uttalat gemensamt mål och sammanhållen styrning, där ett aktivt arbete för kontinuerlig dialog hålls.

Alla som bor och verkar i Majorna måste på ett tydligt och tillgängligt sätt få möjlighet att medverka i dialog, men också med engagemang och egna initiativ och idéer, som måste få chansen att vinna gehör hos de som har beslutanderätten, d.v.s. inom de allmännyttiga bostadsföretagen och kommunen.

För att detta skall komma till stånd måste det skapas sådana forum där detta är möjligt utifrån invånarnas perspektiv. För att sådana forum skall kännas meningsfyllda för den enskilde att medverka i, måste det skapas system för återkoppling som säkerställer att den enskilde vinner gehör. Engagemang från t ex eldsjälarna faller ofta på antingen flaskhalsar, där den engagerade upplever ett svårövertvinnligt hinder, eller på att det är svårt att bli tagen på allvar. Tiden är också av en avgörande betydelse, och likaså känslan av att det helt går enligt beslutsfattarnas linje i alla fall. Vid ett system för återkoppling ges en möjlighet att både förstå händelseförloppet, se vägarna för besluten och en förståelse för varför, om idén inte är genomförbar.

Forum för möten är t ex inom boendet, fritid- och föreningslivet, skolan, näringslivet och arbetsmarknaden och inom de kommunala arbetsplatserna. Då Majorna har så många lokala Hyresgästföreningar (LH) kan dessa fungera som en viktig kanal i dialog och information, liksom genom det stora föreningslivet i övrigt. En viktig kanal in till föreningslivet i Majorna är Samverkansföreningen.

Det är viktigt att det finns de förutsättningarna som krävs för att initiativ skall få chansen att komma till ytan och likaså att stimulera engagemanget. Initiativen är beroende av vilka som är beredda att engagera sig och vilka frågor de vill driva. För att det inte skall bli utdöende processer måste det skapas former för löpande engagemang, där tillgång till ekonomi är en förutsättning. Ekonomin kan ses som en besvärande post, men i ett långsiktigt och hållbart

perspektiv kan man se väl investerade pengar som sänker de totala kostnaderna i stadsdelen med lägre kriminalitet, kostnader för vandalisering och tom arbetslöshet. Det hållbara perspektivet innebär alltså ekologisk långsiktighet, då dessa sociala aspekter går hand i hand med en ökad känsla för stadsdelen och likaså respekt för naturen, liksom på vilket sätt befintliga grönområden används. Skall de användas för naturupplevelser eller för uteliggare och kriminalitet? Skall torgen användas av stadsdelens A-lagare som exempelvis Jägersdorfsplatsen och Stigbergstorget?

Förslag på några samlade insatser

Fysisk tillgänglighet – En tillgänglighetsinventering av hur den fysiska miljön är i stadsdelen.

Samlade insatser – Att arbeta för en långsiktighet kräver att alla aktörer arbetar i full kommunikation och drar åt samma håll.

Samverkan – Samverkan och samsyn mellan inblandade parter för att nå målet kräver hållbara system för samverkan mellan kommundelsnämnden, förvaltningar och föreningar.

Föreningslivet – ökad samverkan mellan föreningsliv och skola.

Positiva miljöer – Identifiera vilka områden som inte uppfyller kraven på en hållbar och trivsamt miljö. Torde vara lätt att identifiera genom att se var det största antalet klagomål riktas, i kombination med sociotopkartan.

Integration av invandrarungdomar – Information om Majornas föreningsverksamhet på olika språk, så dessa blir tillgängliga för föräldrar med bristande kunskaper i svenska.

Pensionärs- barn- och ungdomsrelation – forum för pensionärer och ungdomar ökar respekten för de äldre och dessa kan förmedla äldre kunskaper.

Ökad tillgänglighet – Ett ställe för all Majornainformation, som blir en naturlig mötesplats och forum för informationssökning för alla, d.v.s. både kommuninformation, förenings-, företags- och boendeinformation samt översättning till andra språk.

Kyrkan – Ett område som inte har kollats upp inom ramen för den här förstudien är vad Carl-Johanskyrkan och Masthuggets församling har för aktiviteter. Då kyrkan idag har fokus riktat ut mot samhället, med en tydlig etisk profil ifråga om ekologi och rättvisefrågor finns det all anledning att undersöka detta.

Uppföljning och utvärdering

Varje delprojektgrupp ansvarar för uppföljning. Uppföljning av resultat innebär att se om de satta målen har uppfyllts, samt själva genomförandeprocessen. Beroende på typ av projekt bör utvärdering ske efter ett par år för att se hur nyttan av de särskilda insatserna är samt hur de används och fungerar. Utvärderingsarbetet kan ske i samarbete med universiteten.

För vart och ett av de olika kärnområdena finns det några olika delprojekt som går att starta medan andra är på idéstadiet och behöver en utvärdering. Ansatsen har varit att bara starta ett delprojekt med få aktörer från kommunen eller bostadsbolagen.

4.2 Informationsinsamling och analys

Informationsinsamling bör ske med en blandning av kontinuerliga aktiviteter och regelbundna avstämningar. Delar av denna kan ske i dialogform såväl internt inom organisationen som med övriga intressenter. Exempel på detta är:

4.2.1 Externt inriktade aktiviteter

- Medborgardialoger för att få en uppfattning om allmänhetens syn på vad som önskas respektive inte önskas med viss regelbundenhet och effektmätningar av eventuella riktade aktiviteter mot allmänhet.
- Webb- enkät. Ger snabb feedback.
- Nöjdhetsindex, som tas fram med hjälp av SCB och som genomförs regelbundet.
- Nyhetsblad. HGF har ett antal kanaler redan idag. En separat kan dessutom tas fram som gäller den egna märkningen, d.v.s. loggan för projektet.
- Intressentdialoger. Ytterligare ett sätt att skaffa information om intressenter och omvärld är att genomföra systematiska intressentdialoger.
- Karl-Johans Torgdagen
- Kommunikation, dialog och opinionsbildning
- Bredare informationskampanjer mm
- Statusrapport
- Media
- Mobiliseringsaktiviteter; logotyp, tävlingar, utmaningar, bygga goda exempel i liten skala för andra inom stadsdelen att ta efter.
- Testkvarter; intervju samtliga inom ett kvarter ang. kvarterslokala vanor såsom sophantering, energianvändning osv.

Även dessa aktiviteter kan vara såväl internt som externt orienterade. En rad av exemplen ovan är inte bara informationsinsamlingsvägar utan också fora för dialog och byggande av gemensamma kartor mm.

4.2.2 Internt riktade aktiviteter

- En årlig lägesrapport kan sammanställas. Denna fungerar som underlag för regionala årsmöten och den årliga verksamhetsplaneringsprocessen.

Det är av stort värde att använda sig av de befintliga arenorna för information och aktiviteter.

Följande stödsystem bör integreras i arbetet:

För att smidigt kunna kommunicera omvärlds-, och intressentinformation är det lämpligt att skapa ett intranät för denna typ av information. Exempel på ett liknande externt hjälpmedel är www.projektplatsen.se

Det är också väsentligt att alla som ingår i projektgruppen har ett gemensamt språk och att man tar fram en metod för att driva arbetet från omvärldsanalys till strategier och åtgärder. Här kan det vara lämpligt att genomföra en utbildning för nyckelpersoner inom projektorganisationen, där metodik, format, terminologi mm utvecklas och formaliseras.

4.2.3 Mobilisering

För att genomföra ett projekt av den här arten, som skall nå önskvärd effekt, måste energi läggas på mobilisering. Effekten ligger ju i att varje individ, eller åtminstone den större delen av befolkningen, ändrar sin livsstil. För att ändra livsstil, måste en vilja till att åstadkomma förändring rotas djupt hos varje individ. Om det är någonting som kommer av myndighetsbeslut som man själv inte har varit delaktig i, blir det svårare. Det krävs kommunikation, dialog och opinionsbildning för att mobilisera stadsdelens invånare. Mobiliseringsarbetet kan ske t ex med hjälp av media som verktyg. För att åstadkomma en mobilisering som håller över en längre tid, krävs ett noggrant strategi- och utvecklingsarbete som hela tiden aktivt involverar invånarna, på så sätt att dessa skall känna delaktighet, och därmed tillhörighet och stolthet över stadsdelen. Det finns ett antal förslag på hur mobiliseringen kan åstadkommas.

4.2.4 SWOT

<p>Styrkor Många Lokala Hyresgästföreningar Majornas Samverkansförening ger bra kontakt med föreningslivet. HGF är en stark organisation regionalt och nationellt. Det finns en bredd hos aktörerna som är villiga att delta. Det finns hög miljökompetens i området. Det finns redan många förslag, utvärderingar och ritningar.</p>	<p>Svagheter Myndighetsbeslut; framförallt Stadsbyggnad och Trafik. Det är många i Majorna som inte vet vad HGF Västra Göteborg gör och står för. Majborna är konservativa. Majorna behöver förtätas och det behövs större lägenheter. Begränsade grönytor.</p>
<p>Möjligheter Majborna positivt inställda till en ekologisk stadsdel. Det finns en positiv anda för att detta är ett underifrånperspektiv hos bl.a. SDF. Borgar för stora samverkansmöjligheter med många aktörer.</p>	<p>Hot Annan aktör tar projektidéer Invånarna i slutändan ändå får inte komma till tals. Invånarnas åsikter gynnas inte i utvecklingen. Andra stadsdelar har redan hunnit ta kakan av den ekologiska profileringen. Standardförbättringar som medför ökade kostnader.</p>

4.2.5 Namn och logotyp

Det finns i dagsläget inte något namn på projektet. Arbetsnamnet är "Majorna Ekologisk Stadsdel". Det kan dock vara lämpligt att ta fram någonting mer slagfärdigt, kanske i kombination med arbetsnamnet. Detta på grund av att det redan finns så många stadsdelar som vill utmärka sig som ekologiska, därför bör Majorna utmärka sig lite till. Det är ett sätt att visa att det är ett riktigt projekt, som Majornas invånare skall kunna känna sig delaktiga i. Ett utmarkerat projektnamn förtydligar projektets start och slut. När projektet är klart, skall Majborna kunna säga "nu är Majorna en ekologisk stadsdel". En logotyp skall ha samma effekt, gärna med en koppling till namnet. Den skall dock kunna fortsätta figurera efter projektets avslut, för att markera att Majorna fortsätter att vara en ekologisk stadsdel.

4.2.6 Metodförslag

Ulrika Lundqvist från Fysisk resursteori på Chalmers föreläste om Backcastingmetoden, miljöbakgrund och vikten av förnöjsamhet. I ett backcastingarbete gör man en nulägesbeskrivning och analys av vad utvecklingen leder till. Det finns flera metoder för att arbeta med framtidsbilder och konsekvensanalyser av olika handlingsalternativ. Backcasting som metod är lämplig att använda vid komplexa problem som berör flera sektorer och nivåer i samhället och det är möjligt med ett långsiktigt perspektiv. Man försöker att generera ett eller flera scenarier som man tror kan bidra till att uppfylla mål. Sedan gör man en analys av konsekvenserna av scenariot och testar eventuella strategier för att få scenariot att uppfyllas. Slutligen används framtidsbilderna för att åstadkomma förändringsprocesser, som en del av underlaget för strategiutveckling och planeringsprocesser, eller för framtagande av handlingsplaner. En viktig del av arbetet är visionära workshops där olika möjligheter till förändring i riktning mot ökad hållbarhet identifieras.

4.3 Hur gå vidare?

Förstudien kommer att bilda grund för vidare diskussioner.

Med alla de möjliga utvecklingsområden som beaktats i förstudien så kommer ett antal olika delprojekt att vara möjliga. Varje delprojekt måste ges bästa förutsättningar vilket förmodligen innebär skilda delprojektägare och finansieringsvägar. Då det ändå finns flera enskilda personer inom både Trafikkontoret och Stadsbyggnadskontoret som ser positivt på projektet, kan det fungera som en bra taktik att starta med projekt som endast berör de övriga organisationerna och förvaltningarna. På så vis påvisas allvaret i planerna och vid etablerandet av kontakt hos de båda nämnderna kan detta fungera övertygande.

Det finns ett antal delprojektförslag att ha som utgångspunkt att diskutera kring. Projektet skall bygga på dialog med stadsdelens invånare, men vissa delprojekt är oberoende av invånarnas åsikter. Det finns en ansökan för ett informationsprojekt inlämnat till Miljöförvaltningen för KLIMP- bidrag. Beslut tas i maj om detta medges. Syftet med informationsprojektet är att bygga dialog både i ett snabbt, och ett långsiktigt perspektiv, samt för att åstadkomma mobilisering.

I arbetet med förstudien har insamlats ett antal idéer till delprojekt. Idéerna måste diskuteras mer med berörda aktörer innan de prioriteras och eventuellt initieras. Om beslut tas att genomföra hela eller delar av projektet, är steg ett att bilda en övergripande projektorganisation. Då det övergripande projektet är så pass omfattande, kommer arbetsgrupper att behövas inom respektive område. Arbetsgrupperna kommer att behöva lägga mycket tid tillsammans, liksom den övergripande projektorganisationen.

Majornas Trädgårdar är ett projektförslag som inte behöver den föregripande dialogen för att starta. Däremot kan den mycket väl bli föremål för diskussioner när den övergripande dialogen genomförs. Majornas Trädgårdar innehåller i sig många olika delar, där diskussioner om lämpligaste delprojekt att starta med får avgöra.

Ett sätt att bidra till mobiliseringen, men också till att föra erfarenheterna vidare är att dokumentera hela projektet för TV. Kontakt finns med dokumentärfilmare från Melica, som har lång erfarenhet av att filma miljöarbetet i Majorna, men också med SVT. Vad som behövs är att det lämnas in en väl genomtänkt programidé, vilket finns under framtagande. Kanske någon form av avtal kan slutas mellan dokumentärfilmaren och SVT.

Det finns kontakter upprättade med de flesta aktörerna, och en kontaktlista finns. Dessa kontakter bör återupptas så snart som möjligt för att bekräfta eller dementera planer.

4.3.1 Regelbundet uppdaterad information att hålla ögonen på:

Göteborgs årliga miljörapport

Miljörapporten granskar läget i Göteborg utifrån 15 av de nationella miljökvalitetsmålen. Tio av målen ska uppnås senast år 2020, eftersom man utgår från 1999.

I rapporten finns Göteborgs stads miljöpolicy, Gröna indikatorer och De nationella folkhälsomålen.

www.goteborg.se → miljö

För varje stadsdel finns en översiktsplan "21 lokala program" utformad av Stadsbyggnadskontoret kallad ÖPXX. Dessa finns att ladda ned på <http://www.stadsbyggnad.goteborg.se/>

För EU's strukturfonder:

<http://www.nutek.se/sb/d/1023/a/6409>

Övriga tips:

http://www.outofhome.se/htm/stad_goteborg.htm - för prisuppgifter marknadsföring

<http://www.ekocentrum.se/intro.htm> → Länkar - för miljöforskning, företag och projekt som är värdefulla i fortsatt arbete. Grupperade ämnesvis.

www.byfy.lth.se/Publikationer/3000.htm - här finns mängder av rapporter från Lunds Tekniska Högskola, Avdelningen för Byggnadsfysik, för den som vill läsa in sig på energieffektivisering av hus, bl.a. från den ekologiska stadsdelen Västra Hamnen i Malmö, samt radhusen utan värmesystem i Lindås Park.

”Byggande för en hållbar utveckling i Göteborg” som tagits fram i ett samarbete mellan stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret och Chalmers är bland annat tänkt som en inspirationskälla för politiker, byggherrar och stadsplanerare.

<http://www.snf.se/verksamhet/trafik/index.cfm> - Svenska Naturskyddsföreningens lösningar på Trafik.

<http://www.ftiab.se/fakta> - För mer information om producentansvaret och förpackningsförordningen

Dessa större privata fastighetsägare har fastigheter i Majorna: (källa HGF; http://www.hyoror.nu)		
Namn	Telefonnr	Hemsida
Alexandersson Fastigheter i Göteborg AB	031 - 42 10 70	www.alexanderssons.com
Blomstrand Byggnads AB, Holger	031 - 704 41 30	(saknas)
Byggnadsbolaget C Lundahl & Co	031 - 704 17 00	(saknas)
Eklandia Fastighets AB	031 - 744 09 00	www.eklandia.se
Källfelt Byggnads AB	031 - 85 70 00	www.kallfelt.se
Skans Tornet AB	031 - 83 79 00	www.skanstornet.se
Stiftelsen Göteborgs Studentbostäder	031 - 81 33 60	www.sgsbostader.com
Sundbergs Fastigheter	031 - 89 18 30	(saknas)
Wallenstam Göteborg AB	031 - 20 00 00	www.wallenstam.se

GMV är Chalmers och Göteborgs universitets gemensamma organisation för arbete med miljö och hållbar utveckling och spänner över flera institutioner och fakulteter. De arbetar med utveckling av samhällskontakter för att främja forskning och utbildning inom miljö och hållbar utveckling. Flera större projekt med inriktning mot miljö och hållbar utveckling har sin bas vid GMV, och organisationen är en bra ingång för samarbete i forsknings- och utvecklingsfrågor i större projekt.

Källor:

Informanter (intervjuer, möten och samtal)

Aarsrud, Peter; Kretsloppskontoret
Bengtsson, Ronny; HGF Västra Göteborg
Bryngelsson, Jesper; HGF Region Väster
Cardemyr, Martina; Biträdande miljösamordnare, SDF Majorna
Castell, Pål; Landskapsarkitekt doktorand, Chalmers,
Eek, Hans; arkitekt
Erlandsson, Anders; EU-samordnare, SDF Majorna/Centrum
Gawlik, Ulla; Timebanking
Göransson, Jonas; HGF Västra Göteborg
Hakenmyr, Patrik; miljösamordnare, HGF Region Väster
Hammar, Lars-Göran; Intendent, SDF Majorna
Herrnsdorf, Magdalena; Grönskande gårdar, HGF Västra Göteborg
Jakobsson, Lena; Park- och Naturförvaltningen
Johansson, Ingela; tillf. Stadsdelschef, SDF Majorna
Johansson, Leif; Bostadsbolaget
Klasander, Anna-Johanna; Stadsbyggnadskontoret
Koucky, Michael; Koucky & Partners AB
Lager, Björn; Majorna/ Älvsborgs Företagarförening
Lagercrantz, Jakob; Gröna Bilister
Larsson, Ylva; HGF Gävle
Ryynänen, Lea; personalansvarig Grogrunden
Lundstedt, Peter; Familjebostäder
Mjörnheden, Tomas; Vuxenutbildningen i Göteborg
Mott, Kjell; HGF Västra Göteborg
Palosaari, Rebecca; Miljöförvaltningen
Rydberg, Christina; Navigatorcentrum
Signal, Anna; Stadsbyggnadskontoret
Sjödahl, Olof; Stadsbyggnadskontoret
Stenered, Ralf; Vuxenutbildningen i Göteborg
Stockmon, Kenth; HGF Västra Sverige
Strand, Leif; Ekobeställarna
Svensson, Anna; Trafikkontoret
Welther, My; Majornas Samverkansförening
Wennersten, Håkan; regionansvarig Södra Västsverige FTI
Östlund, Tomas; Miljösekretariatet, VGR

Litteratur

Wärneryd; Hultman; Hallin *"Hållbar utveckling Om kris och omställning i stad och samhälle"*
Studentlitteratur, 2002, Lund

Lidskog; Sandstedt; Sundqvist *"Samhälle, risk och miljö"* Studentlitteratur, 1997, Lund

Dokument

- Anteckningar från "Offentligt idémöte" om utvecklingen av platsen runt Röda Sten 29 november 2006, Göteborg (2006)
- Anteckningar från möte med gruppen för utveckling av området runt Röda Sten, 060830, Göteborg (2006)
- Artikel; "Demokratin växer underifrån", Einar Hansson, (2001.06.07)
- Barn, Trafiksäkerhet, Miljö, Vägverket (1994)
- "Befolkningsstruktur och bostadsbestånd, Översiktlig kartläggning av morgondagens äldre i Göteborg perioden 2005-2015" Göteborgs Stad, Göteborg (2006)
- Cykellagning i Göteborg, SNF, Göteborg (2005)
- Dagvatten inom planlagda områden; VA-verket (2003)
- "Den byggda miljön Om SABO-företagens utmaning att utveckla bostäder för en ny tid" SABO u.o. (2007)
- EcoSensus nr 3-4 (2004)
- "Energy [r]evolution" EREC, European Renewable Energy Council, Greenpeace, The Netherlands (2007)
- "Ekonomiska styrmedel inom energiområdet" Faktarapport inom IVA-projektet, Eskilstuna (2003)
- *En mindre fossilberoende Ekonomi – Kan en region gå före? Kan Västra Götaland gå före?* ECON- rapport nr 2007-022, Projekt nr. 49400 Göteborg (2007)
- Fallstudie Majorna, GMV, Göteborg (2004)
- Fallstudie "Det är dags att tänka på Gullbergsvass" Göteborgs miljövetenskapliga centrum, GMV (2006)
- "God bebyggd miljö – fördjupad utvärdering av miljömålsarbetet" Boverket Remissversion 2007-06-01, u.o. (2007)
- "Göteborgs Stads kretsloppsplan 2003" Göteborgs Stad, Göteborg (2003)
- "Parkprogram Ge rum för landskapet! Strategier för landskapet i Göteborg" Park och Natur, Göteborg (2007)
- "Gröna nyckeltal - en metod för att jämföra kommuner" Svenska Kommunförbundets Samhällsplaneringsberedning, Stockholm (2000)
- Handlingsprogram för Stockholm Sustainable Region, 2006-2007
- "Hållbara måltider i Lundby och Majorna, Ett projekt inom Agenda21", Rapport 2005:7, Göteborg, (2005)
- "Hållbara städer i Europa" Rapport, Europeiska kommissionen Generaldirektorat XI, Miljö, kärnsäkerhet och civilskydd; Bryssel (1996)
- Inbjudan till rådslag, version 1.2, Göteborgsregionens kommunalförbund, Göteborg (u.å)
- Inriktning och mål inför budget 2006 (s), (v), (mp) SDN Bergsjön, Göteborg (2006)
- "LIFE+ – EU:s nya finansieringsprogram för miljön 2007–2013", Naturbårdsverket u.o. (2007)
- "Liv och hälsa 2003, Del 2 – levnadsvanor och sociala relationer" Hälso- och sjukvårdskansliet, Göteborg (2003)
- "Nordens större städers miljöindikatorer, Energianvändning och Utsläpp av växthusgaser" Nordiskt storstadssamarbete 2006, - ett projekt mellan 7 städer i Norden, Göteborg, Helsingfors, Köpenhamn, Malmö, Oslo, Reykjavik och Stockholm (2006)
- "Nyckeltal 2005", Nynäshamns Ekokommun, Nynäshamn (2005)
- "Ombyggnad på hyresgästernas villkor" SABO.

- "Perspektiv" Branschtidning NCC, Nr 1 Mars 2005
- "Renare fordon och effektivare transporter" Projekt inom TELLUS, Trafikkontoret, Göteborg, (2002)
- "SOPOR - en framtidsfråga?", Broshyr, Hyresgästföreningen, SABO m fl. u.o. (u.å.)
- "Spara energi som hyresgäst, ett samspel mellan fastighetsägare och hyresgäst" Broshyr, Hyresgästföreningen, u.o. (u.å.)
- "Underlag för utökat samråd inför Stena Line Scandinavias miljöprövning enligt Miljöbalken" Stena Line, Göteborg (2004)
- "Utbildning om energi - Undervisa framtidens energikonsumenter" Europeiska kommissionen, Luxemburg (2006)
- VÅRDSNYHETER; Hyresgästinformation, Nr 2, 2005 Familjebostäder, Göteborg (2005)

- Edman, Stefan, "BILEN, BIFFEN, BOSTADEN Hållbara laster – smartare konsumtion" SOU 2005:51
- Ekholm, Karin "Skolans möte med staden Tillägg till Kungsladugårdsskolan Majorna", Examensarbete i Stadsbyggnad, Arkitektursektionen Chalmers Göteborg, (2005)
- Engström, Carl-Johan Legeby, Fredrik; "Scenariostudie om framtidsstaden", Forskningsprogrammet Urban Water, Chalmers, Göteborg (2001)
- Glad, Viktoria: "Aktiviteter för passivhus- En innovations omformning i byggprocesser för energisnåla bostadshus" Linköpings universitet, Institutionen för Tema, Linköping (2006)
- Green, Anna; "Hållbar energianvändning i svensk stadsplanering Från visioner till uppföljning av Hammarby Sjöstad och Västra Hamnen" ELAN-programmet, Linköpings Universitet, Unistryck Linköping (2006)
- Gregow, Karin "Hur många svenskar tål världen? Miljöeffekter i Syd av svensk konsumtion" Naturskyddsföreningen Stockholm, (2000)
- Peterson, John "Miljöanpassning av befintlig bebyggelse" Göteborgs Universitet (2003)
- Schylberg, Katarina Ranhagen, Ulf "God bebyggd miljö och tillgänglighet – en förstudie av planindikatorer i översiktlig planering" Luleå Tekniska Universitet, Luleå (1999)

Göteborgs Stad:

- Göteborgs stad Rapport "Befolkningsstruktur och bostadsbestånd Översiktlig kartläggning med fokus på morgondagens äldre i Göteborg perioden 2005- 2015"
- BUDGET 2007 för SDN Majorna
- VP 07 "Stadsdelsförvaltningens och verksamheternas övergripande planer för genomförande av SDN Majornas budget 2007 samt inriktning för 2008-2009"
- "Socialdemokraternas och Miljöpartiets förslag till budget 2008 och flerårsplaner 2009-2010 för Göteborgs Stad"
- Park och Natur; Uppföljningsrapport 4 2006, (januari-augusti)
- Befolkningsprognos PR2007
- Prognos för Göteborgs 21 stadsdelsnämnder 2007-2015
- Sociotopkarta. Översiktlig redovisning av användning och upplevelser i utemiljön. 2006-12-21
- Sociotopkartan Majorna

- Trädpolicy Göteborgs Stad, En gemensam syn på plats- och gatuträd i staden, Göteborg, (2005)

Enkäter

"Göteborgarna om stadsdelens miljö", Göteborgs stad, SCB, Göteborg (2006)

"Medborgarenkäten"

<http://www5.goteborg.se/prod/Miljo/Miljohandboken/dalis2.nsf/vyPublicerade/D44B826EE4A5D1F7C125723600515006?OpenDocument>

NBI, NöjdBoendeIndex och ett fastighetsägarbetyg (FB), Pressinformation 2005-06-22, Framtidenkoncernen, Göteborg (2005)

Fallstudie Majorna, GMV, Göteborg (2004)

Hemsidor

(Ej datummarkerade sidor har besökts ett flertal gånger under perioden 2007-04-01 till 2007-09-30)

Demesta	http://www.demesta.com/
Dialog Södra Älvstranden	http://www.alvstaden.se/artiklar/urbanlab_goteborg/
Ekobeställarna	http://www.ekobestallarna.se
Elforsk	http://www.elforsk.se/solel/
EU; Sjätte miljöhandlingsprogrammet	http://europa.eu/scadplus/leg/sv/lvb/l28027.htm
Europeiska kommissionen	http://ec.europa.eu/index_sv.htm
Familjebostäder	http://www.familjebostader.goteborg.se/
Framtida Handel	http://www.framtidahandel.se/
Framtiden i Våra Händer	http://www.framtiden.a.se/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=711&Itemid=66
Föreningen Galaxen	www.foreningengalaxen.se (2007-06-15)
Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar	http://www.fgks.net/
Goda Nyheter	http://www.godanyheter.se/
Greenpeace	http://www.greenpeace.org/sweden/kampanjer/klimat/lev-klimatvanligt#
Greenstreet	http://www.greenstreet.se
Gröna bilister	http://www.gronabilister.se
Gårdstensbostäder	http://www.gardstensbostader-kas.se/Unauthorized/FAQUnauthorized.aspx
Göteborgs Universitet	http://www.gu.se
Privat hemsida, Göran Östman, om olika typer av ekohus	http://ekohus.be/
Hälsolots Majorna-Linné	http://www.halsolots.se/?id=1489
Interfood, Svenska Mässan	http://nemonet.swefair.se/templates/Page___4092.aspx (2007-06-05)
Kommunala förvaltningar i Stockholm, Göteborg och Malmö om miljöfordon	http://www.miljofordon.org/
Livsmedelsverket	http://www.livsmedelsverket.se → Mat och hälsa,
Statens folkhälsoinstitut	http://www.fhi.se → Mat och fysisk aktivitet.
Majornas Samverkansförening	http://www.karljohan.org/ (2007-05-03)
Melica	http://www.melica.se/plan.htm
Miljöinvesteringsregistret	http://klimp.naturvardsverket.se/mir/
Miljömålsrådet, Miljömålportalen	http://www.miljomal.nu
Naturvårdsverket	http://www.naturvardsverket.se (2006-04-25)
Projektplatsen	http://www.projektplatsen.se

Regeringen	http://www.regeringen.se
Regeringen, Kretslopp, avfall och pant	http://www.regeringen.se/sb/d/9353;jsessionid=aumC1DEx_59-
SCB, Statistiska centralbyrån, Indikatorer för hållbar utveckling	http://www.scb.se/templates/Product___21309.asp
SKL; Sveriges Kommuner och landsting; de nationella och regionala miljömålen	http://www.skl.se/miljo → Miljömål
SNF, Svenska Naturskyddsföreningen	http://www.snf.se (2007-06-27)
SNF, Svenska Naturskyddsföreningen, Trafikinformation	http://www.snf.se/verksamhet/trafik/index.cfm
Svenska Lantbruksuniversitetet	http://www.slu.se
Swentec	http://www.swentec.se
UNEP, United Nations Environment Program	http://www.unep.org (2006-12-15)
Ungdomsprojekt Majorna	http://www.ungdomsprojektmajorna.se
West Sweden	http://www.westsweden.se
VGR, Västra Götalansregionen	http://www.vgregion.se/vgrtemplates/Page___28654.aspx
Woking, Storbritannien	http://www.woking.gov.uk /
Vårt Göteborg	http://www.vartgoteborg.se/
Västra Götalandsregionen	http://www.vgr.se
Chalmers	http://www.chalmers.se (2007-04-01 till 2007-09-30)
Hållbar förvaltning av bostadsgårdar	http://www.arch.chalmers.se/tema/byggd- http://miljo/hallbo/
Fallstudie Majorna	http://www.chalmers.se/gmv/SV/projekt/fallstudiekurs-hallbar/majorna-2004
Göteborgs Stad	http://www.goteborg.se (2007-04-01 till 2007-09-30)
SDF Majorna	http://www.majorna.goteborg.se/
Miljöhandboken	http://www5.goteborg.se/prod/Miljo/Miljohandboken
Statistik	http://www.goteborg.se/statistik
GÖTEBORGSBLADET 2007	http://www.goteborg.se/statistik;
Statistisk årsbok	http://www.goteborg.se/statistiskarsbok
Miljöförvaltningen	http://www.miljo.goteborg.se . Miljöförvaltningens
egna faktablad, PM och rapporter	http://www.miljo.goteborg.se/ → Trycksaker → Övriga trycksaker
Park- och Naturs natursida	http://www.naturen.goteborg.se
Trädpolicy	http://www.parkochnatur.goteborg.se/prod/parkochnatur/dalis2.nsf/vyFilArkiv/Tradpolicy_051020.pdf/\$file/Tradpolicy_051020.pdf
Viktiga kontakter i miljöarbetet	http://www5.goteborg.se/prod/Miljo/Miljohandboken/dalis2.nsf/vyPublicerade/86DD3E48C43821E5C1256FFF00425262?OpenDocument
Balansen	http://www.balansen.goteborg.se/ → Övriga → Miljö i Göteborg
Lundby Mobility Center	http://www.visionlundby.goteborg.se/(2007-05-13) http://www.visionlundby.goteborg.se/lundbyMobCenter.html
SDF Majorna och Linnéstaden, Projekt Hälsolots	http://www.halsolots.se/?id=675&tid=utskriftsida (2007-08-06)
Malmö Stad	http://www.malmo.se/

Dialog med Malmöbon

<http://www.malmo.se/miljohalsa/arbeteforhallbarutveckling/miljoprogrammet/miljoprogram20032008/lokaldeltagandedialogmedmalmoborna/dialogmedmalmobon.4.33aee30d103b8f15916800089434.html>

Samverkan och delaktighet för hållbar stadsutveckling

<http://www.malmo.se/miljohalsa/arbeteforhallbarutveckling/miljoprogrammet/miljoprogram20032008/lokaldeltagandedialogmedmalmoborna/samverkandelaktighetforhallbarstadsutveckling.4.33aee30d103b8f15916800089400.html>

Malmö stad, Projekt Ekostaden

<http://www.ekostaden.com>

Bilagor

1. Nationella miljömål
2. Göteborgs Stads miljömål
3. Stadsbyggnadskontorets indelning av Majorna.

Separata bilagor

4. Översiktligt Gantt-schema
5. Mål
6. Delprojektförslag
7. Dialogprojekt med delprojekt
8. Projektplan

Bilaga 1: Nationella miljömål

De nationella miljömålen är:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Delmål enligt Riksdagen:

- Skydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (2010)
- Minskat buller (2010)
- Uttag av naturgrus (2010)
- Minskat avfall (2005)
- Standard på avfallsdeponier (2008)
- Energianvändning m.m. i byggnader (2010)
- God inomhusmiljö (2020)
- Matavfall från hushåll, restauranger m.m. (2010)

Bilaga 2: Göteborgs stads miljömål

Göteborgs stads miljömål

1. Hushålla med naturresurserna! Användningen av energi, råvaror skall kontinuerligt minska. Utnyttjandet skall vara effektivt och i enlighet med kretsloppsprincipen.
2. Tag hänsyn till människor och natur! Mänsklig livskvalitet och biologisk livsmiljö skall tas tillvara och främjas. Skadlig inverkan från utsläpp, buller och andra miljöförstöringar skall begränsas.
3. Planera gemensamt för en bättre miljö! Varje verksamhet med planeringsansvar skall sträva efter att områden, byggnader och anläggningar utvecklas på ett miljömässigt hållbart sätt.
4. Alla skall vara delaktiga! Alla delar ansvaret för hur miljöfrågorna hanteras. Chefer och politiker har ledningsansvaret.
5. Informera och utbilda! Inom varje verksamhetsområde skall man informera, utbilda och motivera alla så att de kan utföra sina arbetsuppgifter på ett miljömässigt ansvarsfullt sätt. Medborgarna skall informeras om hur de kan delta i miljöarbetet.
6. Värdera miljöåtgärder på lång sikt! Miljöåtgärder skall ses som långsiktiga investeringar. Initiala kostnadsökningar ger vinst på lång sikt.
7. Köp miljöanpassade varor och tjänster! All upphandling skall stimulera leverantörer, konsulenter och entreprenörer att ta fram miljöanpassade produkter och tjänster. Alla led; råvaror, produktion, transporter och avfall, skall tas med i beräkningen.
8. Samverka med företag och organisationer! Alla verksamheter skall i enlighet med Agenda 21 samverka med olika parter för att åstadkomma en hållbar utveckling.
9. Samverka över gränserna! Alla verksamheter skall ta vara på möjligheter att samverka regionalt, nationellt och internationellt.
10. Samverka med forskning och utveckling! Forskning och utveckling skall ses som en resurs i miljöarbetet.⁵⁵

⁵⁵ Göteborgs Stads miljöpolicy